

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za kroatistiku/Odsjek za germanistiku

Katedra za hrvatski standardni jezik/Katedra za metodiku njemačkog jezika

Zagreb, 19. srpnja 2017.

**PRIJENOSNA ODSTUPANJA GOVORNIKA NJEMAČKOGA JEZIKA
PRI OVLAĐAVANJU HRVATSKIM
INTERDISCIPLINARNI DIPLOMSKI RAD**

broj ECTS bodova: 19

Mentorica: Dr. sc. Iva Nazalević Čučević, viša asistentica

Komentorica: Doc. dr. sc. Marija Lütze-Miculinić

Studentica: Martina Orsag

Sadržaj

1. UVOD	3
2. NAZIVI ZA JEZIK	4
2. 1. Materinski jezik	4
2. 2. Rodni jezik	4
2. 3. Prvi jezik	4
2. 4. Drugi jezik	5
2. 4. 1. Ovladavanje drugim jezikom	5
2. 4. 2. Usvajanje drugoga jezika	6
2. 4. 3. Učenje drugoga jezika	6
2. 4. 4. Odnos usvajanja i učenja drugoga jezika	7
2. 5. Strani jezik	7
2. 6. Ini jezik	8
2. 7. Nasljedni jezik	8
2. 8. Međujezik	8
3. DOSADAŠNJA PROUČAVANJA HRVATSKOGA KAO INOGA	10
4. MOGUĆNOSTI POUČAVANJA I UČENJA HIJ-A	12
4. 1. Hrvatski kao ini jezik u Hrvatskoj	12
4. 2. Hrvatski kao ini jezik u svijetu	12
4. 3. Online tečajevi hrvatskoga kao inoga jezika	13
4. 3. 1. Školica kroatishche Sprachschule – ustroj	14
4. 3. 2. Online tečaj hrvatskoga jezika	14
4. 3. 3. Upis online tečaja	15
4. 3. 4. Organizacija individualne nastave na e-tečaju i njezine osobitosti	15
4. 3. 5. Opći podaci o sustavu	17
4. 3. 6. Polaznici online tečaja Školice	19
4. 3. 7. Motivacija polaznika online tečaja Školice	19

4. 3. 8. Motivacija i usvajanje jezika s obzirom na dob	21
5. GRAMATIČKA KOMPETENCIJA PREMA ZEROJ-U	24
5. 1. Pregled gramatičke kompetencije za HIJ	25
5. 1. 1. Gramatička kompetencija na razini A1	26
5. 1. 2. Gramatička kompetencija na razini A2	30
5. 1. 3. Gramatička kompetencija na razini B1	34
5. 2. Gramatička građa u nastavnim materijalima Školice	38
6. Odstupanja	43
6. 1. Izvorna odstupanja.....	43
6. 2. Neizvorna odstupanja	43
6. 3. Međujezik - pogreška, propust, odstupanje	45
7. PRIKAZ PROVEDENOG ISTRAŽIVANJA	46
7. 1. Metoda anketiranja	46
7. 2. Jezični zadatak	48
7. 2. 1. Razina A1	48
7. 2. 2. Razina A2.....	49
7. 2. 3. Razina B1	49
8. REZULTATI ISTRAŽIVANJA	50
8. 1. Gramatička odstupanja na razini A1	50
8. 2. Gramatička odstupanja na razini A2	55
8. 3. Gramatička odstupanja na razini B1	59
10. ZAKLJUČAK	66
11. LITERATURA	67
12. PRILOZI.....	72
13. SAŽETAK.....	93
14. ZUSAMMENFASSUNG.....	94

1. UVOD

Kao otkloni od norme jezika koji se uči odstupanja predstavljaju popratnu pojavu učenja i obilježja učeničkoga međujezika (Gulešić-Machata i Udier 2008: 19). Predmet su ovoga rada prijenosna odstupanja govornika njemačkoga pri ovladavanju hrvatskim kao inim (HIJ). Predmet su analize odstupanja na gramatičkoj razini. Kao izvor za analizu poslužili su sastavci i drugi pisani materijali prikupljeni u nastavi HIJ-a na razinama A1, A2 i B1 u okviru *online* nastave s e-lektorom putem videopoziva u privatnoj njemačkoj školi za hrvatski jezik „Kroatisch lernen – Školica kroatische Sprachschule“.

U uvodnome dijelu rada iznosi se nazivlje za jezik (materinski, rodni, prvi, drugi, strani, ini, nasljedni jezik, međujezik), teorijske postavke o učenju J2 (ovladavanje, usvajanje i učenje) i daje se pregled dosadašnjih istraživanja hrvatskoga kao inog jezika te mogućnosti njegova učenja u Hrvatskoj i izvan nje. Nakon toga predstavlja se rad škole za hrvatski jezik „Kroatisch lernen – Školica kroatische Sprachschule“ te program e-tečaja, polaznici, njihova motivacija za učenje HIJ-a te okolnosti usvajanja jezika u odnosu na dob.

U sljedećem se dijelu daje pregled gramatičke kompetencije na trima razinama (prema ZEROJ¹ 2005, *Hrvatski A2* (u postupku objavljivanja), *Hrvatski B1* 2013), pregled gramatičke građe u nastavnim materijalima *Školice* te teorijske postavke o odstupanjima.

Središnji dio rada čini istraživanje koje se sastoji od dvaju dijelova. Kako bi se dobile informacije o biografskim podacima ispitanika i njihovoj motivaciji za učenje hrvatskoga, u prvome dijelu istraživanja ispitanici su ispunjavali anketu. Drugi se dio istraživanja sastoji od analize gramatičkih odstupanja zasebno na trima razinama, pri čemu se u prvome redu analiziraju odstupanja na (morfo)sintaktičkoj razini, a tek se ponegdje ukazuje na pravopisna i leksičko-semantička prijenosna odstupanja. Budući da je cilj rada analizirati odstupanja nastala kao posljedica prenošenja elemenata iz njemačkoga u HIJ, razvojna se odstupanja ne analiziraju. Slično istraživanje provele su Ž. Macan i Z. Kolaković, a izvor za analizu bili su im završni pismeni radovi studenata hrvatskoga jezika na Sveučilištu u Grazu (v. Macan i Kolaković 2008).

¹ ZEROJ – Zajednički europski referentni okvir za jezike.

2. NAZIVI ZA JEZIK

Nazivi materinski i strani jezik, koji su se dugo rabili u jezikoslovlju, s vremenom su prošireni. Novo nazivlje čine materinski, rodni, prvi, drugi, strani, ini, nasljedni jezik. U nastavku ćemo objasniti njihovo značenje te sličnosti i razlike.

2. 1. Materinski jezik

Materinski jezik (engl. *mother tongue*, njem. *Muttersprache*) prvi je jezik koje dijete usvaja, a naziva se tako jer se polazi od činjenice da djecu u njihovim najranijim godinama života, kada je usvajanje jezika najuspješnije, uglavnom odgajaju majke. Ako je jezik X materinski jezik osobe A, onda je osoba A izvorni govornik jezika X. Usvajanje materinskog jezika jedinstven je proces i nemoguće je bilo kad u kasnijoj dobi ponoviti takav način usvajanja. Z. Jelaska (2005.a: 24) navodi kako „sam naziv materinski zbog konotacija s pojmom majke u djetetovu životu ističe da je utemeljen na osjećajno zasnovanom usvajanju jezika“. Važnost osjećaja znatno utječe na napredak u usvajanju jezika pa tako možemo zaključiti kako će jezik brže i bolje naučiti ona djeca kojoj su češće upućeni govor i emocije njihovih roditelja.

2. 2. Rodni jezik

Pojam rodnoga jezika (engl. *native language*) određen je „kao jezik zajednice u kojoj se tko rodio“ (Jelaska 2005.a: 24). To je prvi jezik kojemu je dijete izloženo od prvog dana života, a možemo ga zvati i *urođenim* ili *izvornim* jezikom.

2. 3. Prvi jezik

Prvi jezik (engl. *first language*, njem. *Erstsprache*) pojam je srodan nazivu materinski jezik. Budući da nije nužno da isključivo majke odgajaju djecu, neki jezikoslovci umjesto materinski radije koriste naziv prvi jezik. Prvi se jezik često označava engleskom kraticom L1, a hrvatska je kratica J1. Pojam prvoga jezika višeznačan je i često ne daje previše informacija o načinu njegova usvajanja. On može označavati redosljedno prvi jezik koji je dijete usvajalo, no to ne mora značiti da je dijete tim jezikom i progovorilo, već da ga je samo pasivno usvojilo. Osim toga Z. Jelaska (2005.a: 26) navodi kako „prvi jezik može biti

komunikacijski glavni jezik kojim se tko služi (npr. njemački), iako mu je prvi jezik koji je usvajao bio neki drugi (npr. hrvatski kao materinski)“². Kako bi se razlikovalo kronološki prvi jezik od komunikacijski prvoga, odnosno glavnoga jezika, ona za kronološki prvi jezik predlaže naziv *prvotni jezik*.

2. 4. Drugi jezik

Drugi jezik (engl. *second language*, njem. *Zweitsprache*) bilo koji je jezik kojim pojedinac ovladava nakon što je usvojio barem osnove materinskoga jezika, a označava se kraticom L2, odnosno hrvatskom inačicom J2. Razlozi za usvajanje drugoga jezika različiti su – od života u dvojezičnoj sredini do preseljenja u novu jezičnu sredinu. Kako bi se od ovih dviju situacija razlikovao kronološki usvojen drugi jezik (razvojni drugi jezik), Z. Jelaska (2005.a: 28) predlaže naziv *drugotni jezik*. Drugi jezik može se promatrati i u odnosu na stupanj ovladanosti jezikom (uporabni drugi jezik). Usvaja li dijete istovremeno dva jezika, drugi je jezik onaj kojim slabije vlada. Treće značenje drugog jezika (drugi kao nematerinski jezik) odnosi se na sve druge jezike i idiome koje dijete usvaja ili je usvajalo (okolinski, školski jezik, strani jezici).

2. 4. 1. Ovladavanje drugim jezikom

Ovladavanje drugim jezikom (engl. *second language acquisition*, njem. *Zweitspracherwerb*) pojam je nadređen dvama procesima, a to su usvajanje drugoga jezika i njegovo učenje. U ovom će se dijelu detaljnije objasniti procesi usvajanja i učenja te njihov odnos. Ovladavanje drugim razlikuje se od ovladavanja materinskim jezikom jer se drugim jezikom nikad ne ovlada u potpunosti², već se samo nastoje zadovoljiti određeni ciljevi, odnosno individualne potrebe za poznavanjem jezika.

² Z. Jelaska (2005.d: 92) navodi kako na ovladavanje drugim jezikom utječu i karakteristike materinskoga jezika te ostalih jezika kojima pojedinac vlada, a velik utjecaj imaju njegovo općenito jezično iskustvo, iskustvo učenja jezika, cilj i svrha, motivacija, opće sposobnosti, dob i sl.

2. 4. 2. Usvajanje drugoga jezika

Usvajanje drugoga jezika (engl. *second language acquisition*, njem. *ungesteuerter Zweitspracherwerb*) odnosi se na spontano ovladavanje jezikom u prirodnim okolnostima. Kod usvajanja dakle nema izravnog poučavanja, već se jezikom ovladava nesvjesno. Neki autori pojam usvajanja izjednačuju s pojmom učenja: „Usvajanje J2 može se općenito odrediti kao pounutrašnjevanje pravila i formula kojima se učenik služi sporazumijevajući se na J2. U tome je smislu usvajanje sinonim nazivu učenje“ (prema Ellis 1985. u: Jelaska 2007: 92). W. Klein (1991) donosi dvije važne karakteristike usvajanja drugog jezika – jezik se usvaja u svakodnevnoj komunikaciji, bez sistematičnih i namjernih pokušaja učenja. Prva se karakteristika na prvi pogled može doimati paradoksalnom – da bismo mogli usvojiti jezik kojim još nismo ovladali, moramo sudjelovati u svakodnevnoj komunikaciji. Ipak, promislimo li bolje, paradoksa zapravo i nema jer su u pojedinim situacijama za uspješnu komunikaciju dovoljne naše geste i mimika te osnovni izrazi kojima smo već ovladali, a onda se s vremenom naša komunikacijska kompetencija razvija i nadograđuje. Budući da se usvajanje jezika odvija u prirodnoj situaciji, bez intencija za sistematičnim učenjem, govornici ne ovladavaju metajezikom.

2. 4. 3. Učenje drugoga jezika

Prema M. Mušanoviću i M. Lukašu (2011) učenje je sposobnost čovjeka da opaža, prikuplja, misaono obrađuje, pamti i koristi informacije radi zadovoljavanja potreba, tj. samoodržavanja, oblikovanja i mijenjanja ljudskog svijeta. Za razliku od usvajanja koje je nesvjestan proces i odvija se u prirodnim okolnostima, učenje se odnosi na svjesno ovladavanje jezikom u osmišljenim okolnostima. Na engleskom se području koristi naziv *second language learning*, a na njemačkom *gesteuerter Zweitspracherwerb*. Učenje se drugog jezika dakle odvija u okviru nastave u različitim vrstama škola i tečajeva pomoću različitih načina i metoda poučavanja i učenja. Organizirano je učenje svjesno i kad netko želi naučiti jezik, mora svjesno ovladavati svim njegovim razinama – od fonetske i fonološke, morfološke i sintaktičke do leksičko-semantičke.

2. 4. 4. Odnos usvajanja i učenja drugoga jezika

Budući da je ovladavanje drugim jezikom iznimno dugačak proces, u većini je slučajeva teško povući granicu između usvajanja i učenja te se ne može odrediti koji su aspekti jezika naučeni, a koji usvojeni. „Naučeno, svjesno znanje s vremenom se može usvojiti, što znači može postati nesvjesno i spontano. To je i nužno da bi se napredovalo u jeziku sve do potpune usvojenosti. U tome se slučaju usvojenost odnosi na vrstu znanja, na njegovu spontanost, okretnost u uporabi, a ne na način stjecanja“ (Jelaska 2005.d: 90). Prema tome jezikom smo (ili pojedinim aspektom jezika) ovladali tek onda kada ono što smo svjesno naučili možemo nesvjesno i spontano upotrijebiti u komunikaciji. Ova se distinkcija u njemačkoj tradiciji označava terminima *Wissen* (hrv. *znati*) i *Können* (hrv. *moći*).

2. 5. Strani jezik

Za razliku od dosad opisanih jezika strani se jezik ne usvaja, već se uči na različitim vrstama tečaja ili u školama. „To znači da se strani jezik prototipno uči u neprirodnim situacijama, da oni koji ga uče često nemaju priliku njime se redovito ili uopće služiti u različitim okolnostima, da ga često čuju samo od neizvornih govornika i da su njemu izloženi samo određen broj sati na dan ili na tjedan“ (Jelaska 2005.a: 29).

Strani se jezik, za razliku od drugoga, uči izvan države u kojoj se govori. On dakle nije ni državni, ni službeni, ni obrazovni jezik zemlje u kojoj se uči. Ponekad složenost društvenih situacija može utjecati na to da se ne može lako razgraničiti strani od drugog jezika. Neki psiholingvisti odlučili su pojednostaviti situaciju pa koriste samo naziv drugi jezik koji obuhvaća sve jezike usvojene ili naučene nakon materinskog. S druge je pak strane, sa sociolingvističkog stajališta, ova razlika vrlo važna. Za obrazovne je programe i nastavnike od iznimne važnosti je li neki jezik sredstvo svakodnevnice komunikacije s brojnim vanjskim jezičnim utjecajima ili ne. Tri su načela razlikovanja drugoga od stranoga jezika (prema Jelaska 2005.a: 31–33). Prvo je načelo okolina, a prema njemu je drugi jezik nematerinski jezik koji se upotrebljava u toj zemlji u obrazovanju, poslovanju ili upravljanju. Strani jezik nematerinski je jezik koji se ne upotrebljava kao priopćajno sredstvo u toj zemlji. Drugo je razlikovno načelo trajnost prebivanja u okolini gdje se jezik govori. O drugome jeziku govorimo onda kada jezik učimo u prirodnoj okolini gdje smo okruženi izvornim govornicima i služimo se njime u svakodnevnim situacijama, a ako se na radnome mjestu, s prijateljima i obitelji sporazumijevamo uglavnom na materinskom jeziku, onda je riječ o stranom jeziku.

Posljednje je načelo čestota i raširenost uporabe, dakle temelji se na govornikovu odnosu prema jeziku. Drugi jezik onaj je jezik kojim se osoba redovito služi u svakodnevnim situacijama, a strani onaj koji rabi povremeno i neredovito.

2. 6. Ini jezik

Budući da se u psiholingvistici pod engleskim nazivom *second language* ne razlikuje strani od drugoga jezika, Z. Jelaska (2007: 89) predlaže hrvatski naziv za ovaj nadređeni pojam, a to je *ini jezik*. Prema tome ini jezik obuhvaća bilo koji nematerinski jezik, bez obzira na način njegova usvajanja.

2. 7. Nasljedni jezik

„Posljednjih se desetak godina u području ovladavanja inim jezikom posebna pozornost sve više pridaje govornicima i učenicima nasljednoga jezika, posebice u SAD-u“ (Cvikić, Jelaska, Kanajet Šimić 2010: 113). Ono što govornike nasljednoga jezika (engl. *heritage language*) razlikuje od govornika stranoga jezika jest izravna obiteljska veza s jezikom. Uz pojam nasljedni jezik u hrvatskom bi se mogli koristiti i nazivi *jezik podrijetla* ili *predački jezik*. Upravo je nasljedni jezik jedan od važnijih poticaja za učenje (naraštajna i cjelosna motivacija).

2. 8. Međujezik

Za učenje i poučavanje vrlo je važan pojam međujezika (engl. *interlanguage*, njem. *Interimssprache*). On nastaje i mijenja se tijekom ovladavanja drugim jezikom, a očituje se u odstupanjima od ciljnoga jezika. „Naziv međujezik odnosi se na dinamički jezični sustav koji se razvija kod učenika drugog jezika, a u samom procesu učenja približava se ciljnome jeziku zadržavajući pritom neka svojstva prvoga jezika ili uopćavajući pravila drugog jezika prilikom govora ili pisanja ili pak stvarajući vlastite inovacije“ (Obad, Šarić 2015: 135). W. Klein (2000: 2) koristi se nazivom *Lernervarietäten*: „Die normale Manifestation des angeborenen menschlichen Sprachvermögens sind 'Lernervarietäten', d. h. Formen des sprachlichen Verhaltens, die sich entwickeln, wenn der Lernende das sprachliche Verhalten der Lernumgebung zu reproduzieren versucht“. Z. Jelaska (2005.b: 43) navodi kako se

međujezik razvija od početničkoga znanja pa sve to posvemašnjega ovladavanja, a jedna od važnih karakteristika međujezika je okamenjivanje ili fosilizacija odstupanja (v. i Klein 1992: 61). Pojam međujezika važan je za ovaj rad jer će se upravo na različitim međujezičnim razinama analizirati prijenosna odstupanja govornika njemačkoga jezika pri ovladavanju hrvatskim kao inim.

U ovomu radu rabit ćemo naziv hrvatski kao ini zato što se središnji dio rada temelji na analizi tekstova polaznika *Školice* kojima je hrvatski strani, odnosno nasljedni jezik (v. 4. 3. 7, 4. 3. 8, 7. 1).

3. DOSADAŠNJA PROUČAVANJA HRVATSKOGA KAO INOGA

Znanstveno proučavanje hrvatskoga kao inoga jezika (HIJ-a) u posljednjih je petnaestak godina u razvitku. U tom smislu treba spomenuti knjigu *Hrvatski kao drugi i strani jezik* Z. Jelaske i suradnika (2005) kao prvi sustavan pristup i doprinos proučavanju HIJ-a jer donosi pregled teorijskih okvira ovladavanja jezikom, prijedlog novih naziva i pojmova, pa se tako uspostavlja razlika između hrvatskoga kao drugoga i hrvatskoga kao stranoga jezika, raščlanjuje se građa hrvatskoga jezika, govori se o načinima poučavanja hrvatskoga jezika i sl. Kada je riječ o istraživanju procesa ovladavanja inim jezikom vrijedna je monografija Marte Medved Krajnović (2010). Ovladavanje HIJ-em, odnosno morfologiju HIJ-a i HIJ u obrazovnome procesu monografski je obradila L. Cvikić (2016).

Uz monografske opise vrijedni su i zasebni radovi posvećeni poučavanju i proučavanju HIJ-a. Za nastanak ovoga rada relevantni su bili radovi koji se bave usporedbom hrvatskog s drugim jezicima, posebice rad Ž. Macan i Z. Kolaković (2008) o odstupanjima koja su posljedica preklapanja njemačkoga kao prvoga jezika i hrvatskoga kao inoga jezika na pravopisnoj, fonološkoj, gramatičkoj, tvorbenoj i leksičko-semantičkoj razini. Kao izvor za analizu koristile su se radovima studenata hrvatskoga jezika na Sveučilištu u Grazu. Prijenosnim odstupanjima govornika talijanskoga jezika u ovladavanju hrvatskim bavile su se primjerice M. Alujević Jukić i T. Brešan (2002), prijenosnim odstupanjima govornika slovačkoga jezika u ovladavanju HIJ-em pisala je M. Gulešić Machata (2003), Z. Jelaska i G. Hržica bavile su se prijenosnim odstupanjima govornika srpskoga u ovladavanju HIJ-em. J. Cvitanušić i I. Nazalević (2011) analizirale su prijenosna odstupanja govornika makedonskoga u ovladavanju HIJ-em.

Mnogi od navedenih radova objavljeni su u časopisu *Lahor*, prvome i jedinome časopisu koji se sustavno bavi inojezičnim hrvatskim, njegovim usvajanjem, poučavanjem i učenjem.

Kada se daje pregled dosadašnjih znanstvenih i stručnih istraživanja HIJ-a, svakako treba spomenuti i Croaticum – Centar za hrvatski kao drugi i strani jezik koji je najveća i središnja ustanova za poučavanje hrvatskoga kao inoga jezika³. Uz poučavanje Croaticumovi lektori posvetili su se i proučavanju HIJ-a, što je rezultiralo brojnim znanstvenim i stručnim radovima, koji se između ostaloga objavljuju i u zborniku radova Savjetovanja za lektore hrvatskoga kao inoga jezika (2012, 2014, 2016) čiji je organizator upravo Croaticum. Uz

³ prema: http://croaticum.ffzg.unizg.hr/?page_id=849&lang=hr

znanstvene i stručne radove rezultat su njihova rada i udžbenici i vježbenice za poučavanje HIJ-a na različitim razinama (npr. Čilaš Mikulić i dr. 2008, Čilaš Mikulić, Gulešić Machata, Udier 2008). Na temelju dugogodišnje nastavne prakse u Croaticumu te znanstvenoga bavljenja HIJ-em, prema ljestvici referentnih razina ZEROJ-a (Grgić, Gulešić Machata, Nazalević Čučević 2013), nastali su i opisni okviri za razine B1 (2013), B2 (2015) i A2 (u postupku objavljivanja).

Spomenuta istraživanja doprinijela su i nastanku sve brojnijih udžbenika i priručnika za učenje HIJ-a (uz spomenute v. npr. i Bošnjak i Cvikić 2012, Udier 2014, Jelaska 2015).

Iscrpniji uvid u znanstveno-istraživačke i stručne projekte te lingvističke, psiholingvističke i lingvometodičke radove o hrvatskome kao inome jeziku donose L. Cvikić i Z. Jelaska u članku *Istraživanja hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika* (2005: 128–135). A. Korajac (2013, 2015) zaslužna je za popis udžbenika i priručnika za učenje hrvatskoga kao inoga jezika.

4. MOGUĆNOSTI POUČAVANJA I UČENJA HIJ-A

Iako je hrvatski jezik jezik s relativno malim brojem govornika, njegova popularnost u Europi, ali i u svijetu raste. Važan je čimbenik za učenje HIJ-a motivacija⁴ koju čini „skup motiva, odnosno psiholoških stanja koji okreću i usmjeravaju ljudsko ponašanje te određuju intenzitet tog ponašanja“ (Medved Krajnović 2010:77). U nastavku se donosi pregled mogućnosti učenja HIJ-a u Hrvatskoj i izvan nje.

4. 1. Hrvatski kao ini jezik u Hrvatskoj

Važno je svim zainteresiranim omogućiti dostupno, lako i praktično učenje hrvatskoga jezika. Mogućnosti za učenje hrvatskoga kao inog jezika raznolike su. Na visokoškolskim se ustanovama hrvatski jezik može učiti na Sveučilištu u Zagrebu: na Filozofskom fakultetu u Croaticumu – Centru za hrvatski kao drugi i strani jezik, u Zagrebačkoj slavističkoj školi koju u Dubrovniku organizira Odsjek za kroatistiku Filozofskoga fakulteta u Zagrebu te u Sveučilišnoj školi hrvatskoga jezika i kulture koju organiziraju Sveučilište u Zagrebu i Hrvatska matica iseljenika (Cvikić 2005: 313), u Riječkoj kroatističkoj školi Filozofskog fakulteta u Rijeci, na Filozofskom fakultetu u Puli, u Centru za strane jezike Sveučilišta u Zadru te u Centru za hrvatske studije u svijetu Filozofskog fakulteta u Splitu. HIJ moguće je učiti i na brojnim tečajevima privatnih škola stranih jezika⁵ u svim većim gradovima Republike Hrvatske: u Zagrebu (npr. Centar za strane jezike Vodnikova, Sputnik – Croatian language academy, Eureka škola stranih jezika – Croatian for foreigners i dr.), u Rijeci (npr. Narodno učilište, Poliglot škola stranih jezika i dr.), Zadru (npr. Škola stranih jezika Langlia, Međunarodni tečajevi hrvatskog jezika u Zadru LIN-CRO), u Osijeku i ostalim većim gradovima.

4. 2. Hrvatski kao ini jezik u svijetu

Hrvatski kao ini jezik predaje se na mnogim inozemnim sveučilištima u okviru lektorata hrvatskoga jezika. Lektorati hrvatskoga jezika i književnosti nalaze se u Argentini, Austriji, Belgiji, Bugarskoj, Češkoj, Francuskoj, Indiji, Italiji, Kini, Litvi, Mađarskoj, Makedoniji, Poljskoj, Rumunjskoj, Ruskoj Federaciji, Sjedinjenim Američkim Državama,

⁴ Više o motivaciji općenito te o motivaciji polaznika *Školice* vidi u poglavljima 4. 3. 7. i 4. 3. 8.

⁵ Podaci su prikupljeni pretraživanjem mrežnih stranica spomenutih škola.

Slovačkoj, Sloveniji, Španjolskoj, Ukrajini i Velikoj Britaniji (v. Cvikić i Petroska 2013: 62). Na mnogim je sveučilištima još uvijek slučaj da se hrvatski poučava zajedno sa srpskim i bošnjačkim jezikom, a posebice u Austriji, Njemačkoj i Švicarskoj gdje se za ovu skupinu jezika upotrebljava kratica BKS (Bosnisch, Kroatisch, Serbisch). Budući da je velik dio hrvatskoga iseljenništva svoje utočište pronašao upravo u Njemačkoj, Austriji i Švicarskoj, velik je interes za učenje hrvatskoga jezika, stoga se u tim zemljama nude različite mogućnosti učenja HIJ-a. Pored studija hrvatskoga, odnosno bosansko-hrvatsko-srpskog jezika na različitim fakultetima i visokim školama, u spomenutim je zemljama moguće pohađati tečajeve u privatnim školama stranih jezika, ali i u okviru pučkih učilišta (tzv. Volkshochschule (VHS)) zahvaljujući kojima je odraslim polaznicima omogućeno dodatno obrazovanje. Ponuda je tih škola raznolika – osim što pružaju mogućnost individualne ili grupne klasične nastave na svim jezičnim razinama, one organiziraju i jezična putovanja (njem. *Sprachreise*) u Hrvatsku.

4. 3. *Online* tečajevi hrvatskoga kao inoga jezika

U današnje je vrijeme pored tradicionalnog oblika izvođenja nastave sve više zastupljen oblik e-nastave. „E-obrazovanje je računalom podržano obrazovanje koje uključuje internet kao komunikacijski kanal te obrazovne materijale pohranjene u digitalnom formatu“ (Hudec 2009: 467).

Velika novost i zaokret od tradicionalnoga načina poučavanja i učenja HIJ-a svakako je *Hrvatski internetski tečaj HiT-1* na kojemu se nastava odvija *online*. „Posebnosti su *online* nastave u tome što se ona u potpunosti izvodi na daljinu pomoću tehnologija i nema kontakta učenika i nastavnika licem u lice u učionici“ (Bošnjak 2014: 130). HiT-1 nastao je kao rezultat suradnje Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatske matice iseljenika, Sveučilišnoga računskoga centra Srce te Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta, a nudi mogućnost samostalnoga učenja pomoću nastavnih materijala dostupnih u sustavu za e-učenje te učenje uz pomoć e-lektora (v. Bošnjak 2014).

Mogućnost e-učenja pruža i privatna škola za hrvatski jezik sa sjedištem u Münchenu *Kroatisch lernen – Školica kroatische Sprachschule*, koja pored klasičnih tečajeva pruža mogućnost *online* nastave, o čemu će iscrpnije biti riječi u sljedećem poglavlju.

4. 3. 1. *Školica kroatische Sprachschule* – ustroj

Kroatisch lernen – Školica kroatische Sprachschule (Školica) privatna je škola za hrvatski jezik sa sjedištem u Münchenu, a osnovana je 2009. godine. Školica u Münchenu i Beču za odrasle polaznike organizira tečajeve hrvatskoga jezika na svim razinama, a polaznici mogu birati između grupne i individualne nastave. Svi nastavnici zaposleni u toj školi izvorni su govornici hrvatskoga jezika.

Grupni tečajevi traju 12 tjedana, a nastava se održava jednom tjedno po dva školska sata (90 minuta) u večernjim terminima. Kako bi se svakome polazniku omogućila najviša kvaliteta nastave, grupe se sastoje od najviše sedam polaznika. Imaju li polaznici predznanje hrvatskoga jezika, uključuje ih se u grupe koje odgovaraju njihovoj razini poznavanja jezika. Za polaznike koji pak žele individualan pristup, u ponudi su Školice i individualni tečajevi koji osim individualnoga nastavnog programa polaznicima omogućuju i fleksibilno određivanje termina nastave.

Svake godine za vrijeme ljetnih praznika Školica organizira i tečaj hrvatskog jezika u Hrvatskoj, točnije u Crikvenici i Splitu. Tečaj hrvatskoga jezika u Crikvenici traje sedam dana, a u cijenu je uključen smještaj s polupansionom, dvadeset sati nastave, materijali za nastavu te različite aktivnosti zahvaljujući kojima polaznici uz jezik upoznaju i kulturnu i prirodnu baštinu Republike Hrvatske. Dvadeset sati nastave održava se od ponedjeljka do petka u prijedpodnevnim terminima, a onima koji su zainteresirani za intenzivnije učenje pružena je i mogućnost dodatne individualne nastave. Svakog dana od 17.00 do 18.00 sati nastavnici održavaju konzultacije na kojima polaznici mogu raščistiti sve nedoumice i eventualna pitanja u vezi s domaćom zadaćom. Ljetna škola hrvatskog jezika u Splitu također traje sedam dana.

Jedna od najvećih prednosti Školice svakako je mogućnost *online* nastave s e-lektorom putem videopoziva o kojoj će biti više riječi u nastavku rada.⁶

4. 3. 2. *Online* tečaj hrvatskoga jezika

Svjесni smo činjenice da živimo u vremenu u kojemu je život bez računala i interneta, raznih aplikacija te informacijsko-komunikacijskih tehnologija u potpunosti nezamisliv. Te su tehnologije znatno utjecale na način života modernoga čovjeka, a time i na cjelokupan proces

⁶ prema: <http://www.kroatischlernen.eu>

učenja i poučavanja. Budući da se u današnje vrijeme sve više stvari obavlja putem interneta, u svijetu se u posljednjih desetak godina ustalio nov način učenja, a to je e-učenje. Kako bi se polaznicima omogućilo kvalitetno, dostupnije te individualnim potrebama prilagođeno učenje hrvatskoga, *Školica* je 2012. godine odlučila uz klasične tečajeve u svoju ponudu uvesti i mogućnost *online* nastave, čime područje njezina djelovanja više nije ograničeno samo na gradove München i Beč, nego su njezine usluge postale dostupne širom svijeta. Trenutno je u *Školici* zaposleno deset e-lektora koji su izvorni govornici hrvatskoga jezika, a većina ih je studirala ili još studira hrvatski jezik i književnost.

4. 3. 3. Upis *online* tečaja

E-tečaj hrvatskoga jezika u *Školici* moguć je na njemačkome, engleskome i španjolskome jeziku. Svi koji su zainteresirani za e-tečaj mogu se prijaviti putem e-obrasca na mrežnoj stranici *Školice* ili putem elektroničke pošte za besplatan probni sat na kojemu će od nastavnika dobiti osnovne informacije o organizaciji i izvođenju nastave. Na mrežnoj stranici *Školice* polaznici mogu ispuniti test koji e-lektorima daje okvirnu informaciju o razini poznavanja jezika. Test se sastoji od nadopunjavanja rečenica pri čemu se polaznici trebaju odlučiti za jedan od triju ili četiriju ponuđenih odgovora. Na probnome satu e-lektor dobiva detaljniji uvid u polaznikove jezične sposobnosti i prema tome se određuje daljnji tijek i ritam nastave. Odluče li se polaznici za tečaj, e-poštom dobivaju pdf-inačicu knjige za odgovarajuću jezičnu razinu.

4. 3. 4. Organizacija individualne nastave na e-tečaju i njezine osobitosti

Nastava na e-tečaju *Školice* individualna je, što znači da su sadržaj i tempo tečaja prilagođeni svakom polazniku. Termin i intenzitet nastave dogovara se s obzirom na mogućnosti, potrebe i želje polaznika. Budući da je većina polaznika unutarnje motivirana, najčešće se odlučuju za ritam od dva sata tjedno. Važno je napomenuti kako *online* nastavni sat u *Školici* traje 60 minuta, a ne 45 minuta kao na klasičnim tečajevima u Münchenu i Beču, jer su tijekom *online* nastave ponekad neizbježne tehničke poteškoće poput pucanja veze, loše kvalitete zvuka i sl.

Svoje leksičko i gramatičko znanje polaznici mogu provjeravati na mrežnoj stranici *Školice* pomoću *online* zadataka za provjeru gramatike, odnosno vokabulara (njem.

Grammatiktrainer, Vokabeltrainer). Obje se skupine zadataka sastoje od nekoliko tematskih kategorija koje se obrađuju na nastavi, pa polaznici mogu odabrati koje gradivo žele ponoviti. Uz sve navedeno polaznicima *Školice* dostupan je i blog na njemačkome, engleskome i španjolskome jeziku, a uređuju ga zaposlenici *Školice*. Osim iscrpnih objašnjenja gramatičkih posebitosti hrvatskoga jezika polaznici na blogu mogu doznati brojne zanimljivosti o hrvatskoj kulturi, tradiciji i prirodnoj baštini.

Svakome polazniku dodjeljuje se jedan e-lektor koji, ne dođe li do kakvih izvanrednih situacija ili zahtjeva, od početka do kraja tečaja održava nastavu i prati progresiju svojega polaznika. Kako bi se omogućila što viša kvaliteta nastave i što brži napredak polaznika, e-lektori nakon svakoga sata u bazu podataka unose bilješke o pojedinome učeniku. Pored rubrika 'datum', 'trajanje sata', 'obrađeno gradivo', 'domaća zadaća', nalazi se i rubrika 'dodatne bilješke' u koju nastavnici mogu bilježiti progresiju, poteškoće ili učenikove individualne želje i zahtjeve. Budući da svi *online* nastavnici u *Školici* imaju u prosjeku petnaestak učenika, moraju naučiti u što kraćem roku prilagoditi se potrebama i zahtjevima različitih polaznika, a posebice u situacijama kada se satovi s različitim polaznicima održavaju jedan nakon drugog. „Pojedinačna je nastava općenito, a posebno e-nastava, vrlo zahtjevnna, među ostalim i zato što u njoj zbog izravnoga odnosa jedan na jedan nastavnik cijelo vrijeme mora biti usredotočen na svojega učenika, budući da nema drugih s kojima bi on radio u paru, grupi“ (Bošnjak 2014: 144). Predstavljajući teorijska promišljanja o individualnom poučavanju HIJ-a L. Ban i D. Matovac (2012: 239) donose Wilbergovu definiciju individualnoga rada (poučavanja pojedinca, poučavanja *jedan na jedan*): „Individualno poučavanje jedinstvena je situacija s jedinstvenim mogućnostima koja pred predavača i onoga koji jezik uči postavlja niz jedinstvenih izazova“ (Wilberg 1994, prema Ban i Matovac 2012: 239). U individualnoj nastavi nastavnik mora ispuniti ulogu zabavljača, motivatora, pričljivog sugovornika, ali i ulogu autora i psihologa. Autorska uloga odnosi se na kreiranje prilagođenih nastavnih materijala jer je većina postojećih materijala prilagođena poučavanju grupe. Nastavnik u individualnoj nastavi treba prepoznati učenikove promjene raspoloženja, eventualnu dosadu i zamor ili pak posebne interese. Prednosti su individualne nastave predavačeva potpuna usmjerenost na pojedinca i prilagođavanje njegovim potrebama i interesima, mogućnost uspostave neglumljene nastavne situacije, odnosno prirodnog dijaloga. S druge strane potpuna usmjerenost na pojedinca iziskuje snažan napor za predavača koji sve napore ulaže u to da bi učeniku posredovao određeno znanje, ali i za učenika koji ponuđeno znanje nastoji prihvatiti. Osim toga u individualnoj je nastavi nastavnikova odgovornost za

učenikov uspjeh iznimno velika jer nema mnogo drugih čimbenika koji bi mogli utjecati na negativan ishod učenja. Još jedan od nedostataka bio bi nedostatak socijalne potpore na koju su učenici navikli tijekom dotadašnjeg školovanja – u nastavi *jedan na jedan* nemaju se s kime uspoređivati i natjecati jer im je jedini sugovornik njihov nastavnik, zaključuju L. Ban i D. Matovac (2012: 239).

4. 3. 5. Opći podatci o sustavu

Od 2012. do 2016. godine *online* nastava odvijala se putem platforme za e-učenje WizIQ. Sve što je polaznicima potrebno za ovu vrstu nastave bili su računalo, internetski priključak te slušalice s mikrofonom i web-kamera. Nije potrebno instalirati nikakav program, već samo treba otvoriti poveznicu na mrežnu stranicu WizIQ-a, registrirati se pomoću vlastite e- adrese, prijaviti se u sustav i nastava može početi. Ako bi došlo do problema s prijavom u sustav ili bilo kakvih drugih problema tehničke prirode, *online* nastavnik telefonski bi kontaktirao polaznike i učinio sve što je u njegovoj moći da se problemi otklone. M. Bošnjak (2014) navodi kako se od e-nastavnika osim stručne kompetencije traži i dobro poznavanje e-sustava kako bi u svakome trenutku mogli pomoći svojim učenicima, a ponajprije tijekom nastave uživo gdje su tehničke poteškoće često neizbježne, npr. pucanje internetske veze, zamrzavanje računala, kašnjenje ili potpuni nestanak zvuka. Odmah po dogovoru termina potrebno je u WizIQ-ov raspored unijeti nastavni sat, o čemu učenici bivaju obaviješteni automatskom e-porukom. Uneseni nastavni sat u WizIQ-u automatski počinje i automatski se prekida nakon 60 minuta, a nastavnik pet minuta prije kraja sata dobiva obavijest da se sat bliži kraju. Nastavnik prije početka sata može učitati knjigu u digitalnom obliku, a osim knjige učenicima i nastavnicima na raspolaganju je i virtualna ploča. Zahvaljujući brojnim mogućnostima WizIQ-a, i učenici i nastavnici u knjigu ili na ploču mogu upisivati bilješke, rješavati zadatke i sl. Na desnoj margini preglednika nalazi se videoprikaz sugovornika. Dođe li do poteškoća sa zvukom, ispod videoprikaza smješten je prozorčić za brzu razmjenu poruka (engl. *chat*). WizIQ nudi i opciju virtualne knjižnice (eng. *content library*) u koju nastavnici mogu pohraniti nastavne materijale, a učenici ih mogu u svako doba pregledavati i skinuti. Velika je prednost te platforme svakako opcija snimanja satova koja u bilo kojem trenutku polaznicima omogućava pregledavanje, ali i pohranu snimka održanog sata na vlastito računalo.

Zbog sve češćih problema u radu WiziQ-a, ponajprije zbog poteškoća sa zvukom, bilo je potrebno pronaći novo rješenje za održavanje *online* nastave, pri čemu se kao najbolje rješenje pokazala Skypeova mogućnost dijeljenja zaslona (eng. *screen sharing*). Svaki polaznik prije održavanja besplatnoga probnoga sata dobiva uputu da mu je za nastavu potreban Skype račun. Kako bi se doskočilo nedostatku virtualne knjižnice, *Školica* se odlučila za kombinaciju Skypea i Google Diska. Google Disk je platforma koja svim korisnicima omogućuje 15 GB besplatnog prostora za internetsku pohranu na Googleu, a pohranjenim se datotekama može pristupiti sa svakog pametnog telefona, računala ili tableta. Od velike je važnosti za *Školicu* mogućnost dijeljenja datoteka. Svaki učenik prije početka tečaja dobiva poveznicu na svoju mapu u Google Disku gdje se nalaze materijali za nastavu – u početku su to knjiga i rječnik, a s vremenom se dodaju i različiti dodatni materijali, zadaci za ponavljanje i sl. Materijali koji se koriste u nastavi razvijeni su u *Školici*, a na višim stupnjevima često se koristi izvornim tekstovima o aktualnim temama, uglavnom člancima iz novina i časopisa.

Kako bi se pojednostavio proces otvaranja i učitavanja nastavnih materijala, svi se materijali u Google Disku nalaze u pdf-formatu. Prije početka nastave nastavnici u besplatnom *online* programu *XODO PDF Reader & Annotator* učitaju knjigu izravno iz Google Diska, iz mape određenog učenika. XODO također nudi uređivanje dokumenta – unos različitih zapisa i bilježaka, označavanje teksta i dr., a jedna od velikih prednosti je opcija spremanja svih promjena koje su unesene u dokument. Promjene se spremaju izravno na Google Disk, u onu mapu iz koje smo otvorili dokument, pa tako svaki učenik odmah po završetku nastavnog sata može pregledati sve što je zabilježeno tijekom nastave.

Nažalost, nije prisutna opcija automatskog snimanja *online* sata, no za većinu se učenika mogućnost naknadnog pregledavanja bilježaka pokazala praktičnijom i vremenski zahvalnijom od pregledavanja šezdesetominutnoga videozapisa. Ako učenici ipak žele imati mogućnost naknadnog pregledavanja nastavnog sata, na raspolaganju im stoji pregršt aplikacija koje omogućuju snimanje Skype razgovora (Amolto Call Recorder, eCamm Call Recorder for Skype, MP3 Skype Recorder i dr.), no neke je programe potrebno platiti.

4. 3. 6. Polaznici *online* tečaja *Školice*

Školica trenutno ima oko 150 *online* polaznika, od čega dvije trećine čine izvorni govornici njemačkoga. Ostali su polaznici iz drugih europskih zemalja, npr. Finske, Lihtenštajna, Engleske, Italije, Španjolske, Francuske, te iz Sjeverne i Južne Amerike. U ovom će se radu razmatrati sastavci i drugi pisani materijali sedamnaestoro odraslih *online* polaznika čiji je materinski jezik njemački, a motivacija za učenje hrvatskoga različita je, o čemu će biti više riječi u nastavku rada.

4. 3. 7. Motivacija polaznika *online* tečaja *Školice*

Riječ motivacija potječe od latinske riječi „movere“ što znači „poticati“. Ne postoji jedinstvena definicija motivacije jer je svaka znanstvena disciplina definira na svoj način. G. Storch (2009) preuzima Solmeckeove (1983, prema Storch 2009: 327) definicije motiviranja i motivacije u nastavi stranog jezika – motiviranje je optimalno oblikovanje nastave stranog jezika s ciljem postizanja visoke učenikove spremnosti za učenje, a motivacija je pak učenikova spremnost za poduzimanje različitih aktivnosti s ciljem učenja. W. Klein (1991: 45) motivaciju definira kao ukupnost svih čimbenika koji učenika potiču na to da on svoju sposobnost za učenje jezika primijeni na neki određeni jezik.

Z. Jelaska (2005.e: 108–124) u poglavlju *Učenje i poučavanje drugoga jezika* donosi sustavan prikaz motivacije.

Uklopna ili integrativna motivacija, kako i sam naziv govori, javlja se kod onih pojedinaca koji se žele uklopiti u novo društvo, a najbolji put do integracije im je ovladavanje jezikom dotičnoga društva. Do uklopne motivacije dolazi onda kada pojedinac namjerava duže vrijeme ili čak trajno boraviti u nekoj zemlji ili u manjoj zajednici čiji su članovi govornici stranoga jezika. Reprezentativan primjer za ovu vrstu motivacije su stranci čiji su bračni partneri ili prijatelji govornici nekog drugog, odnosno stranog jezika. Većina polaznika *Školice* integrativno je motivirana - njihovi su partneri izvorni govornici hrvatskoga jezika i polaznicima je stalo do toga da se uklupe u novu obitelj i njihovu kulturu, a poznavanje jezika najbolji je put prema uspjehu. U ostalim slučajevima polaznici uče hrvatski jezik zbog interesa za Hrvatsku i njezinu kulturu, zbog poznanika Hrvata i sl.

Uporabna ili instrumentalna motivacija temelji se na potrebi za znanjem stranog jezika radi ostvarenja nekih drugih ciljeva. To može biti školovanje, posao, dobivanje dozvole

boravka i slično. Instrumentalna se motivacija javlja i u polaznika *Školice* jer neki od njih često poslovno putuju u Hrvatsku i u čestom su kontaktu s hrvatskim klijentima i poslovnim partnerima.

Među stručnjacima je uvriježena podjela na uklopnu i uporabnu motivaciju, no Jelaska (2005.e: 112–115) uz njih donosi još nekoliko vrsta motivacije koje naziva i razlozima za učenje. Mnogi se od tih razloga za učenje dadu uvrstiti u uklopnu ili uporabnu motivaciju.

Školska motivacija odnosi se na potrebu zadovoljavanja propisanih školskih uvjeta. Pri tome glavni cilj nije učenje i znanje jezika, već ispunjavanje određenih obaveza i uvjeta. Primjer su za školsku motivaciju u nastavi HIJ-a učenici koji u matičnim zemljama, u dopunskim nastavnim programima u školi, slušaju hrvatski kao obavezan ili izborni predmet.

Obrazovna motivacija temelji se isključivo na želji za općim obrazovanjem, iako ono nije nužno za djelatnost koju osoba obavlja.

Primijenjena motivacija javlja se kod pojedinaca koji određeni jezik ne uče samo zato da bi se mogli sporazumijevati s izvornim govornicima, nego i s drugim govornicima koji su taj jezik naučili kao strani. Primjer za ovu vrstu motivacije je učenje svjetskih jezika, poput engleskog kojim se možemo sporazumjeti u gotovo svim područjima svijeta. Učenici HIJ-a također mogu biti primijenjeno motivirani jer im hrvatski jezik može pomoći pri sporazumijevanju s govornicima srpskoga, crnogorskoga, bošnjačkoga pa čak i slovenskoga jezika.

Komunikacijska motivacija temelji se isključivo na komunikativnoj kompetenciji, pojedincima je važno ovladati jezikom tek toliko da se mogu u svakodnevnim situacijama sporazumjeti s izvornim govornicima. Primjer za ovu vrstu motivacije mnogi su stranci koji svake godine ljetuju na hrvatskoj obali, a često i posjeduju vlastite stambene objekte i žele barem sa susjedima moći progovoriti nekoliko riječi.

Društvena motivacija potiče ljude na učenje jezika radi stjecanja novih društvenih kontakata i poznanstava, bilo tijekom samog procesa učenja, bilo u komunikaciji s izvornim i drugim govornicima dotičnog stranog jezika.

Kulturna motivacija proizlazi iz težnje za upoznavanjem kulture, na primjer čitanjem izvorne književnosti, slušanjem glazbe i sl.

Estetska motivacija očituje se u osobnom užitku u pojedinom jeziku, bilo zbog njegove melodioznosti, posebnoga pisma ili iz čiste ljubavi prema stranim jezicima.

Intelektualno su motivirani oni pojedinci koji teže poznavanju što različitijih vrsta znanja, a time i što različitijih i egzotičnijih jezika. To su uglavnom ljudi koji su iznimno daroviti za jezike.

Posljednja vrsta motivacije je naraštajna i cjelosna motivacija. „Ona je obično isprepletena sa željom da se postane cjelovitom osobom i uklope odbačeni dijelovi obiteljske prošlosti i vlastitoga djetinjstva ili mladosti“ (Jelaska 2005.e: 115). Naraštajna motivacija dakle uključuje težnju za povezanošću s prethodnim generacijama, a cjelosna obuhvaća potrebu za cjelovitošću i identifikacijom vlastite osobe.

4. 3. 8. Motivacija i usvajanje jezika s obzirom na dob

Na polaznikovu motivaciju za učenjem, ali i na njegovu sposobnost učenja velik utjecaj ima dob. „Dob u kojoj se neki jezik usvaja ili uči važna je zbog utjecaja koji na ovladanost jezikom imaju razvojne osobujnosti“ (Jelaska i Kusin 2005: 49). Tri su skupine na koje dijelimo jezik u odnosu na dob – dječji, mladenački i odrasli jezik (Jelaska i Kusin 2005:49). Dječji jezik traje otprilike do dvanaeste godine, a dijeli se u pet faza: prijerodni (jezik koje je dijete slušalo tijekom trudnoće), dojenački (do prve godine), hodanački (od prve do treće godine), predškolski (do djetetova polaska u školu) te rani školski jezik (od polaska u školu do dvanaeste godine). Mladenački se jezik sastoji od dviju faza – kasniji školski jezik (od 12 do 14 ili 15 godina) te srednjoškolski (od 14 do 18 godina). Odrasli jezik dijelimo na četiri razdoblja – mladi (od 19 do 22–25 godina), mlađi (od 25 do 35 godina), srednji (od 35 do 40–50 godina) te stariji jezik (nakon 50. godine).

Najbolje su mogućnosti za učenje jezika u razdoblju ranoga djetinjstva kada dijete jezik može naučiti do razine izvornog govornika. „Razlog zašto je poslije teže savršeno naučiti (novi) jezik nego u ranom djetinjstvu ne proizlazi iz toga što bi stariji bili manje sposobni, nadareni, voljni itd., nego zato što se mozak pokušava što više poslužiti već naučenim“ (Jelaska 2005.d: 102). Osim toga djeca lakše ulaze u socijalnu interakciju s vršnjacima pa je njihovo usvajanje stranog jezika slično usvajanju materinskog. Za razliku od njih, odrasli često nastoje zadovoljiti samo određene jezične potrebe (komunikacija u svakodnevnoj situaciji, čitanje, pisanje) i ne teže savršenom ovladavanju jezikom.

Važno je poznavati obilježja dobnih skupina jer prema tome nastavnici trebaju planirati nastavu. Za razliku od djece odrasli od nastave stranog jezika često očekuju situaciju

koja će ih na trenutak udaljiti od svakodnevice i opustiti ih, a istovremeno imaju želju u što kraćem roku naučiti što više sadržaja. Zbog obaveza i nedostatka slobodnog vremena često ne stižu pisati domaće zadaće, stoga od nastavnika očekuju mnoštvo dodatnih materijala koji će se zajednički provježbati i provjeriti tijekom nastave. Kod odraslih je naglasak na primjenjivosti jezika izvan nastave, dakle na njegovoj funkcionalnosti, a ne na igri, zabavi i kreativnosti. A. Pavlin (2006) navodi kako je kod odraslih učenika hrvatskoga uočen gubitak motivacije ako se pristupa tradicionalnim načinima i metodama. Tradicionalni načini i metode odnose se na takav pristup poučavanju u kojemu su jezični elementi izabrani isključivo prema lingvističkim kriterijima, poseban je naglasak na gramatici i njezinoj složenosti, a uspješnost ovladavanja jezikom određuje se prema stvaranju formalno ispravnih rečenica. U suvremenom je načinu poučavanja naglasak na komunikacijskoj, a ne na gramatičkoj kompetenciji, a nastava se prilagođava osobnim interesima polaznika i ispravljaju se samo ustaljene i grube pogreške (prema Pavlin 2006: 92).

U tablici 1. prikazana je motivacija 17 polaznika *online* tečaja *Školice*. Uz podatke o motivaciji navedeni su i podaci o državi rođenja i dobi. Svi su polaznici odrasle dobi, pri čemu ih je dvoje između 25 i 35 godina, jedanaest između 35 i 40–45 godina i troje iznad 50. godine. Od 17 polaznika samo jedna polaznica ima naraštajnu motivaciju.

Polaznik	Država rođenja	Dob	Motivacija
P1	Nizozemska	44	naraštajna i cjelosna
P2	Austrija	57	komunikacijska
P3	Njemačka	31	komunikacijska, društvena, intelektualna, primijenjena
P4	Njemačka	43	integrativna, komunikacijska
P5	Njemačka	36	integrativna, komunikacijska, društvena
P6	Njemačka	47	primijenjena
P7	Austrija	31	integrativna, komunikacijska
P8	Njemačka	45	komunikacijska, estetska
P9	Njemačka	53	integrativna, komunikacijska, primijenjena, estetska
P10	Njemačka	50	komunikacijska, društvena, estetska

P11	Njemačka	65	komunikacijska
P12	Njemačka	36	intelektualna, komunikacijska, primijenjena, društvena, estetska
P13	Austrija	36	instrumentalna, komunikacijska, društvena, estetska
P14	Njemačka	33	komunikacijska, primijenjena
P15	Njemačka	33	integrativna, intelektualna, komunikacijska
P16	Njemačka	44	integrativna, komunikacijska
P17	Njemačka	48	intelektualna, komunikacijska, estetska

Tablica 1: Prikaz motivacije i dobi polaznika⁷

U nastavku rada analizirat će se gramatička odstupanja poglavito na (morfo)sintaktičkoj razini, s time da će se ponegdje ukazati i na pravopisna i leksičko-semantička prijenosna odstupanja. Budući da je cilj rada analizirati odstupanja nastala kao posljedica prenošenja elemenata iz njemačkoga u HIJ, razvojna odstupanja neće se analizirati. Prije analize prijenosnih gramatičkih odstupanja dat će se kratak pregled gramatičke kompetencije za razine A1, A2 i B1 hrvatskoga jezika te teorijski uvod u vrste odstupanja.

⁷ Podatci su prikupljeni *online* anketom (v. poglavlje 7. 1.).

5. GRAMATIČKA KOMPETENCIJA PREMA ZEROJ-U

„Gramatička kompetencija može se definirati kao poznavanje i sposobnost korištenja gramatičkih resursa nekog jezika“ (ZEROJ 2005: 116). U ovom će se poglavlju dati pregled gramatičke kompetencije na pripremnom (A1), temeljnom (A2) i prijelaznom (B1) stupnju. Gramatiku nekog jezika čine fonetika i fonologija, morfologija, tvorba riječi i sintaksa, no u ZEROJ-u se ograničava na definiranje parametara koji su posebno važni za ovladavanje stranim jezikom, pa opis gramatičkih struktura podrazumijeva specificiranje *elemenata* (npr. morfem, korijen i afiksi, riječi), *kategorija* (npr. broj, padež, rod; konkretno/apstraktno; brojivo/nebrojivo; prelaznost/neprelaznost; aktivno/pasivno; prošlo/sadašnje/buduće vrijeme; trajno/svršeno), *promjena vrsta riječi* (npr. konjugacija; deklinacija; otvorene vrste riječi: imenice, glagoli, pridjevi, prilozi; zatvorene vrste riječi), *struktura* (npr. složenice i izvedenice, sintagme – imenične, glagolske itd., rečenice – proste, proširene, složene; *pretvorbi* (npr. nominalizacija, afiksacija, supletivizam, stupnjevanje, transpozicija, transformacija) i *odnosa* (npr. ovisnost, slaganje, valentnost).

U ZEROJ-u je ponuđen i primjer ljestvice s opisom gramatičke ispravnosti za svaku razinu:

GRAMATIČKA ISPRAVNOST	
C2	<i>Može dosljedno govoriti gramatički korektno i pri zahtjevnom načinu izražavanja čak i kad mu je pažnja usmjerena na nešto drugo, npr. na planiranje sljedećeg izričaja ili na promatranje reakcije sugovornika.</i>
C1	<i>Može dosljedno održavati visok stupanj gramatičke ispravnosti; sustavne pogreške su rijetke i teško se primjećuju.</i>
B2	<i>Dobro vlada gramatikom; mogu se pojaviti povremeni previdi ili sporadične pogreške te manje netočnosti u strukturi rečenice, ali to se događa rijetko i često se može naknadno ispraviti.</i> <i>Prilično dobro vlada gramatikom. Ne pravi nesustavne pogreške koje mogu dovesti do nesporeda.</i>
B1	<i>Komunicira s prihvatljivom točnošću u poznatim kontekstima; općenito dobro vlada gramatikom iako se osjeća utjecaj materinskog jezika. Pravi sustavne pogreške, ali je jasno što želi izraziti.</i> <i>Koristi s prihvatljivom točnošću fond uobičajenih, rutinskih formula vezanih za predvidive situacije.</i>

A2	<i>Neke jednostavne strukture koristi ispravno, ali još stalno pravi osnovne pogreške – na primjer, često miješa vremena i zaboravlja na slaganje. Ipak je obično jasno što želi reći.</i>
A1	<i>Pokazuje samo ograničeno vladanje malim brojem jednostavnih gramatičkih i rečeničnih struktura, uglavnom memoriranih.</i>

Tablica 2: Ljestvica gramatičke ispravnosti prema ZEROJ-u (2005: 117)

To je samo okvirni opis gramatičke kompetencije i za svaki je jezik potrebno definirati konkretne specifikacije jer svaki jezik ima vlastitu i specifičnu gramatiku. Pri opisu gramatičke kompetencije tradicionalno se polazi od morfologije i sintakse.

Morfologija je dio gramatike koji proučava vrste riječi i njihove oblike, odnosno unutrašnju organizaciju. Ona se bavi morfemima (korijenima i afiksima), promjenom samoglasnika (donositi/donašati) i suglasnika (radnik/radnice), nepravilnim oblicima, zamjenom (čovjek/ljudi), nepromjenjivim riječima (bež), ali i tvorbom riječi (proste riječi, izvedenice, složenice) te morfonologijom, koja se bavi fonološkim promjenama na razini morfologije.

„Sintaksa je dio gramatike koji opisuje rečenično ustrojstvo. U njoj se izlažu pravila o slaganju riječi u rečenice“ (Barić i dr. 2005: 391). Ovladavanje sintaksom složen je i dugotrajan proces, a obuhvaća strukturu rečenica (jednostavne, proširene i složene) te odnose među riječima u rečenici (ovisnost, slaganje, valentnost).

Na temelju dosad iznesenih informacija možemo reći kako gramatička kompetencija obuhvaća morfosintaksu određenog jezika. Budući da je jezik specifičan sustav, potrebno je za svaki jezik oblikovati opisni okvir referentnih razina. Kada je riječ o hrvatskome jeziku, postoje opisni okviri za razine B1 (ur. Grgić, Gulešić Machata, Nazalević Čučević 2013) i B2 (ur. Gulešić Machata i Grgić 2015). U postupku je objavljivanja i opisni okvir za razinu A2 (ur. Gulešić Machata i Grgić), nakon čega se planira izrada okvira za razinu A1.

5. 1. Pregled gramatičke kompetencije za HIJ

U ovom se poglavlju donosi pregled gramatičke kompetencije za hrvatski kao ini jezik. Poglavlje se sastoji od tri dijela, točnije od opisa gramatičke kompetencije za razinu A1, A2 i B1. Važno je napomenuti kako se gramatičke strukture kojima se ovladava na razini A1, odnosno A2 nisu ponavljale u opisu gramatičkih struktura viših jezičnih razina.

5. 1. 1. Gramatička kompetencija na razini A1

S obzirom na to da ne postoji opisni okvir za razinu A1 hrvatskoga jezika, u ovome se poglavlju donosi pregled gramatičke kompetencije za tu razinu temeljen na strukturi opisa gramatičke kompetencije na razini B1 (Udier 2013), pregledu jezičnih funkcija na razini A2 hrvatskoga jezika (Aleksovski i dr., u postupku objavljivanja) te na analizi sadržaja udžbenika M. Čilaš Mikulić i dr. *Hrvatski za početnike 1* (2008).

a) Morfološka obilježja

Morfologija glagola

Govornik hrvatskoga jezika na razini A1 ovladao je trima licima jednine (s glagolom u jednini) te trima licima množine (s glagolom u množini). Što se kategorije vremena tiče, govornik vlada prezentom u izjavnome, upitnome i niječnome obliku. To obuhvaća konjugaciju glagola *biti* (naglašeni i nenaglašeni oblik), glagola *-ati* > *-am*, *-iti* > *-im*, *-jeti* > *im*, frekventnijih glagola *-ati* > *-im*, *-ovati*, *-evati*, *-ivati* > *-ujem*, konjugaciju modalnih glagola (*moći*, *smjeti*, *htjeti*, *trebati*, *morati*), glagola *ići*, *doći*, *ući* i sl. te konjugaciju vrlo čestih glagola koji ne pripadaju već nabrojenim vrstama (*jesti*, *piti*, *prati*, *zvati se* i dr.). Od glagolskih načina govornik poznaje osnovnu uporabu imperativa frekventnijih glagola u 2. licu jd. (*Pročitaj! Napiši!*).

Morfologija imenica

Govornik hrvatskoga jezika na razini A1 upoznat je s većinom sklonidbenih oblika imenica e-vrste i a-vrste (iznimka su hipokoristici, rjeđe imenice srednjega roda s proširenjem osnove te imenice stranoga podrijetla).

Govornik poznaje i najčešće imenice i-vrste (*obitelj*, *riječ*, *vijest*). Govornik je ovladao jedninskim i množinskim oblicima imenica muškoga, ženskoga i srednjega roda. Ovladao je množinskim oblicima muškoga roda kod višesložnih imenica u kojima se provodi sibilizacija (*k* > *c*) i nepostojano *a* te kod jednosložnih imenica koje u množini dobivaju nastavke *-ovi*, odnosno *-evi*, ovisno o tome završava li osnova na palatal ili ne završava. Govornik poznaje i nepravilne množinske oblike (*djeca*, *braća*, *ljudi*).

Govornik hrvatskoga jezika na razini A1 upoznat je s činjenicom da u hrvatskome jeziku postoje tri gramatička roda, odnosno da imenice i imenske riječi mogu biti muškoga, ženskoga ili srednjega roda, a u većini slučajeva rod možemo odrediti prema nominativnom nastavku. Upoznat je i s osobitostima imenica kod kojih dolazi do nesklada referencijalnoga i gramatičkoga roda (npr. *kolega, tata, Luka*).

Ovladao je i kategorijom živosti u akuzativu jednine muškoga roda i svjestan je činjenice da se gramatički oblik ne poklapa uvijek s prirodnim stanjem (npr. *Dijete ima plišanog medvjedića*).

Govornik na razini A1 upoznao je četiri padeža hrvatskoga standardnoga jezika i njihove osnovne funkcije⁸ (bez prijedloga i s njima):

1. NOMINATIV	subjekt, predikatno ime
2. GENITIV	subjekt kojega nema, posvojnost,
mjesto (<i>kraj, do, blizu, pored, između...</i>)
3. AKUZATIV	izravni objekt, vrijeme (<i>na, u</i>), cilj (<i>na, u</i>),
namjena (<i>za</i>)
4. LOKATIV	mjesto (<i>u, na, po</i>), tema (<i>o</i>), vrijeme (<i>u</i>)

Morfologija ličnih zamjenica

Govornik na razini A1 poznaje lične zamjenice u nominativu, akuzativu i lokativu. Djelomično razumije njihovu upotrebu (naglašeni oblici ličnih zamjenica koriste se na početku rečenice i iza prijedloga, a nenaglašeni iza prve naglašene riječi) i koristi ih uz veliku mogućnost pogreške.

Morfologija pokaznih i posvojnih zamjenica te opisnih i posvojnih pridjeva

Govornik je ovladao nominativnim oblikom pokaznih (*ovo, to, ono*) i posvojnih zamjenica u sva tri roda jednine i množine. Poznaje tvorbu i upotrebu posvojnih pridjeva (*za živo i neživo*) te opisnih pridjeva u sva tri roda jednine i množine.

⁸ M. Čilaš Mikulić, M- Gulešić Machata, S. L. Udier (2008: 236–238): *Razgovarajte s nama 1*

Morfologija upitnih zamjenica

Govornik na razini A1 ovladao je nominativnim oblicima upitnih zamjenica *tko* i *što*, *kakav* / *kakva* / *kakvo* i *čiji* / *čija* / *čije*.

b) Sintaktička obilježja

Na razini A1 još ne možemo govoriti o izravnom učenju sintakse jer je naglasak na ovladavanju morfološkim karakteristikama. Unatoč tomu morfologija se ne može usvojiti bez povezanosti sa sintaksom, pa možemo reći kako govornici na ovoj razini nesvjesno ovladavaju osnovnim sintaktičkim obilježjima. Na razini A1 govornik je ovladao osnovama ustroja spojeva riječi, sintakse jednostavnih i nezavisnosloženih rečenica, neutralnim redoslijedom rečeničnih elemenata, određenim nezavisnim izrazima koji nemaju strukturu cjelovite rečenice, a česti su u govornome i pisanome jeziku.

Sintaksa spojeva riječi

Sintaksa spojeva riječi obuhvaća sročnost (kongruenciju), upravljanje (rekciju) te pridruživanje. Govornik na razini A1 razumije značenje spojeva riječi i upoznat je s njegovim ustrojem. Ipak, pri uporabi često griješi, poglavito u konstrukcijama koje se razlikuju od njegova materinskog ili dominantnog drugog jezika.

Govornik je sposoban proizvesti osnovne imeničke i glagolske spojeve riječi (sintagmeme). Rjeđe proizvodi pridjevske i priložne (sintagmeme). Kada je riječ o imeničkim, može proizvesti sročne i nesročne spojeve riječi⁹, npr. *hrvatska obala*, *naša voda*; *klupa pokraj vrta* (G), *poklon za prijatelja* (A), *mačka u vrtu* (L). Može proizvesti pridjevske spojeve u obliku usporedne konstrukcije s česticom *kao*: *crven kao rak* (N) te priložne tipa *malo šećera* (G). Kada je riječ o glagolskima, može proizvesti spojeve tipa *misliti na prijatelja* (A), *razgovarati o poslu* (L), *dugo učiti* (inf.).

⁹ U zagradama se navodi oblik zavisnoga tagmema.

Sintaksa jednostavnih rečenica

Govornik na razini A1 poznaje samostalne (predikat, subjekt, objekt, priložna oznaka) rečenične članove i kombiniranjem tih elemenata sposoban je proizvesti jednostavne rečenice različite duljine s velikom mogućnosti pogreške. Upoznat je s činjenicom da su besubjektne rečenice česta pojava u hrvatskome jeziku. Govornik je sposoban upotrijebiti i prepoznati besprijedložni objekt u A te objekt u obliku prijedložno-padežnoga izraza u A i L. Osim toga upoznat je s priložnim oznakama mjesta, vremena i načina.

Sintaksa složene rečenice i teksta

Govornik na razini A1 ovladao je osnovnim vrstama nezavisnosloženih rečenica i njihovim veznicima te se njima koristi uz određena odstupanja. Rabi veznike sastavnih (*i, ni*), rastavnih (*ili*), isključnih (*samo*) i zaključnih (*zato*) rečenica.

Konektori

Uporaba tekstnih veznika, tj. konektora pretpostavlja viši stupanj poznavanja jezika i pridonosi kohezivnosti, tj. povezanosti teksta. Ipak, govornik na razini A1 upoznat je s ograničenim brojem konektora, kao što su suprotni *ali* ili pak uzročno-posljedični *zato, zbog toga*, no rijetko ih koristi u govornoj ili pisanoj proizvodnji.

Red riječi

Na razini A1 govornik je ovladao neutralnim redom riječi (S + P + O), a često griješi u obvezatnome redu riječi, tj. redu klitika.

Nezavisni izrazi

Na razini A1 govornik poznaje osnovne nezavisne izraze koji nemaju strukturu cjelovite rečenice, a česti su u govornome i pisanome jeziku. Neki od važnijih nezavisnih izraza svakako su: *Sretan rođendan! Ugodan vikend! Dobar tek! Živjeli!* i dr.

5. 1. 2. Gramatička kompetencija na razini A2

Opisni okvir razine A2 hrvatskoga jezika u postupku je objavljivanja, stoga se pri opisu gramatičke kompetencije za tu razinu koristilo jednakim izvorima kao u poglavlju 5. 1. 1. „Na razini A2 govornik neke jednostavne strukture koristi ispravno, ali još pravi osnovne pogreške – primjerice često miješa glagolske oblike i zaboravlja na slaganje, no unatoč tomu jasno je što želi reći“ (ZEROJ 2005: 116).

a) Morfološka obilježja

Morfologija glagola

Govornik hrvatskoga jezika na razini A2 ovladao je prezentom, perfektom i futurom I. u izjavnome, upitnome i niječnome obliku. Što se prezenta tiče, govornik vlada konjugacijskim vrstama navedenima u 5. 1. 1, no svoje znanje dopunjava većim brojem glagola koji ne pripadaju navedenim vrstama (npr. *slati, pisati, brisati, reći, kazati*). Govornik poznaje tvorbu perfekta glagola *biti*, glagola *-ati, -iti* i *-jeti*, povratnih glagola u 3. licu jd. (npr. *Vratio se.*) te glagola *ići, doći, reći* i *moći*. Ovladao je svim glagolima u futuru I., što obuhvaća i inverziju futura I. povratnih glagola (*Veselit ćemo se*). Što se glagolskih načina tiče, govornik na razini A2 leksički je ovladao imperativom. To znači da poznaje najčešće glagole u 2. licu jednine i množine imperativa (*Otvori! Zatvori! Dođite! Pazite!*), ali ne zna pravila o njegovoj tvorbi.

Morfologija imenica

Govornik hrvatskoga jezika na razini A2 upoznat je sa sklonidbenim oblicima velikog broja imenica i-vrste (npr. *ljubav, misao, krv, smrt, pamet, sol, laž, bolest, večer, noć, jesen*; apstraktne imenice na *-ost*).

Ovladao je množinskim oblicima muškoga roda kod višesložnih imenica u kojima se provodi sibilizacija ($k > c$, $g > z$, $h > s$), nepostojano *a* (*muškarac > muškarca*) i umetnuto *a* u genitivu množine (*zemlja > zemalja*). Govornik poznaje deklinaciju imenica *dijete, posao, misao* i *kći*.

Govornik hrvatskoga jezika na razini A2 upoznat je s činjenicom da u hrvatskome jeziku postoje imenice koje imaju samo množinske oblike (*pluralia tantum*) poput *vrata*,

novine, hlače, naočale, usta, pluća, leđa i dr. Pozna je i imenice s promjenom roda (*oko* > *oči*, *uho* > *uši*).

Padež kao morfološka, sintaktička, semantička i komunikacijska kategorija

Govornik na razini A2 upoznao je svih sedam padeža hrvatskoga standardnoga jezika, njihova značenja i funkcije¹⁰ (bez prijedloga i s njima):

(1)	NOMINATIV	subjekt, predikatno ime
(2)	GENITIV	subjekt kojega nema, posvojnost, partitivnost,
vrijeme (<i>poslije, nakon, prije, od, do</i>),
mjesto (<i>kraj, do, blizu, pored, između...</i>)
uzrok (<i>zbog</i>), namjera (<i>radi</i>), izuzimanje (<i>osim</i>),
suprotnost (<i>protiv</i>), G uz brojeve
(3)	DATIV	primatelj, cilj i smjer (<i>k, prema</i>), mjesto
(<i>nasuprot</i>), dopusnost (<i>unatoč, usprkos</i>),
namjena
(4)	AKUZATIV	izravni objekt, vrijeme (<i>na, u</i>), cilj (<i>na, u</i>),
namjena (<i>za</i>), razlog kretanja (<i>po</i>), nositelj stanja
(5)	VOKATIV	obraćanje, dozivanje
(6)	LOKATIV	mjesto (<i>u, na, po</i>), tema (<i>o</i>), vrijeme (<i>u</i>)
(7)	INSTRUMENTAL	društvo (<i>s/sa</i>), sredstvo, mjesto (<i>nad, pod, pred, među</i>), vrijeme, opis/dodatak (<i>s/sa</i>)

¹⁰ Prema udžbeniku *Razgovarajte s nama 1* M. Čilaš Mikulić, M. Gulešić Machata, S. L. Udier (2008: 236–238).

Morfologija ličnih zamjenica

Govornik na razini A2 poznaje naglašeni i nenaglašeni oblik ličnih zamjenica u G, D / L, A, i I. U teoriji razumije njihovu upotrebu (naglašeni oblici ličnih zamjenica koriste se na početku rečenice, iza prijedloga i u ulozi isticanja, a nenaglašeni iza prve naglašene riječi), no ipak ih koristi uz veliku mogućnost pogreške.

Morfologija pokaznih i posvojnih zamjenica, opisnih i odnosnih pridjeva

Govornik je ovladao gotovo svim oblicima u pridjevsko-zamjениčkoj sklonidbi, a u konkretnom ih govornom činu rabi uz mogućnost pogreške. U praksi poznaje i češće glasovne promjene do kojih dolazi u tvorbi ili deklinaciji pridjeva, npr. nepostojano *a* (*dobar* > *dobrom*), vokalizacija (*debeo* > *debela*), ispadanje suglasnika (*izvrstan* > *izvrsna*) te jednačenje suglasnika po zvučnosti (*nizak* > *niska*).

Morfologija upitnih zamjenica

Govornik na razini A2 ovladao je sklonidbenim oblicima upitnih zamjenica (*tko*; *što*; *koji*/*koja*/*koje*; *čiji* / *čija* / *čije*; *kakav* / *kakva* / *kakvo*) u jednini i množini.

Morfologija brojeva

Uz glavne brojeve govornik je ovladao i rednima, te njihovom tvorbom i sklonidbenim oblicima. Naučio je i pravila o uporabi genitiva nakon brojeva.

b) Sintaktička obilježja

Unatoč tomu što je ovladavanje morfološkim karakteristikama i dalje u prvome planu, sintaksa je na razini A2 zastupljena u većoj mjeri nego na razini A1 i teži se tome da govornik osvijesti nesvjesno usvojena sintaktička obilježja.

Sintaksa i ustroj spojeva riječi

Govornik na razini A2 sposoban je proizvesti imeničke, pridjevske, glagolske i priložne spojeve riječi (sintagmeme). Kada je riječ o imeničkim, može proizvesti sročne i nesročne spojeve riječi¹¹, npr. *drugi pokušaj*; *kuća bake Ane* (G); *kraj priče* (G), *obavijest učenicima* (D), *kuća nasuprot školi* (D), *šetnja po parku* (L), *plovidba morem* (I), *kuća s okućnicom* (I). Govornik može proizvesti pridjevske spojeve tipa *pun vode* (G), *sličan djedu* (D), *star godinu* (A), *zaljubljen u Anu* (A), *zadovoljan rezultatom* (I). Kada govorimo o glagolskim, govornik može proizvesti spojeve tipa *imati mlijeka* (G), *sjetiti se prijatelja* (G), *veseliti se praznicima* (D), *slušati roditelje* (A), *razgovarati o poslu* (L), *pisati olovkom* (I), *šetati šumom* (I), *dugo učiti* (inf.). Može proizvesti priložne spojeve riječi tipa *malo vremena* (G); *četiri žene* (G); *slično meni* (D).

Sintaksa jednostavnih rečenica

Na razini A2 govornik uz samostalne (predikat, subjekt, objekt, priložna oznaka) poznaje i nesamostalne rečenične članove (atribut i apozicija) i pomoću njih sastavlja rečenice. Upoznat je s činjenicom da su besubjektne rečenice česta pojava u hrvatskome jeziku i jasno mu je u kojim se slučajevima subjekt može izostaviti. Govornik je sposoban upotrijebiti i prepoznati besprijedložni objekt u D: *Veselimo se putovanju*¹² te objekt u obliku prijedložno-padežnoga izraza u G: *Oprostili smo se od prijatelja*; D: *Susjedi dolaze k nama*; I: *Izašli smo s prijateljima*.¹³ Osim toga upoznat je s priložnim oznakama mjesta, vremena, načina, uzroka, namjere i društva. Govornik je sposoban proizvesti jednostavne rečenice sa sročnim atributima te apozicijama.

Sintaksa složene rečenice i teksta

Govornik na razini A2 ovladao je osnovnim vrstama nezavisnosloženih i zavisnosloženih rečenica i njihovim veznicima. Rečenične veznike rabi uz određena odstupanja. Kada govorimo o veznicima nezavisnosloženih rečenica, govornik koristi veznike

¹¹ U zagradama se navodi oblik zavisnoga tagmema.

¹² Besprijedložnim objektom u akuzativu (A) govornik ovladava na razini A1 (usp. 5. 1. 1).

¹³ Objektom u obliku prijedložno-padežnoga izraza u akuzativu (A) i lokativu (L) govornik ovladava na razini A1 (usp. 5. 1. 1).

sastavnih (*i, pa*), suprotnih (*a, ali, nego*), rastavnih (*ili*), isključnih (*samo*) i zaključnih (*zato*) rečenica. Sintaksu zavisnosloženih rečenica na razini A2 čine subjektne (*koji, da*), objektne (*da, što*) te priložne rečenice (vremenske: *kad, dok, nakon*; uzročne: *jer*).

Konektori

Na razini A2 govornik u govornoj ili pisanoj proizvodnji u većoj mjeri koristi tekstne veznike kojima je ovladao na prethodnoj razini (*ali, zato, zbog toga*), no usvaja i nove, frekventnije veznike (npr. suprotni *no*).

Red riječi

Budući da je na razini A1 ovladao neutralnim redom riječi, na razini A2 govornik počinje usvajati pravila o redoslijedu klitika, prema kojima upitna čestica prethodi glagolskim i zamjениčkim enklitikama u dativu, genitivu, odnosno akuzativu, nakon kojih slijedi refleksivna čestica *se*, odnosno glagolska enklitika *je*, usp. *Mogu li mu se javiti?*, *Vidjela sam ga.*, *Ugledao ju je na kolodvoru*. Ipak, pri njihovoj uporabi često griješi.

Nezavisni izrazi

Na razini A2 govornik upotpunjava svoj inventar nezavisnih izraza pa raspolaže izrazima tipa *Dobar provod! Puno sreće! Zabranjeno pušenje!* i dr.

5. 1. 3. Gramatička kompetencija na razini B1

Gramatička kompetencija podrazumijeva ovladanost morfologijom i sintaksom. „Na razini B1 govornik s prihvatljivom točnošću upotrebljava fond uobičajenih i rutinskih formula vezanih uz predvidive situacije te s prihvatljivom točnošću komunicira u poznatim kontekstima. Općenito vrlo dobro vlada gramatikom te pravi sustavne pogreške, a osjeća se i utjecaj materinskoga jezika. Unatoč tome jasno je što govornik želi izraziti (ZEROJ 2005: 117).

Na razini B1 hrvatskoga jezika govornik je dobro usvojio osnovnu morfologiju, no zbog morfološke složenosti hrvatskoga jezika sintaksa još uvijek ne dolazi u prvi plan. U

nastavku slijedi detaljniji opis morfoloških i sintaktičkih struktura kojima učenici ovladavaju na razini B1 (prema Udier 2013: 157–174).

a) Morfološka obilježja

Na razini B1 govornik proširuje morfološko znanje stečeno na razini A2 i u većoj mjeri povezuje sa sintaksom. Morfologiju HIJ-a na razini B1 čine morfologija glagola koja obuhvaća kategoriju broja i lica, vremena, načina i aspekta, morfologija imenica koja se sastoji od kategorije broja, roda, živosti i padeža, morfologija ličnih, pokaznih i posvojnih zamjenica te opisnih i odnosnih pridjeva.

Morfologija glagola

Što se glagolskih oblika tiče, govornik na razini B1 vlada prezentom, perfektom i futurom I. u izjavnome, upitnome i niječnome obliku. Na ovoj razini govornik ovladava novim konjugacijskim vrstama, a to se odnosi na konjugaciju frekventnijih glagola *-ati* > *-(j)em*, *-nuti* > *-nem* te konjugaciju vrlo čestih glagola koji ne pripadaju već nabrojenim vrstama (*uzeti*, *stajati* i dr.). Govornik poznaje tvorbu perfekta glagola na *-sti*, a djelomično vlada i futurom II. u složenim rečenicama s veznicima *ako* i *kad* kojima se izražavaju dvije radnje u budućnosti.

Od glagolskih načina govornik poznaje tvorbu i osnovnu uporabu kondicionala I. u izjavnome, upitnome i niječnome obliku, a vlada i tvorbom i uporabom imperativa frekventnijih glagola te konstrukcijom *nemoj/nemojmo/nemojte* + infinitiv.

Govornik na razini B1 ima osnovna znanja o kategoriji glagolskoga vida (aspekta). Poznato mu je da se nesvršenim glagolima izražava radnja koja traje ili se ponavlja, a da se svršenim glagolima izražava završena radnja. Poznaje frekventnije vidske parnjake (*dolaziti* / *doći*, *pisati* / *napisati* i dr.) te prema određenim signalima u rečenici (vremenski prilozi) može prepoznati koji glagolski vid valja upotrijebiti. Osim toga upoznat je s osnovama odnosa glagolskoga vida i vremena – svršeni se glagoli prvenstveno upotrebljavaju u perfektu, a nesvršeni u prezentu.

Morfologija imenica

Govornik na razini B1 ovladao je svim padežima hrvatskoga standardnoga jezika i njihovim osnovnim funkcijama (usp. poglavlje 5. 1. 2). Na ovoj razini govornik hrvatskoga upoznaje pojam zbirnih imenica te jotaciju, glasovnu promjenu do koje dolazi prilikom njihove tvorbe. Govornik poznaje i množinske oblike skraćene množine te imenica s proširkom *-en-* i *-et-*.

Morfologija ličnih zamjenica

Govornik na razini B1 poznaje većinu naglašanih i nenaglašanih oblika ličnih zamjenica i razumije njihovu upotrebu, no ipak ih koristi uz veliku mogućnost pogreške.

Morfologija pokaznih i posvojnih zamjenica, opisnih i odnosnih pridjeva

Govornik je ovladao gotovo svim oblicima u pridjevsko-zamjениčkoj sklonidbi. Osim toga ovladao je tvorbom i uporabom komparativnih i superlativnih oblika najčešćih opisnih pridjeva (komparativ s nastavkom *-iji*, *-ji*, *-ši* te nepravilni komparativ).

Morfologija upitnih zamjenica

Govornik na razini B1 ovladao je sklonidbenim oblicima upitnih zamjenica (*tko*; *što*; *koji* / *koja* / *koje*; *čiji* / *čija* / *čije*; *kakav* / *kakva* / *kakvo*; *kolik* / *kolika* / *koliko*) u jednini i množini.

b) Sintaktička obilježja

Na razini B1 govornik je ovladao sintaksom spojeva riječi, ustrojem spojeva riječi, sintaksom jednostavnih i složenih rečenica (nezavisnih i zavisnih), redosljedom rečeničnih elemenata, konektorima i nezavisnim izrazima koji nemaju strukturu cjelovite rečenice, a česti su u govornome i pisanome jeziku.

Sintaksa i ustroj spojeva riječi

Sintaksa spojeva riječi obuhvaća sročnost (kongruenciju), upravljanje (rekciju) te pridruživanje. Govornik na razini B1 upoznat je s navedenim vrstama spojeva riječi te razumije njihovo značenje i ustroj, no pri uporabi dolazi do pogreške, poglavito u konstrukcijama koje se razlikuju od njegova materinskog ili dominantnog drugog jezika.

Govornik je sposoban proizvesti spojeve riječi u kojima je u svojstvu glavnoga tagmema imenička, pridjevska, glagolska ili priložna riječ s dopunom u imenskoj riječi, prijedložno-padežnome izrazu, poredbenoj konstrukciji s česticom *kao* ili u infinitivu, koja čini zavisni tagmem. Kada je riječ o imeničkim, može proizvesti sročne i nesročne spojeve riječi,¹⁴ npr. *uzrok svjetske krize* (G), *povod ratu* (D), *zadovoljstvo rezultatom* (I). Može proizvesti pridjevske spojeve tipa *razočaran rezultatom* (I), *brži od nas* (G), *poznat po kvaliteti* (L); *spreman oputovati* (inf.). Kada je riječ o glagolskim, može proizvesti spojeve tipa *sramiti se nepoznatih ljudi* (G), *mirisati po svježini* (D), *misliti na prijatelja* (A), *zahvaliti na pomoći* (L), *baviti se sportom* (I), *napuniti vodom* (I). Može proizvesti priložne spojeve riječi tipa *triput ovog ljeta* (G), *puno stariji* (komparativ prid.)

Sintaksa jednostavnih rečenica

Govornik na razini B1 poznaje samostalne i nesamostalne rečenične članove. Može upotrijebiti i prepoznati besprijedložni objekt (u G, D, A i I) te objekt u obliku prijedložno-padežnoga izraza (u G, D, A, L i I). Osim toga upoznat je s priložnim oznakama mjesta, vremena, načina, uzroka, namjere, uvjeta i društva. Govornik je sposoban proizvesti rečenice sa sročnim i nesročnim atributima te apozicijama.

Sintaksa složene rečenice i teksta

Svjestan logičko-semantičkih odnosa u složenim rečeničnim strukturama govornik na razini B1 poruke prenosi bilo nezavisnosloženim bilo zavisnosloženim rečenicama. Rečenične veznike rabi uz određena odstupanja. Kada je riječ o veznicima nezavisnosloženih rečenica, upoznat je s veznicima sastavnih (*i, pa, te, ni, niti*), suprotnih (*a, ali, nego, već*), rastavnih (*ili*), isključnih (*samo, jedino*) i zaključnih (*dakle, zato*) rečenica. Kada je pak riječ o

¹⁴ U zagradama se navodi oblik zavisnoga tagmema.

veznicima zavisnosloženih rečenica, upoznat je s veznicima predikatnih (*koji, što, da*), subjektivnih (*tko, koji, kakav, kako, da*), objektnih (*da, što*), priložnih (mjesne: *ovdje, tamo, ovamo, tu, gdje*; vremenske: *kad, dok, prije nego, nakon*; načinske: *kako, kao što, kao da*; uzročne: *jer, budući da, zato što, zato da*; namjerne: *da*; uvjetne: *ako, kad*; dopusne: *iako, ipak*) te atributnih rečenica (*koji, kakav*).

Konektori

Uporaba tekstnih veznika, tj. konektora predstavlja viši stupanj poznavanja jezika pridonoseći kohezivnosti, odnosno povezanosti teksta. Govornik na razini B1 upoznat je sa značenjem i uporabom sljedećih konektora – zaključnim *dakle, znači*, suprotnim *a, no, ali, međutim*, isključnim *samo, jedino*, uzročno-posljedičnim *zato, zbog toga*; namjernim *radi toga* te pojačajnim *i, čak, baš*.

Red riječi

Na razini B1 govornik je ovladao neutralnim redom riječi (S + P + O), a obvezatnim redom riječi, tj. redoslijedom enklitika (gl. enklitika + D + A; D + A + gl. enklitika u 3. l. jd. je) ovladao je djelomično i koristi ga s velikom mogućnosti pogreške.

Nezavisni izrazi

Na razini B1 govornik poznaje priličan broj nezavisnih izraza poput *Sretan put! Sretan Uskrs! Poštovanje!* i rabi ih u svakodnevnim situacijama.

5. 2. Gramatička građa u nastavnim materijalima Školice

Kroatisch lernen – Školica kroatische Sprachschule razvila je vlastite nastavne materijale za početne razine učenja hrvatskoga jezika (A1 i A2 prema ZEROJ-u), a trenutačno su u izradi i materijali za prijelaznu, odnosno B1 razinu. Materijali se za svaku razinu sastoje od dviju knjiga i dvaju hrvatsko-njemačkih rječnika koji sadrže riječi zastupljene u knjigama. Namijenjeni su polaznicima klasičnih i *online* tečajeva hrvatskoga jezika u *Školici*, a polaznici ih dobivaju u pdf-obliku. Nastavni se materijali sastoje od jednostavnih autentičnih tekstova (razglednice, jelovnici, horoskop i sl.), didaktiziranih kraćih tekstova ili dijaloga, gramatičkih

pregleda te zadataka vezanih uz tekstove i gramatiku. U sljedećim se četirima tablicama donosi popis naslova te opis komunikacijskih ciljeva i jezičnoga gradiva za svaku knjigu.

1. KNJIGA (razina A1.1)		
NASLOVI	KOMUNIKACIJSKI CILJEVI	JEZIČNO GRADIVO
1. Hrvatska abeceda	uvodenje u hrvatski fonetski sustav, izgovor palatala, prepoznavanje poznatih riječi, hrvatski nazivi za europske gradove i države	abeceda, rod imenica, genitiv u konstrukciji <i>biti iz + grad, država</i>
2. Bok, kako si?	usvajanje pozdravnih formula i drugih konvencionalnih fraza	brojevi do tisuću, muški i ženski oblik pridjeva
3. Ja sam, ti si, on je	predstavljanje	osobne zamjenice, prezent glagola <i>biti</i> u jesnom, niječnom i upitnom obliku
4. Što si po zanimanju?	predstavljanje zanimanja	ženski i muški nazivi za zanimanja
5. Ovo je moja kuća, ovo su moji auti	prostorije u kući, namještaj, opis predmeta, usvajanje boja	množina imenica (duga množina, sibilizacija i nepostojano <i>a</i>), opisni pridjevi (vokalizacija)
6. Kakav je tvoj novi susjed?	opis ljudi (vanjske i unutarnje osobine)	ponavljanje oblika opisnih pridjeva
7. Kakva je tvoja obitelj?	rodbinski odnosi, izražavanje posvojnosti, opis obitelji	posvojne zamjenice, posvojni pridjevi za živo
8. Ja spavam, mama kuha	izražavanje potreba i postavljanje zahtjeva, opisivanje radnje na slikama,	prezent glagola na <i>-ati</i> ; prezent glagola <i>imati</i> i <i>nemati</i> , akuzativ imenica (živo i neživo), vremenski prilozi
9. Učim, mislim, radim	izricanje vremena (dani u tjednu), godišnja doba	glagoli na <i>-iti</i> i <i>-jeti</i> , <i>u + dan u tjednu (A)</i>

Tablica 3. Pregled komunikacijskih ciljeva i jezičnoga gradiva za razinu A1.1

2. KNJIGA (razina A1.2)		
NASLOVI	KOMUNIKACIJSKI CILJEVI	JEZIČNO GRADIVO
0. Ponavljanje	ponavljanje pozdravnih formula i drugih konvencionalnih fraza, predstavljanje	ponavljanje glagola <i>biti</i> , posvojnih zamjenica i pridjeva, akuzativa imenica, glagola na <i>-ati</i> , glagola na <i>-iti</i> i <i>-jeti</i>
1. Kamo ideš?	opis grada, izricanje cilja kretanja, izricanje razloga kretanja, izricanje posvojnosti	prezent glagola <i>ići</i> , prijedlozi <i>u</i> i <i>na</i> s akuzativom, glagoli <i>imati</i> i <i>nemati</i> s akuzativom
2. Gladan sam, što je za ručak?	imenovanje vrsta hrane, obroka i okusa, razgovaranje o osobnim prehranbenim navikama	ponavljanje opisnih pridjeva, prezent glagola <i>doručkovati</i> , <i>ručati</i> i <i>večerati</i> , 1. l. jd. prezenta glagola <i>voljeti</i>
3. Oprostite, možemo li naručiti?	snalaženje pri dolasku u restoran, dogovaranje, izricanje nužnosti, dopuštenja, zabrane, potreba i želja, volje	prezent modalnih glagola (<i>morati</i> , <i>trebati</i> , <i>željeti</i> , <i>voljeti</i> , <i>smjeti</i> , <i>moći</i> , <i>htjeti</i>)
4. U restoranu	rezervacija stola u restoranu, naručivanje jela i pića u restoranu, opis vlastitih prehranbenih navika, plaćanje u restoranu, izricanje cijene (kuna i lipa, euro i cent), mjerenje vremena (koliko je sati i minuta), izricanje dobi (koliko imaš godina i mjeseci)	prezent glagola <i>jesti</i> i <i>piti</i> , deklinacija imenica uz brojeve, partitivni genitiv
6. Tomin stan	nazivi za prostorije u kući i stanu, nazivi za namještaj, opis unutarnjeg i vanjskog prostora, sastavljanje popisa za trgovinu	prijedlozi s genitivom (<i>iz</i> , <i>iza</i> , <i>ispred</i> , <i>iznad</i> , <i>između</i> , <i>kraj</i> , <i>pokraj</i> , <i>pored</i> , <i>desno od</i> , <i>lijevo od</i> , <i>od</i> , <i>do</i>), prijedlozi s lokativom (<i>na</i> , <i>u</i>), lokativ imenica <u>ž.r.</u> s nastavkom -ska, -ška i -čka
7. Gdje si, kamo ideš?	izricanje statične i dinamične radnje	upotreba akuzativa za dinamične i lokativa za statične radnje, prezent vidskih parnjaka <i>ulaziti/ući</i> , <i>dolaziti/doći</i> , <i>izlaziti/izaći</i>

Tablica 4. Pregled komunikacijskih ciljeva i jezičnoga gradiva za razinu A1.2

3. KNJIGA (razina A2.1)

NASLOVI	KOMUNIKACIJSKI CILJEVI	JEZIČNO GRADIVO
0. Radni dan - ponavljanje	razgovor o vlastitoj svakodnevici, izricanje vremena	ponavljanje glagola na <i>-ati, -iti, -jeti</i> ; vremenskih priloga
1. Što si radio jučer?	izvještavanje o prošlim događajima	perfekt glagola <i>biti</i> , glagola na <i>-ati, -iti</i> u jesnom, niječnom i upitnom obliku;
2. Moji ljetni praznici	izvještavanje i razgovor o ljetnim praznicima, pisanje razglednice	utvrđivanje perfekta glagola, glagolske imenice (<i>-anje, -enje</i>)
3. Što si radio? Što si radila?	izvještaj o učinjenim i još neučinjenim radnjama, izražavanje količine	perfekt glagola na <i>-jeti, -sti</i> te glagola <i>ići, naći reći, moći</i> ; količinski prilozi (<i>malo/manje/premalo, puno/više/previše</i>)
4. Kakvu plažu voliš?	asocijacije o ljetu, usvajanje vokabulara o temi 'ljetovanje'	akuzativ pridjeva
5. Odjeća (ne) čini čovjeka!	imenovanje vrsta odjeće, razgovor o odjevnim navikama, snalaženje pri kupovini odjeće i obuće, usvajanje konvencionalnih fraza korištenih u dijalogu prodavača i kupca	ponavljanje akuzativa, genitiva uz brojeve, prezenta glagola na <i>-ati, -iti i -jeti</i>
6. Deklinacija pridjeva	opisivanje slika i odjevnih kombinacija	ponavljanje deklinacije pridjeva u akuzativu; deklinacija pridjeva u genitivu i lokativu
7. Hrvatski mjeseci	usvajanje hrvatskih naziva za mjesece u godini, izricanje datuma, usvajanje naziva za praznike i blagdane u Hrvatskoj, razgovor o važnim povijesnim događajima uz navođenje datuma	ponavljanje genitiva uz brojeve, redni brojevi, genitiv uz datum, ponavljanje lokativa imenica
8. Najbolji i najgori pokloni	razgovor o najboljim i najgorim poklonima, argumentiranje izbora poklona	dativ imenica, glagoli s dativnom rekcijom (<i>kupiti, pokloniti, dati</i>)
9. S kime i čime ideš na more?	razgovor o putovanju, izricanje društva i sredstva, nazivi za prometna sredstva	instrumental društva (prijedlog <i>s/sa</i>) i sredstva

Tablica 5. Pregled komunikacijskih ciljeva i jezičnoga gradiva za razinu A2.1

4. KNJIGA (razina A2.2)		
NASLOVI	KOMUNIKACIJSKI CILJEVI	JEZIČNO GRADIVO
1. Planovi za ljeto	izricanje smjera kretanja, razgovor o vlastitim planovima za ljeto	futur 1. u jesnom, niječnom i upitnom obliku
2. Radni tjedan	opisivanje dnevnih navika i svakodnevice, izricanje vremena (dani u tjednu, sati i minute)	utvrđivanje futura 1, ponavljanje genitiva uz brojeve, ponavljanje akuzativa
3. Sutra će danas biti jučer	razgovor o prošlosti, sadašnjosti i budućnosti, izricanje mišljenja i stavova, organiziranje zabave	ponavljanje perfekta, prezenta i futura 1.
4. Danas super izgledaš!	opisivanje izgleda (visina, građa, lice), usvajanje naziva za pojedine dijelove tijela (glava, lice)	ponavljanje pridjeva i akuzativa
5. Kakav je on?	usvajanje pridjeva kojima opisujemo unutrašnje osobine, nazivi za horoskopske znakove, razgovor o vlastitim stavovima i navikama, čitanje autentičnog horoskopa	ponavljanje pridjeva, vremenski priloga, modalnih glagola
6. Kamo idemo na praznike?	razgovor o afinitetima i razlozima za putovanje na određena odredišta, opis grada, usporedba gradova i osoba	komparacija pridjeva (jotacija, nepravilni pridjevi), <i>nego</i> + N, <i>od</i> + G
7. Dijelovi tijela	usvajanje naziva za dijelove tijela	<i>pluralia tantum</i> (leđa, pluća, usta), jednina i množina imenica <i>oko</i> , <i>uho</i>
8. Kod liječnika	opisivanje vlastitog zdravstvenog stanja kod liječnika, upoznavanje vokabulara povezanog s odlaskom k liječniku, nazivi za zdravstvene probleme i bolesti, davanje savjeta, opis životnog stila	glagol boljeti (<i>boli me</i>), imenica <i>i</i> -deklinacije (bol, bolesti)

Tablica 6. Pregled komunikacijskih ciljeva i jezičnoga gradiva za razinu A2.2

6. ODSTUPANJA

„Odstupanja su otkloni od norme jezika koji se uči. Popratna su pojava učenja i obilježje svakoga učeničkoga međujezika, tj. pojavljuju se bez obzira na to koja se metoda rabi u poučavanju i koji se jezik uči“ (Gulešić-Machata i Udier 2008: 19). Dijelimo ih u dvije osnovne skupine. To su izvorna i neizvorna odstupanja, a neizvorna se još dijele na prijenosna i razvojna. Osim ove postoji i podjela na pogreške i propuste, a Z. Jelaska (2005.d: 101) odstupanja razlikuje po jezičnim razinama, pa govori o odstupanjima na fonetskoj, fonološkoj, morfološkoj, sintaktičkoj, semantičkoj, pragmatičkoj i kulturološkoj razini.

6. 1. Izvorna odstupanja

Izvorna se odstupanja (engl. *native errors*) javljaju u izvornih govornika, a oni često nisu svjesni činjenice da su to otkloni od norme standardnoga jezika. Ti se otkloni javljaju na svim razinama, a prvenstveno zbog utjecaja narječja, dijalekta, žargona i dr. Gulešić-Machata i Udier (2008) navode kako su izvorna odstupanja funkcionalna, odstupa se od standardnoga jezika i ona nemaju negativan utjecaj na uspješnost komunikacije ili tek u manjoj mjeri ometaju prenošenje poruke. Ukoliko su učenici HIJ-a u čestom kontaktu s hrvatskim medijima (televizija, radio, internet, novine) ili s izvornim govornicima hrvatskoga, oni će brzo preuzeti njihova odstupanja. Razlog tome jest oponašanje, jedan od čimbenika koji mnogi autori navode kao „pomoć u učenju sintaktičko-semantičkih struktura koje dijete pokušava proizvesti ili koju je nedavno proizvelo“ (Jelaska 2005.c: 79). Oponašanje nije povezano samo s usvajanjem materinskog, već je važno i za usvajanje drugoga jezika. Važno je spomenuti kako je, posebice za mlađu populaciju, zanimljivo oponašati vršnjački jezik koji omogućuje lakšu identifikaciju s konkretnom društvenom grupom te uklapanje u nju.

6. 2. Neizvorna odstupanja

Neizvorna odstupanja (engl. *non-native errors*) javljaju se kod neizvornih govornika na različitim razinama poznavanja jezika, a nastaju zbog nedovoljna poznavanja pravila ciljnoga jezika. Neizvornim se odstupanjima smatraju ona koja ne nalazimo u govoru izvornih govornika. Ona su bitno obilježje učeničkoga međujezika, a javljaju se na svim jezičnim razinama. Takva su odstupanja zabilježena i tijekom *online* nastave u *Školici*, naprimjer:

(1) Fonološka razina

- i. fonemi: Moj stan je *završen. (umjesto savršen)
- ii. glasovna promjena: Oni su *Nijemaci. (umj. Nijemci)
- iii. naglasak: *Engleska (umj. Engleska)

(2) Morfološka razina

- i. rod: Cvijet je *ukusna, punjena sa sirom. (umj. ukusan, punjen)
- ii. broj: To *je hlače. (umj. To su hlače.)
- iii. konjugacija: Svaki vikend zajedno *doručkovamo. (umj. doručkujemo)

(3) Sintaktička razina

- i. red riječi: *Mi želimo pivo točeno. (umj. točeno pivo)
- ii. rekcija glagola: Ja sam bio razočaran *od toranj. (umj. razočaran tornjem)

(4) Leksička razina

- i. odabir riječi: U dućanu možemo kupiti četku za *dlake. (umj. kosu)

Neizvorna odstupanja dijele se na prijenosna (1.i, 2.i-ii, 3.ii i 4.i) i razvojna. Prijenosna su odstupanja (njem. *interlinguale Fehler*) nastala pod utjecajem prvoga jezika ili kojeg drugog stranog jezika, a ta se pojava još naziva negativnim jezičnim prijenosom (njem. *negativer Transfer*). To znači da se struktura prvoga ili dominantnoga jezika prenosi na strukturu ciljnoga jezika (prema Kleppin 1998: 30). Razvojna se odstupanja (njem. *intralinguale Fehler*) pojavljuju neovisno o dominantnome jezičnome sustavu i sastavni su dio procesa učenja. K. Kleppin navodi tri glavna procesa koja utječu na pojavu razvojnih odstupanja: preopćavanje (njem. *Übergeneralisierung*), regularizacija (njem. *Regularisierung*) te pojednostavljivanje (njem. *Simplifizierung*).

Budući da se kod neizvornih odstupanja odstupa od jezičnih pravila, ona mogu u većoj ili manjoj mjeri ometati ili čak onemogućiti prenošenje poruke, što pak ovisi o situaciji u kojoj se odvija komunikacija, o kontekstu te o primateljevom iskustvu u sporazumijevanju s neizvornim govornicima.

6. 3. Međujezik - pogreška, propust, odstupanje

Kada je riječ o otklonima od norme u međujeziku, u lingvistici nailazimo na tri međusobno povezana, ali različita pojma, a to su *pogreška*, *propust* i *odstupanje* (v. Jelaska 2005.d: 100 i Kleppin 1998: 41). Naziv *odstupanje* odnosi se na prijenosna i razvojna obilježja međujezika koja nastaju uslijed nedovoljnoga poznavanja pravila ciljnoga jezika. Propusti (engl. *errors*, njem. *Performanzfehler*) označavaju povremene poteškoće u izvedbi, a uzrokovani su umorom, pritiskom ili nedostatkom koncentracije. Pod pogreškama (engl. *mistakes*, njem. *Irrtümer*) podrazumijevaju se oblici koje bi učenik trebao znati, no ipak griješi u njima. Od iznimne je važnosti da nastavnik poznaje i razlikuje ova tri pojma jer to uvelike utječe i na njegov stav prema otklonima u učeničkome međujeziku. Osim toga nastavnik mora znati procijeniti u kojim će situacijama dopustiti određena odstupanja ili ih tek diskretno ispraviti, a kada će inzistirati na upotrebi pravilnog oblika. Važno je osvijestiti da su odstupanja sasvim normalne i prirodne pojave koje se javljaju tijekom ovladavanja jezikom, stoga nikako ne valja zauzeti negativan stav prema njima.

7. PRIKAZ PROVEDENOG ISTRAŽIVANJA

U ovom će se dijelu rada prikazati istraživanje provedeno među polaznicima tečaja hrvatskoga jezika u privatnoj školi za hrvatski jezik *Školica – Kroatisch lernen*. U prethodnim se poglavljima iscrpno govorilo o nazivlju, dosadašnjim proučavanjima te mogućnostima poučavanja HIJ-a, o programu *Školice*, o gramatičkoj kompetenciji na razinama A1, A2 i B1 te o odstupanjima, a u nastavku se donosi prikaz istraživanja koje za cilj ima pokazati koliki je utjecaj materinskoga jezika, u ovom slučaju njemačkoga, pri ovladavanju hrvatskim kao inim. Ovim se istraživanjem želi pokazati koja su najčešća prijenosna odstupanja kod izvornih govornika njemačkoga i u kojoj se mjeri ta odstupanja mijenjaju u odnosu na razinu poznavanja jezika.

U istraživanju je sudjelovalo sedamnaest ispitanika čiji je materinski jezik njemački. Istraživanje se sastoji od dvaju dijelova. Kako bi se dobile informacije o biografskim podacima ispitanika i njihovoj motivaciji za učenje hrvatskoga (v. 4. 3. 7. i 4. 3. 8.) , u prvom dijelu istraživanja ispitanici su ispunjavali anketu. Drugi dio istraživanja sastoji se od dvaju jezičnih zadataka, različitih za svaku razinu (A1, A2 i B1). Prvi je zadatak opisivanje slike, odnosno stripa, a drugi pisanje sastavka o zadanoj temi.

7. 1. Metoda anketiranja

U istraživanju je sudjelovalo sedamnaest odraslih polaznika *online* tečaja hrvatskoga jezika, sedam muškaraca i deset žena u dobi od 31 godine do 65 godina (prosječna dob: 43 godine). Trinaest je polaznika rođeno u Njemačkoj (Adenau, Bayreuth, Hameln, Hannover, Kempten, München, Osnabrück, Straubing, Traunstein, Undeloh, Weiden in der Oberpfalz, Wetzlar), troje u Austriji (Voitsberg, Beč), a jedan u Nizozemskoj (Nijmegen). Troje ispitanika ima austrijsko, jedan ispitanik švicarsko, a ostali imaju njemačko državljanstvo. Šest je polaznika uz hrvatski učilo i druge slavenske jezike (ruski, ukrajinski, poljski, češki, a neki navode i bošnjačko-hrvatsko-srpski). Šesnaest je ispitanika s obama roditeljima komuniciralo isključivo na njemačkom. Samo jedna ispitanica navodi kako je s majkom u djetinjstvu komunicirala na mješavini njemačkoga i hrvatskoga jezika. Gotovo svi ispitanici integrativno su motivirani, a samo jedan instrumentalno (posao).¹⁵

¹⁵ V. 4. 3. 8. *Motivacija i usvajanje jezika s obzirom na dob.*

Budući da se anketiralo učenike hrvatskoga jezika na početnim razinama, upitnik je, radi lakšeg i boljeg razumijevanja, sastavljen na njemačkom jeziku, a sastoji se od triju tematskih skupina pitanja¹⁶ – osobni podaci, podaci o roditeljima te podaci o učenju hrvatskoga i njegovoj uporabi. Prva skupina pitanja sadrži osam pitanja – o spolu, godinama i mjestu rođenja, državljanstvu, materinskom jeziku, stranim jezicima, podacima o poznavanju drugih slavenskih jezika. Te su informacije važne za istraživanje zato što čimbenici poput dobi ili poznavanja drugih slavenskih jezika imaju znatan utjecaj na usvajanje HIJ-a i na motivaciju za učenjem. Budući da način komunikacije s roditeljima ima veliku ulogu u usvajanju određenoga jezika, druga se skupina pitanja sastoji od podataka o ocu i majci, odnosno o njihovu mjestu rođenja, državljanstvu, materinskom jeziku te jeziku na kojem polaznici s njima komuniciraju. Posljednja se skupina sastoji od jedanaest pitanja pomoću kojih doznajemo na koji su način i u kojoj dobi polaznici stupili u kontakt s hrvatskim, jesu li (koliko dugo i na koji način) učili hrvatski i izvan okvira *online* nastave u *Školici*, koliko dugo uče hrvatski u *Školici*, jesu li (i na koji način) u kontaktu s hrvatskim i izvan nastave u *Školici*, koliko često putuju u Hrvatsku i u kojoj mjeri komuniciraju s izvornim govornicima za vrijeme svojega boravka u Hrvatskoj te iz kojega razloga uče hrvatski, odnosno koja je njihova motivacija.

Upitnik je sastavljen pomoću servisa „Google Obrasci“, a kako bi se ispitanicima olakšalo ispunjavanje ankete, koristila se njemačka verzija „Google Formulare“¹⁷ gdje su sve upute bile na njemačkom jeziku. Google nudi različite mogućnosti za postavljanje pitanja (kratak odgovor, odjeljak, jedna opcija, potvrdni okviri i dr.), a pri izradi ovoga upitnika najčešće se koristilo tipovima „jedna opcija“ gdje je moguće odabrati samo jedan odgovor (npr. *Koliko često putujete u Hrvatsku?*) te „potvrdni okviri“ gdje je moguće odabrati više odgovora (npr. pitanje o razlogu učenja hrvatskoga). Ovim je tipovima pitanja dodana i opcija „drugo“ (njem. *Sonstige*) gdje su ispitanici mogli upisati vlastiti odgovor koji nije unaprijed ponuđen. Opcija „kratak odgovor“ koristila se u pitanjima poput „Kada ste počeli učiti hrvatski?“

¹⁶ V. Prilog 1. *Upitnik o učenju hrvatskog kao inog jezika.*

¹⁷ Njemačka inačica upitnika dostupna je na poveznici:

https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLScu63L8um6fscUKdFkncGIVSzhHuixnfpvK2j-vtYCI_N3xmg/viewform

Poveznica pod kojom se nalazi upitnik poslana je na e-adresu svakoga ispitanika uz sažeto objašnjenje o cilju same ankete te s kratkim uputama o načinu na koji se upitnik ispunjava. Za ispunjavanje ankete ispitanici su dobili rok od sedam dana, tako da su sami mogli odlučiti u kojem će trenutku ispuniti upitnik i koliko će vremena za to utrošiti.

Anketom prikupljeni podaci od velike su pomoći pri analizi tekstova (vidi poglavlje 8. 3.) jer čimbenici poput dobi, motivacije, poznavanja drugih slavenskih jezika i dr. znatno utječu na ovladavanje hrvatskim inim jezikom. Podaci su dostupni autorici ankete u obliku automatski spremljene Microsoft Office Excel tablice.

7. 2. Jezični zadatak

Kako bi se dobio uvid u jezično znanje ispitanika na pojedinim razinama, ispitanici su dobili dva jezična zadatka različita za svaku razinu. Na razini A1 preporučeni je opseg od 80 do 100 riječi, na A2 od 120 do 150 riječi, a na B1 od 150 do 180 riječi. Kako bi se izbjeglo preuzimanje rečeničnih konstrukcija iz zadataka, svi su zadaci napisani na njemačkom jeziku. Ispod svakog zadatka postavljeno je nekoliko pitanja koja imaju dvostruku ulogu – ona ispitanicima olakšavaju opisivanje slike/stripa, odnosno pisanje razglednice/sastavka, ali i potiču upotrebu određenih gramatičkih struktura. Za rješavanje svakoga zadatka ispitanici su imali tjedan dana, a pri pisanju mogli su se služiti svim dostupnim rječnicima, priručnicima i internetom. Ispitanici su opise slika i napisane sastavke slali na e-adresu autorice rada.

7. 2. 1. Razina A1

Na razini A1 prvi je zadatak opisivanje slike¹⁸ koja prikazuje svakodnevnu situaciju – obitelj koja sjedi na kauču ispred televizora. Ispitanici su trebali napisati koji se članovi obitelji nalaze na slici, koliko imaju godina, gdje se nalaze i što rade, kako izgleda prostorija u kojoj se nalaze te imaju li kućne ljubimce i što oni rade.

¹⁸ Slika se može pronaći pod poveznicom: https://www.google.hr/search?sa=G&hl=de-HR&q=visiting+family+clipart&tbm=isch&tbs=simg:CAQSkwEJrh-TXDXcFgoahwELEKjU2AQaAAwLELCMp wgaYgpgCAMSKNAJ_1BP_1E9wJ4wniA7wUsQnzCaoJmSzJPog4tSn0JLs5kCz2PZIntDoaMIhwcs5or44iKEpX69WmGZPz0Bq7seIL0rVFfOJpKI3fm6HfvWCM0fDdPKHMw_IPJiAEDAsQjq7-CBoKCcgIARIEPPzp5Aw&ved=0ahUKEwjmnMGfvO_TAhUrLsAKHXdJAQAQwg4IIigA&biw=1366&bih=660#imgrc=yqFLAAJII_5VFM, no tri su detalja naknadno dodana (pas s loptom, mačka koja spava, mačka koja pije mlijeko) u programu za uređivanje slika Paint.NET.

Drugi je zadatak pisanje razglednice, a potrebno je navesti sljedeće informacije: *gdje se nalaziš, kakav je grad i kakvi su stanovnici, što sve ima u tom mjestu, što radiš navečer, kamo ideš, što posebno voliš, što voliš raditi.*

7. 2. 2. Razina A2

Na razini A2 prvi je zadatak opis stripa koji prikazuje Gustavovu svakodnevicu (pranje zubi, vožnja biciklom i odlazak u školu, igranje nogometa poslije škole, pisanje domaće zadaće, gledanje TV-a, čitanje u krevetu).

U drugome zadatku od polaznika se traži da napiše sastavak u kojem će opisati planove za svoje ljetne praznike (kamo će ići, kada, koliko dugo ostaje, čime i s kim putuje, što će tamo raditi i posjetiti).

7. 2. 3. Razina B1

U prvome zadatku za razinu B1 opisuje se strip¹⁹ čija je tema igranje u dvorištu, nogomet, ozljeda. Polaznici su trebali napisati što rade osobe na slikama, tko su one, gdje se nalaze, što se dogodilo, kako i zašto.

Drugi zadatak je pisanje sastavka na temi *Moje najbolje putovanje*, gdje se od ispitanika traži da napiše gdje je bio, odnosno putovao, čime i s kime je putovao, po čemu je poznato mjesto u kojemu je bio, što je sve vidio i posjetio, što mu se posebno svidjelo, čime nije bio oduševljen ili je bio razočaran, što bi preporučio budućim posjetiteljima i sl.

¹⁹ Strip je preuzet iz diplomskog rada D. Vuk (2013), a nacrtala ga je amaterska slikarica prema uputama istraživačice.

8. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Središnji dio ovoga rada čini analiza gramatičkih odstupanja na (morfo)sintaktičkoj razini, no ponegdje se ukazuje i na pravopisna te leksičko-semantička odstupanja. Cilj je analizirati odstupanja nastala kao posljedica prenošenja elemenata iz njemačkoga u hrvatski kao ini jezik, stoga se razvojna odstupanja neće uzeti u obzir (v. i Macan i Kolaković 2008, Hansen, Kolaković i Romić 2013).

Iako su u nekim rečenicama prisutna različita odstupanja na različitim jezičnim razinama, pri analizi se uglavnom ukazuje samo na ono odstupanje koje se u tom odlomku objašnjava.

Primjeri nisu lektorirani. Neki su skraćeni radi zornosti.

8. 1. Gramatička odstupanja na razini A1

Zamjena roda – Unatoč tomu što se u većini slučajeva rod imenice može prepoznati prema nominativnom nastavku, ponekad dolazi do prijenosa gramatičkoga roda iz njemačkoga jezika, kao u primjerima (1). U primjeru (1.i) može doći do zabune ne samo zato što je imenica *auto* u njemačkome jeziku srednjega roda, već i zbog toga što u N jd. završava nastavkom -o, koji je uz nastavak -e obilježje imenica srednjega roda u hrvatskom jeziku. Imenica *auto* stranog je podrijetla i zbog toga je muškog roda.

- (1) i. Vozim s Autobusom, trebam ne *moje auto*. (njem. *das Auto*)
- ii. Obitelj je u *dnevnom sobu*. (njem. *das Wohnzimmer*)

Nesklanjanje imena – Kako se u njemačkome jeziku vlastita imena ne sklanjaju, polaznici na početnoj razini učenja tu karakteristiku prenose u hrvatski jezik, kao u (2).

- (2) i. Ona igra sa *Anna*. (umj. Ona se igra s *Annom*.)
- ii. Sie spielt mit *Anna*.

Nesročnost predikatnog imena i subjekta – Govornici njemačkoga često griješe pri uporabi predikatnog imena (njem. *Subjektsprädikativ*) jer ga u njemačkome jeziku nije potrebno prilagoditi gramatičkome rodu subjekta.

- (3) i. Ludi su *ljubazno*. (umj. Ljudi su *ljubazni*.)
- ii. Die Leute sind nett.
- iii. Grad je jako *lijepo* i vrijeme je isto lijepo. (umj. Grad je jako *lijep*.)
- iv. Die Stadt ist sehr schön und das Wetter ist auch schön.

Nerazlikovanje priloga i pridjeva – U primjerima (4) razvidno je da nerazlikovanje priloga i pridjeva nije samo gramatičko, već i pragmatičko odstupanje. U rečenici (4.i) u službi predikatnog imena treba doći prilog (*dobro*), usp. (4.iii). Kako se u njemačkome i za prilog i za pridjev rabi ista riječ – *gut*, govornici njemačkoga umjesto priloga često rabe pridjev *dobar*.

- (4) i. Ja sam *dobar*. (umj. Ja sam *dobro*.)
- ii. Ich bin *gut*.²⁰
- iii. Ja sam *dobro*.
- iv. Mir geht es *gut*.

Posvojna zamjenica umjesto povratno-posvojne – Kako njemački jezik nema povratno-posvojne zamjenice kojom se označava pripadnost subjektu, često je prijenosno odstupanje upotreba posvojne zamjenice umjesto povratno-posvojne.

- (5) i. Njegova žena, Greta, sjedi između Antona i *njezina* kćerka Anna. (umj. *svoje*)
- ii. Djed gleda televiziju, baka pleće, beba igra, sin igra nogomet, kći igra s medvjedom i *njezina* mamom. (umj. *svojom*)
- iii. Navečer ja idem uvijek s *moja* ženom večerati. (umj. *sa svojom*)
- iv. Baba sjedi pokraj *njezin* sin. (umj. *svojega*)

Neizostavljanje osobnih zamjenica – Ukoliko u njemačkoj rečenici izostaje subjekt, ona je negramatična, stoga je čest primjer odstupanja nepotrebno izricanje, odnosno ponavljanje subjekta. To je odstupanje najuočljivije u izricanju osobne zamjenice *ja* kao u (6.i) i (6.ii), no izvorni govornici njemačkoga naginju i ponavljanju subjekta kao u (6.iii) i (6.iv). Ponavljanje subjekta mogli bismo klasificirati i kao nesažimanje istovrsnih dijelova rečenice, što se također ubraja u gramatička odstupanja.

²⁰ Pitanje je koliko je to ovjerena njemačka rečenica, a koliko međujezična pojava.

- (6) i. Ja volim kinesku hranu i točno pivo.
- ii. Ja sam vidio puno stara zgrade, spomeniki i znamenitosti.
- iii. Roditelji rade u uredu i oni su po zanimanju inženjeri.
- iv. Ona ima oko 70 godina i ona je isto pensioner kao njezin muž.

Negacija ispred imenice – U primjeru (10.i) odstupanje je prisutno u uporabi negacije po uzoru na njemački jezik (*ich brauche nicht*). U hrvatskome jeziku sredstvo rečenične negacije dolazi izravno pred finitni glagol, usp. *Vozim se autobusom, ne trebam auto*. Kada se niječe koji nepredikatni član rečeničnoga ustroja negacija može doći pred riječ u službi tog člana, npr. *Trebam ne auto, nego autobus*. Takve su konstrukcije ovjerene u razgovornome stilu hrvatskoga standardnoga jezika. Za razliku od nijekanja u njemačkome, zanijekani nepredikatni član u hrvatskome obično prati tzv. alternativna konstrukcija (usp. Nazalević Čučević 2016).

Upotreba niječnih neodređenih izraza i negacije – Dok u njemačkome jeziku niječni prilozi i zamjenice nisu uvjetovani rečeničnom negacijom, u hrvatskome jeziku njihova je prisutnost uvjetovana prisutnošću rečenične negacije. Dakle u hrvatskome jeziku niječni se izrazi uvijek navode uz rečeničnu negaciju, pa se ta pojava zove niječno slaganje (usp. Zovko Dinković 2013, Nazalević Čučević 2016), kao u (7. iii) i (7.vi). Rečenice (7.i) i (7.iv) smatraju se prijenosnim odstupanjima.

- (7) i. Djed nikad radi štriken, on samo voli gledati TV i on ima zabavu kod gledati.
- ii. Der Opa tut nie stricken, ...
- iii. Djed nikad ne štrika (plete)...
- iv. Ja volim plivati i sunčati se ali ja ronim nikad.
- v. ..., aber ich tauche nie.
- vi. Ja volim plivati i sunčati se, ali nikad ne ronim.

Infinitiv umjesto glagolske imenice – Tvorba glagolskih imenica pomoću infinitiva čest je tvorbeni način u njemačkome jeziku, stoga uporabu infinitiva umjesto glagolske imenice smatramo prijenosnim odstupanjem.

- (8) i. Mi imamo restoran sa jako dobro *jesti*.
- ii. Wir haben ein Restaurant mit sehr gutem Essen.

- iii. Djed nikad radi štriken, on samo voli gledati TV i on ima zabavu kod *gledati*.
- iv. ...und er hat Spaß beim Schauen.

Nepovratni glagoli umjesto povratnih – U primjerima (9.i) do (9.v) zanemarena je razlika između glagola *igrati* i *igrati se*. Do ovoga odstupanja dolazi zbog utjecaja njemačkoga jezika, gdje se za oba glagola koristi nepovratni glagol *spielen*. Do sličnoga je odstupanja došlo i u primjeru (10) gdje govornik ne razlikuje povratni glagol *voziti se* + I od nepovratnoga *voziti* + A. Odstupanja u uporabi povratnih ili nepovratnih glagola česta su jer su brojni glagoli koji su u njemačkome jeziku povratni u hrvatskom nepovratni i obratno. E. Pavlinušić i M. Kelić (2011: 19), koji su se iscrpnije bavili poučavanjem povratnih glagola u HIJ-u, navode kako rezultati ispitivanja upućuju na točnost pretpostavke da je stranim govornicima koji uče hrvatski jezik među povratnima najlakše usvojiti prave povratne glagole, dok s usvajanjem uzajamno povratnih i nepravih povratnih glagola imaju više poteškoća.

- (9) i. Dijete sjedi na tepih i igra.
- ii. Beba igra na tepihu.
- iii. Tom igra s loptom.
- iv. A beba igra na podu.
- v. Pas želi igrati i jedna mačka pije mlijeko i druga mačka spava.

- (10) i. *Vozim s Autobusom, trebam ne moje Auto. (umj. Vozim se autobusom...)*

U (10) je prisutno i odstupanje nastalo zbog upotrebe instrumentala sredstva s prijedlogom *s*. Ovo je odstupanje posljedica doslovna prevođenja s njemačkoga, usp. *Ich fahre mit dem Bus*.

Odstupanja u sprezanju – Budući da su u njemačkome jeziku oblici 1. i 3. lica množine prezenta jednaki infinitivu, i u HIJ-u često dolazi do takvoga izjednačavanja.

- (11) Obitelj voli domaće životinje i oni *imati* dvije mačka i jedan psa. (umj. *imaju*)

Poredak zanaglasnica – Prijenosom položaja pomoćnoga glagola iz njemačkoga u hrvatski dolazi do odstupanja od dopuštenoga redosljeda zanaglasnica (upitna čestica *li* > glagolske

enklitike > zamjeničke enklitike u D > zamjeničke enklitike u G/A > povratna zamjenica *se* > glagolska enklitika *je*).²¹

- (12) i. Moja žena *je mi* rekla, da ona želi u naš restoran.
ii. Meine Frau hat mir gesagt, dass sie in unser Restaurant will.

U (12.i) prisutno je i odstupanje u upotrebi zareza prije zavisnoga veznika, što je tipično za njemački jezik.

Sastavni umjesto suprotnoga veznika – S obzirom na to da u njemačkome veznik *und* pokriva i sastavno (hrv. veznik *i*) i suprotno (hrv. veznik *a*) značenje, često se pojavljuju gramatička odstupanja pri uporabi veznika *i* i *a*. U (13) sve su rečenice trebale biti povezane suprotnim veznikom *a*. U (13.vi) umjesto složene rečenice s veznikom *a* koriste se dvije jednostavne. Ispravna bi rečenica trebala glasiti kao u (13.vii):

- (13) i. Pas želi igrati i jedna mačka pije mlijeko i druga mačka spava.
ii. Jedan mačka leža i spavati na djevojka i drugi mačka jede mlijeko.
iii. Jedan mačka spava, drugi mačka piće mlijeko i pas igra sa loptom.
iv. Pas igrati s loptom, mačka spava i druga mačka jede.
v. Navečer idem u restoran i posljie idem u koncert.
vi. Nažalost, u Rimu nema mora. I u rijeki bolje ne spivati.
vii. Nažalost, u Rimu nema mora, a u rijeci je bolje ne plivati.

Prijedložno-padežni izrazi – Oblik imenske riječi, tj. upotreba padeža, odnosno prijedložno-padežnoga izraza uvjetovana je sintaktičko-semantičkim svojstvima glagola. U primjeru (14) umjesto povratnoga glagola *veseliti se* koji regira dativ korištena je njemačka konstrukcija *sich freuen auf* s akuzativom (14.ii). U primjeru (14.iii) umjesto prijedloga *na* korišten je prijedlog *u* po uzoru na njemački (14.iv). U hrvatskome jeziku kod uporabe prijedloga *u* i *na* s akuzativom prije svega treba obratiti pažnju radi li se o prostornom obilježju *spremnika* ili *površine* (prema Matovac 2014: 23).

- (14) i. Veselim *na* navečer.
ii. Ich freue mich auf heute abend.

²¹ Položajem glagolskih enklitika u nastavi hrvatskoga kao stranog jezika za početnike bavila se S. L. Udier (2006).

- iii. Navečer idem u restoran i posljie idem *u* koncert.
- iv. ...und danach gehe ich ins Konzert.

8. 2. Gramatička odstupanja na razini A2

Na razini A2 ponavljaju se neka odstupanja s prethodne razine (npr. povratni glagoli umjesto nepovratnih i obratno, nesažimanje, odnosno adjekcija istovrsnih dijelova rečenice, nerazlikovanje priloga i pridjeva, infinitiv umjesto glagolske imenice i dr.), neka su odstupanja znatno rjeđa (npr. sastavni umjesto suprotnoga veznika, posvojna zamjenica umjesto povratno-posvojne), neka su posve nova (prijedlog s instrumentalom sredstva, zamjena prijedloga, glagolski vid), a neka odstupanja posve izostaju (npr. pogrešno sprezanje glagola, nesklanjanje imena).

Pogrešna uporaba povratno-posvojne zamjenice – Dok na razini A1 nijedan ispitanik nije koristio povratno-posvojno zamjenicu *svoj*, ispitanici na razini A2 svjesni su njezina postojanja, no često griješe pri uporabi. Moguće je da je ovo odstupanje nastalo zbog čestoga upućivanja na tu pogrešku u samom procesu nastave. Takav transfer K. Kleppin definira kao pretjeranu i pogrešnu uporabu često uvježbavanog fenomena (njem. *Übungstransfer*²²), odnosno kao preopćavanje pa ovo odstupanje možemo smatrati i razvojnim.

- (15) i. Prva slika pokaza mladića, *svoje* ime je Gustav, u kupaonicu. (umj. *njegov*)
- ii. Gustav i *svoj* prijatelj igraju nogomet u četrnaest sati. (umj. *njegov*)
- iii. Riitta hoće plivati s dihalicom, dugo to već je *svoja* želja. (umj. *njezina*)

Prijedložno-padežni izrazi – Budući da pri govornoj, odnosno pisanoj produkciji učenici doslovno prevode s njemačkoga, kao i na razini A1, često dolazi do odstupanja u prijedložno-padežnim izrazima. U (16.i) ispitanik doslovno prevodi njemački glagol *govoriti* i pripadajući mu prijedlog *od* (*sprechen von*), dok je u hrvatskome jeziku pravilno upotrijebiti glagol *razgovarati* s lokativom i prijedlogom *o*.

²² „Es kann also vorkommen, dass bestimmte Phänomene viel intensiver geübt werden als andere und dadurch überrepräsentiert sind. [...] Man nennt solche Fehler auch unterrichts- oder lehrerinduzierte Fehler.“ (Kleppin 1998: 36)

- (16) i. Smijali su se puno jer su *govorili od* njegovih mlade mačke.
(umj. ...*jer su razgovarali o njegovim mladim mačkama.*)

U primjerima (16.ii) do (16.iv) zbog pogrešne uporabe prijedloga dolazi i do značenjske razlike. Njemačke prijedložne konstrukcije *für zehn Tage*, *für eine Nacht* i *für die letzten zwei Wochen* odgovaraju hrvatskim konstrukcijama *(na) deset dana*, *(na) jednu noć* i *zadnja dva tjedna*. Hrvatskom *za* odgovara pak njemačka konstrukcija s prijedlogom *in* (*in zehn Tagen* = *za deset dana*).

- ii. ... živimo u apartman *za deset dan* (umj. *deset dana*)
iii. ... mi ćemo spavati u Austriju *za jedan noć* (umj. *jednu noć*)
iv. ... *za zadnji dva tjedna* baka, deda i Smilla će doći kod nama na Havaje...
(umj. *zadnja dva tjedna*)

Odstupanje u primjeru (16.v) nastalo je zbog prijevoda njemačke konstrukcije *in der Nähe von*, što se na hrvatski prevodi bez prijedloga, odnosno konstrukcijom *u blizini* + G ili genitivom s prijedlogom *blizu*.

- v. U Trogiru mi imamo stan *blizu od stari grad*. (umj. *blizu Starog Grada*)

Primjeri (16.vi) i (16.vii) pokazuju odstupanje nastalo zbog utjecaja njemačkoga glagola *genießen* koji otvara mjesto objektu u akuzativu, dok hrvatski glagol *uživati* traži lokativ s prijedlogom *u*.

- vi. Sunčanje, plivati i *uživamo život*. (umj. *uživamo u životu*)
vii. ...*za zadnji dva tjedna* baka, deda i Smilla će doći kod nama na Havaje *uživati ostatak odmora*. (umj. *uživati u ostatku odmora*)

Kako u njemačkome prijedlog *bez* dolazi s akuzativom, u (16.viii) umjesto genitiva upotrijebljen je akuzativ.

- viii. Iznad svega volim biti s mojom obitelji – *bez termine*, *bez stres*.
(umj. *bez termina*, *bez stresa*)

Nerazlikovanje priloga i pridjeva – Budući da je u njemačkome jeziku rod pridjeva potrebno prilagoditi samo onda kad se oni nalaze u funkciji atributa (npr. *mit großem Interesse*), govornici njemačkoga u hrvatskome umjesto priloga često rabe pridjev (17).

- (17) Onda u sedam i trideseti sati on ide sa svoj bicikl jako *brz.* (umj. *jako brzo*)

Nerazlikovanje živog i neživog u akuzativu jednine – U njemačkome jeziku nema razlike između živoga i neživoga u akuzativu jednine, stoga govornici često poistovjećuju nastavke za živo i neživo (18).

- (18) Letjemo preko Espana, Madrida u *Lisabona, Portugala.* (umj. *u Lisabon, Portugal*)

Infinitiv umjesto glagolske imenice – Govornici na razini A2, također po uzoru na njemački, koriste infinitiv glagola umjesto glagolske imenice.

- (19) Sunčanje, *plivati* i uživamo život. (umj. *plivanje*)

Pogrešna uporaba sastavnog ili suprotnog veznika – Budući da su govornici na razini A2 upoznati s postojanjem dvaju različitih veznika koji pokrivaju značenje njemačkoga veznika *und*, nastoje koristiti i sastavni i suprotni veznik, no često ne mogu procijeniti u kojoj im je situaciji potreban koji veznik. Budući da ovdje dolazi do preopćavanja, ovo odstupanje možemo smatrati razvojnim. U (20.i) ispred pogrešno upotrijebljenog veznika *i* napisan je zarez, vjerojatno upravo kao oznaka suprotstavljenosti sadržaja dviju surečenica (Macan i Kolaković 2008: 40).

- (20) i. ...onda ići će na putovanje u finlandskoj s bakom, *i* za zadnji dva tjedna baka, deda i Smilla će odći kod nama na Havaje uživati ostatak odmora.
(umj. *a* zadnja dva tjedna.)
ii. Mi ćemo donositi bicikle *a* otkrivamo županija od Trogir, sa primjer. (umj. *i*)

Adjekcija istovrsnih dijelova rečenice – I na razini A2 govornici ponavljaju istovrsne dijelove rečenice, što se uglavnom odnosi na ponavljanje subjekta kao u (21).

- (21) i. E da *mi* znamo koji grad *mi* ćemo voziti druga godina.
ii. Navečer *on* ide u krevetu i čita knjigu u dvadeset i jedni sati, prije no što *on* će spavati.

Povratni glagol umjesto nepovratnoga – U (22.i) valja izostaviti povratnu zamjenicu u dativu koja je upotrijebljena po uzoru na njemački (22.ii), a glagol čistiti (njem. *putzen*) zamijeniti glagolom *prati*. Ispravna rečenica trebala bi glasiti kao u (22.iii):

- (22) i. U sedam sat on je *si* čistio zube.
 ii. Um sieben Uhr hat er sich die Zähne geputzt.
 iii. U sedam sati prao je zube.

Red riječi – Ako uzmemo u obzir činjenicu da je u razgovornome jeziku moguća konstrukcija *prati si zube*, onda se u (22.i) odstupa i u poretku zanaglasnica. Odstupanja u redu riječi prisutna su i u (23.i) po uzoru na tzv. njemački *Verbalklammer* (rečenična zagrada), gdje se pomoćni glagol nalazi na drugom, a glavni na posljednjem mjestu u rečenici.

- (23) i. Pola sata kasnije je u školu otišao.
 ii. Eine halbe Stunde später ist er in die Schule gegangen.

Prijedlog s instrumentalom sredstva – Uporaba instrumentala sredstva i konkretiziranja prijedlogom *s(a)* prijenosno je odstupanje, no pripada i nižem varijetetu svakodnevne komunikacije izvornih govornika.²³

- (24) i. ... ćemo ići *sa zrakoplovi i auto* (umj. *ići ćemo zrakoplovom i autom*)
 ii. ... počeo je kosu *s vodom*. (umj. *kosu vodom*)
 iv. ... i s biciklom je otišao kući. (umj. *i biciklom je otišao kući*)

Zamjena veznika – Veznici u različitim jezicima pokrivaju različite sintaktičke uloge, stoga su odstupanja nastala prijenosom veznika česta. U (25) iz njemačkog je u hrvatski prenesen veznik *wenn*, no umjesto vremenskoga (*kada*) upotrijebljeno je pogodbeno (*ako*) značenje. U kojem drugom kontekstu ovu je rečenicu moguće zamisliti i s veznikom *ako*.

- (25) Ja sam imao dobru zabavu *ako* ja govorim nešto hrvatski...

Osim zamjene veznika u ovoj je rečenici prisutno i leksičko-semantičko odstupanje nastalo zbog doslovnoga prijevoda priloga *etwas* koji u hrvatskome ima dva značenja – *nešto* i *malo*.

²³ Višim i nižim varijetetom u poučavanju hrvatskoga kao inog jezika bavile su se S. L. Udier i M. Gulešić Machata (2011: 329) pitajući se ima li smisla neizvornoga govornika poučavati višemu standardnom varijetetu s obzirom na činjenicu da većina izvornih govornika hrvatskoga jezika njime ne vlada.

Zamjena prijedloga – I prijedlozi u različitim jezicima imaju različita značenja. U (26) doslovno je prevedena njemačka konstrukcija *am Tisch sitzen*.

(26) On telefonira a sjedi na stolu. (umj. *za stolom*)

Doslovnim prijevodom ove konstrukcije hrvatska je rečenica poprimila drugo značenje koje odgovara njemačkom *auf dem Tisch sitzen* (*sjediti na stolu*).

Glagolski vid – Glagolski vid gramatička je kategorija koja u njemačkom jeziku ne postoji, stoga kod izvornih govornika njemačkoga jezika dolazi do poteškoća pri njezinu usvajanju. Smatra se da je neslavenskim govornicima najteže usvojiti upravo ovu kategoriju. Izvan konteksta rečenice (27.i) i (27.ii) moguće su i s glagolima *napraviti* i *oblačiti*.²⁴

- (27) i. Što je *napravio* Gustav u utorak? (umj. *radio*)
ii. Gustav je *oblačio* kratke hlace, majica i uz to plava cipela. (umj. *obukao*)

8. 3. Gramatička odstupanja na razini B1

Izostanak određenih odstupanja na razini A2 ne mora nužno značiti da su govornici u potpunosti ovladali pojedinim gramatičkim fenomenima, već u analiziranom korpusu nije bilo primjera za takva odstupanja. Primjer je za to odstupanje u nesklanjanju imena koje je osim na razini A1 prisutno i na B1. U odnosu na razinu A2 na razini B1 pojedina su odstupanja (npr. u glagolskom vidu, redu riječi, zamjeni veznika i prijedloga, prijedložnim izrazima i dr.) češća jer govornici teže proizvodnji složenijih sintaktičkih struktura. Neka se odstupanja prvi puta javljaju na ovoj razini (npr. upotrebi pluralia tantum imenica, posvojnoga genitiva umjesto pridjeva), a neka posve izostaju, odnosno nema primjera za njih (npr. instrumental s prijedlogom *s(a)* u značenju sredstva).

²⁴ Glagolskim su se vidom bavile L. Cvikić i Z. Jelaska (2007) u studiji *Složenost ovladavanja glagolskim vidom u inojezičnome hrvatskome*. obrade Glagolskogim vidom u djelima za neizvorne govornike bavile su se Z. Jelaska i N. Opačić (2005: 157) koje kao primjer navode njemačko-hrvatski rječnik (Leitner 1998), u kojem je uz svaki hrvatski glagol kraticama označen vid, a u prijevodima su navedeni vidski parnjaci, npr. *auf der Straße spazierengehen* = *prošetati* / *šetati ulicom*.

Nesklanjanje imena – Na razini B1 samo je jedan primjer nesklanjanja imena pa možemo kazati da se ovdje vjerojatno radi o propustu, a ne o pogreški.

- (28) Ja sam otišao s prijateljem *Andi*. (umj. *s prijateljem Andijem*)

Nerazlikovanje živog i neživog u akuzativu jednine – Govornici na razini B1 također ne razlikuju živo i neživo u akuzativu jednine. To je odstupanje, doduše, prisutno u manjoj mjeri nego na početnim razinama.

- (29) i. Ja sam letio 2002 avionom iz Stuttgarta za *Aucklanda*. (umj. *za/u Auckland*)
ii. Na zadnju sliku vidimo *ranjen mladić* koji sjedi na počivaljku u boravaku svojih roditelje. (umj. *ranjenog mladića*)

Adjekcija subjekta – Iako su prisutni primjeri za neispuštanje i ponavljanje subjekta, broj besubjektnih rečenica mnogo je veći nego na početnim razinama.

- (30) i. *Ja* ne mogu nesto preporučiti, jer *ja* sam bio tamo prije 30 godine, i *ja* mislim otada se imati puno mijenjalo.

U (30.i) možemo uočiti i pravopisnu pogrešku nastalu pod utjecajem njemačkoga jezika, a to je zarez ispred zavisnog veznika.

Upotreba niječnih neodređenih izraza i negacije – Pri upotrebi negacije i niječnih neodređenih izraza dolazi do odstupanja koje nastaje zbog pogrešne uporabe često uvježbavane gramatičke pojave (njem. *Übungstransfer*). Nakon naučenoga pravila o uvjetovanosti upotrebe niječnih neodređenih izraza rečeničnom negacijom, što u njemačkome jeziku nije slučaj, učenici to pravilo prenose na elemente na koje se to ne odnosi. U (31) zaniijekana su dva glagola. Ovo je odstupanje razvojno jer je nastalo preopćavanjem pravila.

- (31) Mi nismo nemati kreveta, kupaonice, tuša, WC ili kuhinje.

Pluralia tantum – Imenica *vrata* u hrvatskom jeziku ima samo množinski oblik, dok u njemačkome jeziku ima i jedninu (*die Tür, -en*).

- (32) *Pred kućnom vratom* spavaju dvije mačke. (umj. *pred kućnim vratima*)

Infinitiv umjesto glagolske imenice – Iako rjeđe nego na početnim razinama, na prijelaznoj razini govornici također upotrebljavaju infinitiv umjesto glagolske imenice. Ova je rečenica, doduše, u razgovornom jeziku moguća, no normativno je preporučljivija konstrukcija (33.ii).

- (33) i. Gledati nogomet nije opasno kao svirati nogomet.
- ii. Gledanje nogometa nije opasno kao igranje.

U (33.i) prisutno je i leksičko odstupanje – njemački glagol *spielen* pokriva dva značenja u hrvatskome jeziku, *igrati* i *svirati*. Dakle u primjeru (33.i) odabran je pogrešan glagol.

Nepovratni glagol umjesto povratnoga – U primjerima (34.i) do (34.iii) po uzoru na njemački jezik nedostaje povratna zamjenica *se*. U (34.i) zbog neprisutnosti povratne zamjenice došlo je do promjene značenja jer glagol *smijati se* ima istu konjugacijsku paradigmu kao glagol *smjeti* (njem. *dürfen*). U (34.iv) pogrešno je upotrijebljen naglašeni oblik zamjenice *sebe*, odnosno upotrijebljen je pravi povratni (prelazni) umjesto nepravog povratnog glagola.

- (34) i. Prijatelji od dečak su isto tu i oni *smiju* opet. (njem. *lachen*)
- ii. Jedan stvar mi *ne sviđa* u hrvatskoj... (njem. *sich gefallen*)
- iii. Bolničarka zbrine dječaka i na sreću skoro mogu *vratiti* kući.
(njem. *zurückkehren*)
- iv. Mnogo sigurniji je gledati nogomet u televizoru nego igrati *sebe*, to dječko sada zna.

Tvorba perfekta – Dok njemački jezik tvori perfekt pomoću pomoćnih glagola *haben* (*imati*) ili *sein* (*biti*) i participa perfekta, u hrvatskome se jeziku perfekt tvori od nenaglašenih oblika nesvršenog prezenta pomoćnoga glagola *biti* i pridjeva radnog glagola koji se spreže. U (35.i) odstupa se i u redoslijedu zanaglasnica, a u (35.iii) glagol *uživati* upotrijebljen je s pogrešnom rekcijom (njem. *genießen* + A). U (35.iv) i u drugom dijelu rečenice (35.ii) pomoćni bi glagol *biti* valjalo ispustiti, budući da se radi o povratnom glagolu u 3. licu jednine perfekta, a u (35.iv) naglašeni oblik povratne zamjenice treba zamijeniti nenaglašenim.

- (35) i. Ona je odmah došla i *ima* mu odmah previla koljeno dok on već leza na stolu.
(umj. ...*i odmah mu je previla koljeno*)
- ii. Ja ne mogu nesto preporučiti, jer ja sam bio tamo prije 30 godine, i ja mislim

otada se *imati* puno mijenjalo.

(umj. ...i ja mislim da se otada puno toga promijenilo)

iii. Ja *imao* zemlju, prirodu i ljudi tamo puno uživao. (umj. *Ja sam ... uživao u...*)

iv. Jedno dečko *ima* sebe na koljenu ozlijedio. (umj. *se ozlijedio*)

Glagolski vid – Budući da govornici na razini B1 proizvode složenije sintaktičke strukture nego na početnoj razini, često griješe u uporabi glagolskoga vida. U (36.vi) po uzoru na njemački jezik upotrijebljena je infinitivna konstrukcija koju bi u hrvatskome bilo bolje zamijeniti zavisnom surečenicom s veznikom *da*.

- (36) i. Druge dečki stoj tužno pokraj njega i *pokušaju* utješiti ga. (umj. *pokušavaju*)
ii. Na prvoj slici možemo *gledati* kako četiri djeca igraju nogomet. (umj. *vidjeti*)
iii. ... Majka je skuhalo kakao i *pekla* svjeze pecivo. (umj. *ispekla*)
iv. ... i ja mislim otada se *imati* puno *mijenjalo*. (umj. *promijenilo*)
v. *Padao* je i slomio nogu. (umj. *pao je*)
vi. *Preporučim* drugim ljudima koji planiraju ići do Hrvatske naučiti hrvatski.
(umj. *preporučujem*)
vii. *Da izbjegavamo* normalan zastoje, koji doći svaki subotu u hrvatskoj ljeta,
počeli smo naš dolazak petak prije podne ... (umj. *izbjegnemo*)

Zamjena veznika – Do zamjene veznika dolazi pri prijevodu njemačkih veznika koji u hrvatskome imaju dvije inačice različitoga značenja. Njemačko *und* na hrvatski se prevodi sastavnim (*i*) ili suprotnim veznikom (*a*). Veznik *wenn* ima pogodbeno (*ako*) i vremensko značenje (*kada*), a *wie* prevodimo veznikom (*kao*) ili zamjeničkim prilogom (*kako*). U (37.i) njemački bi konjunktiv preterita, kojim se izriču irealne želje i mogućnosti, trebalo zamijeniti kondicionalom prvim (*Kad ne bi bilo tako daleko, oputovao bih tamo sa svojom ženom i djecom*). Posljednja je rečenica (37.iv) u inverziji pa veznik *jer* treba zamijeniti veznikom *budući da* (oba se veznika na njemački prevode s *weil* ili *da*). U primjerima (37.v) do (37.vii) umjesto suprotnoga upotrijebljen je sastavni veznik. U (37.v) umjesto leksema *novine* upotrijebljen je leksem *list* (njem. *ein Blatt lesen*).

- (37) i. *Ako* nije daleko, ja ću putovati s mojom ženom i moju djecu onamo.
(umj. *Kad ne bi bilo daleko...*)

- ii. Wenn es nicht so weit weg wäre, würde ich mit meinen Kindern und meiner Frau dorthin reisen.
- iii. S planinom i ledenjakom, obale *kako* na Karibima, fjordovi *kako* u Norveškoj i široka, zelena zemlja. (umj. *kao na Karibima, fjordovima kao u Norveškoj*)
- iv. Jer on tako hraba, dobije on sladoled s šlagom. (umj. *Budući da je...*)
- v. Teta čita list i majka plesa šal za zimu.
- vi. Muž čita novine i žena plesi šal.
- vii. Otac čita jutarnji list u svoju naslanju i njegova žena štrika dok ona sluša glazbu.

Zamjena prijedloga – Prijedlog *vor* u njemačkome ima prostorno i vremensko značenje. U ovim je dvjema rečenicama umjesto vremenskog (*prije*) trebalo odabrati prostorno (*ispred*) značenje.

- (38) i. *Prije* kuće, četiri prijatelja igraju nogomet.
- ii. Sunce sja, i mačke leži *prije* kuća.

Pogrešna uporaba povratno-posvojne zamjenice – Kako njemački jezik nema povratno-posvojnu zamjenicu, učenici često griješe u njezinoj uporabi jer ne mogu raspoznati kada se ona odnosi na subjekt rečenice. U (39.i) doslovno je prevedena njemačka sintagma *Schmerzen haben* koja se na hrvatski prevodi glagolom *boljeti* uz koji dolaze akuzativ i nominativ (*Boli ga koljeno*). Pravopisno je odstupanje prisutno u rečenici (39.iv) gdje su imenice *prijatelj* i *majka* napisane velikim slovom.

- (39) i. *Svoj* koljeno krvari, on ima bol i on plače. (umj. *njegovo*)
- ii. *Svoja* noga boli i on misli da je sigurno slomljen. (umj. *njegova*)
- iii. Na petoj slici vidimo kako on leza u svoju krevet i s njim isto leze macke ispod *svoja* nogu. (umj. *njegovih*)
- iv. Njegovi Priatelji gledaju kako on ima sreću jer se *svoju* Maiku brine oko njega. (umj. *njegova*)

Posvojni genitiv umjesto pridjeva – Konstrukcija *od + G* nastala je po uzoru na genitiv s prijedlogom *von* u njemačkome. Iako su takve konstrukcije česte u razgovornome stilu

hrvatskoga standardnoga jezika, u standardnom bi ih jeziku trebalo izbjegavati te umjesto njih koristiti posvojni pridjev.

- (40) i. Roditelji od Davida su u kući. (umj. *Davidovi roditelji*)
ii. Priva pomoć je tu i gipsa nogu od dečka. (umj. *dječakovu nogu*)

Nesročnost predikatnog imena i subjekta – U primjerima (41.i) do (41.iii) dolazi do nesročnosti predikatnog imena i subjekta po rodu. Kao što je napomenuto, umjesto priloga govornici njemačkoga u hrvatskome se često koriste pridjevom, npr. kada je prilog u službi predikatnoga imena (41.iv) ili kada je pak u službi adverbijala (v. *Gramatička odstupanja na razini A2*, primjer (17)).

- (41) i. Život je *lijepo*! (umj. *lijep*)
ii. Domaća kuhinja tamo je bila vrlo *dobro*. (umj. *vrlo dobra*)
iii. Dan je opet *mirno*. (umj. *miran*)
iv. Gledati velike zgradu koji ljudi prije dva tisuća godine su nagradili je vrlo *zanimljiv*. (umj. *zanimljivo*)

Red riječi – Iako stroga norma standardnog jezika traži postavljanje enklitike iza prve riječi u sintagni, u razgovornome stilu hrvatskoga standardnoga jezika dopušteno ju je staviti iza prve sintagme u rečenici pa prema tome (42.i) mnogi izvorni govornici hrvatskoga ne bi shvatili kao odstupanje. U složenim rečenicama enklitika dolazi iza veznika, no to pravilo ne vrijedi za veznike *i* i *a* budući da su oni također nenaglasnice (Udier 2006: 63). Red riječi u (42.iii) i (42.v) prenesen je iz njemačkih rečenica (42. iv) i (42.vi). U rečenici (42.v) bi trebalo u obje surečenice izostaviti subjekt.

- (42) i. U godine 2016 *sam bila* u hrvatskoj u maloj selo Kanica.
ii. Ja sam bio tamo pet tjedana na Novom Zelandu i *smo putovali* automobilom.
iii. Dječak treba ići do bolnice i njegova majka prati *ga*.
iv. Der Junge muss ins Krankenhaus gehen und seine Mutter begleitet ihn.
v. Jer on tako hraba, dobije *on* sladoled s šlagom.
vi. Da er so tapfer ist, bekommt er Eis mit Sahne.

Prijedložno-padežni izrazi – Budući da govornici na prijelaznoj razini počinju upotrebljavati složenije sintaktičke strukture, često dolazi do prijenosa prijedložnih izraza iz njemačkoga jezika. Tu je riječ o valentnosti, odnosno o svojstvu riječi da otvara mjesto drugim riječima u sintagmi ili rečenici, a to mjesto moraju ili mogu popuniti riječi s određenim gramatičkim i semantičkim svojstvima (Gulešić-Machata, Čilaš-Mikulić i Udier 2011: 24). U (43.i) rabio se prijedlog *u* po uzoru na njemački (*sich in einer Sprache unterhalten*). Njemački pridjev *enttäuscht* (*von* + D) u hrvatskom jeziku traži dopunu u instrumentalu (43.ii), a pridjev *bekannt für* na hrvatski se prevodi s *poznat po* (43. iv). U rečenici (43.v) doslovno je prevedena njemačka konstrukcija *im Fernsehen*, a u (43.vi) *die Frage nach*. U (43.vii) genitivnom atributu nije potreban prijedlog kao u njemačkome (*die Besichtigung von Split*).

- (43) i. Iako mnogo Hrvate dobro govori engleski ili čak njemački uvijek je lijepo imati mogućnost *razgovarati* s drugim ljudima *u* njihovom maternom jeziku.
(umj. *razgovarati na*)
- ii. Jako *razočaran sam od činjenice* da do sada nisam vidio nijednu magarcu u Hrvatskoj. (umj. *razočaran sam činjenicom*)
- iii. Ispred kuće *ležaju* mačke *u* sunce i gledaju dijece. (umj. *na suncu*)
- iv. U Njemačkoj Hrvatska je *poznat za* ljepo more.
(umj. *poznata po* lijepom moru)
- v. *U televizor* je još uvijek nogomet. (umj. *na televizoru*)
- vi. *Pitanje na* najbolje putovanje je uvijek teško za me.
(umj. *pitanje o* najboljem putovanju)
- vii. Najljepša je bila *razgledavanje* od *splita* s voditelj gradom.
(umj. *razgledavanje* Splita)

10. ZAKLJUČAK

Pri učenju inojezičnoga hrvatskoga javlja se velik broj razvojnih i prijenosnih odstupanja. Cilj provedenoga istraživanja bio je prikazivanje prijenosa gramatičkih fenomena iz njemačkoga kao J1 u hrvatski kao ini jezik. U prikupljenom korpusu provedena je lingvistička analiza na temelju koje se dobio uvid u konkretna gramatička odstupanja zasebno na tri razinama (A1, A2 i B1). Budući da je riječ o početnoj i prijelaznoj razini učenja HIJ-a, većina se odstupanja u različitoj mjeri provlači kroz sve tri razine. S obzirom na to da je na početnim razinama utjecaj materinskog ili dominantnog jezika posebno jak, najčešći je uzrok analiziranih prijenosnih odstupanja doslovan prijevod s njemačkoga jezika.

Zanimljivo je promatrati kako s višim jezičnim razinama raste složenost samih tekstova, što se ponajprije očituje u uporabi složenih rečenica i pripadajućih im veznika, ali i u većem broju odstupanja u prijedložnim izrazima, odnosno u rekaciji glagola, imenica i pridjeva. Za neizvorne govornike neslavenskih jezika jedan je od najvećih gramatičkih problema pravilna uporaba glagolskoga vida. Kako njemački jezik ne raspolaže tom kategorijom, govornici njemačkoga kao J1 teško mogu pojmiti razliku u njihovoj uporabi. Među gramatičkim odstupanjima koja se na prijelaznom stupnju (B1) javljaju u mnogo manjoj mjeri, ponekad i kao propusti, jesu nesklanjanje vlastitih imena, upotreba sastavnog veznika umjesto suprotnog i nesažimanje istovrsnih rečeničnih dijelova, tj. adjekcija istovrsnih članova rečeničnoga ustroja

Zaključci izvedeni iz ove analize ne prikazuju potpunu sliku jezičnoga stanja izvornih govornika njemačkoga jer ne obuhvaćaju fonološka, pravopisna, tvorbena i leksičko-semantička odstupanja. Za potpuni bi prikaz bilo potrebno provesti istraživanje s većim brojem ispitanika te uzeti u obzir i ostale vrste odstupanja, a ne samo gramatička. Osim toga slično bi istraživanje trebalo provesti i na naprednijim razinama učenja HIJ-a (B2, C1 i C2) kako bi se pokazalo koja odstupanja u kojem trenutku posve nestaju, koja su se čvrsto ukorijenila i ne nestaju i koja se nova javljaju s upotrebom složenijih struktura.

Takva istraživanja uvelike pridonose sustavnom poučavanju neizvornih govornika jer se lektori tada u svojem radu više mogu usredotočiti na odstupanja koja pokazuju snažnu upornost i prenose se s nižih na više razine učenja (Macan i Kolaković 2008: 51).

11. LITERATURA

Aleksovski i dr. (u postupku objavljivanja) Jezične funkcije, u Grgić, A., M. Gulešić Machata, I. Nazalević Čučević (ur.) *Hrvatski A2: Opisni okvir referentne razine A2*. Zagreb: FF press

Alujević, M. i Brešan, T. (2002) Prijenosne pogreške kod talijanskih izvornih govornika tijekom pisane produkcije na hrvatskom kao stranom jeziku, *Časopis za hrvatske studije* VI, 1: 241–252

Badurina, L., Marković, I. i Mićanović, K. (2008) *Hrvatski pravopis*. Zagreb: Matica hrvatska

Ban, L. i Matovac, D. (2012) Jedan na jedan – individualno poučavanje hrvatskoga kao stranoga jezika, *Lahor* VII, 14: 237–253

Banković-Mandić, I., Čilaš Mikučić, M. i Juričić, A. (ur.) (2016) *Croaticum: Savjetovanje za lektore hrvatskoga kao inoga jezika*, 3. zbornik radova. Zagreb: FF press

Barić, E. i sur. (2005) *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga

Bošnjak, M. (2014) Norma e-lektora hrvatskoga kao inoga jezika: proučavanje slučaja e-tečaja HiT-1, *Lahor* IX, 18: 129–151

Bošnjak-Pašić, M. i Cvikić, L. (2012) *Hrvatski u malom prstu. Sv. I, Leksički priručnik za početno učenje hrvatskoga kao inoga jezika na kratkim intenzivnim tečajevima*. Zagreb, Biblioteka KroatINI / Hrvatsko filološko društvo.

Cvikić, L. (2005) Hrvatski kao drugi i strani jezik: stanje i potrebe, u Z. Jelaska i sur. *Hrvatski kao drugi i strani jezik*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 311–328

Cvikić, L. (2016) *Hrvatski kao ini jezik – odabrane teme*. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo

Cvikić, L. i Jelaska, Z. (2005) Istraživanja hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika, u Z. Jelaska i sur. *Hrvatski kao drugi i strani jezik*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 127–135.

Cvikić, L. i Jelaska, Z. (2007) Složenost ovladavanja glagolskim vidom u inojezičnome hrvatskome, *Lahor* II, 4: 190–216

Cvikić, L., Jelaska, Z., Kanajet Šimić, L. (2010) Nasljedni govornici i njihova motivacija za učenje hrvatskoga jezika, *Časopis za hrvatske studije* VI, 1: 113–127

- Cvitanušić, J. i Nazalević Čučević, I. (2010) Stavovi makedonskih kroatista i problemi ovladavanja pojedinim hrvatskim jezičnim kategorijama, *Lahor V*, 10: 167–186.
- Čilaš Mikučić, M. i Juričić, A. (ur.) (2014) *Croaticum: Savjetovanje za lektore hrvatskoga kao inoga jezika*, 2. zbornik radova. Zagreb: FF press
- Čilaš Mikučić, M., Juričić, A. i Udier, S. L. (ur.) (2012) *Croaticum: Savjetovanje za lektore hrvatskoga kao inoga jezika*, 1. zbornik radova. Zagreb: FF press
- Čilaš Mikulić, M; Gulešić Machata, M; Pasini, D. i Udier, S. L. (2008) *Hrvatski za početnike I*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada
- Ellis, R. (1985) *Understanding Second Language Acquisition*, Oxford: Oxford University Press
- Grgić, A., M. Gulešić Machata, I. Nazalević Čučević (ur.) (2013) *Hrvatski B1: Opisni okvir referentne razine B1*. Zagreb: FF press
- Grgić, A., M. Gulešić Machata, I. Nazalević Čučević (ur.) (u postupku objavljivanja) *Hrvatski A2: Opisni okvir referentne razine A2*. Zagreb: FF press
- Gulešić, M. (2003) Srodnost dvaju jezičnih sustava — prednost i/ili nedostatak u usvajanju jezika, u D. Stolac, N. Ivanetić, B. Pritchard (ur.) *Psiholingvistika i kognitivna znanost u hrvatskoj primijenjenoj lingvistici*, Opatija: HDPL, 189–303.
- Gulešić-Machata, M. i Udier, S. L. (2008) Izvorna odstupanja u hrvatskome kao inojezičnome, *Lahor III*, 5: 19–33.
- Gulešić-Machata, M; Čilaš-Mikulić, S i Udier, L. (2011) Glagolske valencije i inojezični hrvatski, *Lahor VI*, 11: 23–38.
- Hansen, B., Romić, D. i Kolaković, Z. (2013) Okviri za istraživanje sintaktičkih strukutra govornika druge generacije bosanskoga, hrvatskoga i srpskoga jezika u Njemačkoj, *Lahor VIII*, 15: 9–45.
- Helbig, G. i Buscha, J. (2001) *Deutsche Grammatik. Ein Handbuch für den Ausländerunterricht*. Berlin i München: Langenscheidt
- Hudec, G. (2009) O primjenama e-obrazovanja. *Napredak: časopis za pedagoškijsku teoriju i praksu*, 150, 3–4: 467–476.

- Jelaska, Z. (2005.a) Materinski, drugi, strani i ostali jezici, u Z. Jelaska i sur. *Hrvatski kao drugi i strani jezik*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 24–37.
- Jelaska, Z. (2005.b) Dvojezičnost i višejezičnost, u Z. Jelaska i sur. *Hrvatski kao drugi i strani jezik*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 38–48.
- Jelaska, Z. (2005.c) Usvajanje materinskoga jezika, u Z. Jelaska i sur. *Hrvatski kao drugi i strani jezik*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 64–87.
- Jelaska, Z. (2005.d) Ovladavanje drugim jezikom, u Z. Jelaska i sur. *Hrvatski kao drugi i strani jezik*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 87–108.
- Jelaska, Z. (2005.e) Učenje i poučavanje drugoga jezika, u Z. Jelaska i sur. *Hrvatski kao drugi i strani jezik*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 108–124.
- Jelaska, Z. (2007) Ovladavanje jezikom: izvornojezična i inojezična istraživanja, *Lahor* II, 3: 86–99.
- Jelaska, Z. (2015) *Basic Croatian Grammar: Sounds, Forms, Word Classes*, Zagreb: Hrvatsko filološko društvo
- Jelaska, Z. i dr. (2005) *Hrvatski kao drugi i strani jezik*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada
- Jelaska, Z. i Hržica, G. (2002) Poteškoće u učenju srodnih jezika: prevođenje sa srpskoga i hrvatskoga, *Jezik* 49/3: 91–104.
- Jelaska, Z. i Opačić, N. (2005) Glagolski vid i vidski parovi, u Z. Jelaska i sur. *Hrvatski kao drugi i strani jezik*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 152–169.
- Jelaska, Z., Hržica, G. (2005) Utjecaj srodnih jezika: hrvatski i srpski, u Z. Jelaska i sur. *Hrvatski kao drugi i strani jezik*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 286–308.
- Klein, W. (1991) *Zweitspracherwerb: Eine Einführung*, Frankfurt am Main: Athenäum Verlag,
- Kleppin, K. (1998) *Fehler und Fehlerkorrektur.*, Berlin u. a.: Langendscheidt
- Korajac, A. (2013) Dodatak 2: Popis udžbenika i priručnika za učenje hrvatskoga kao inoga jezika // A. Grgić, M. Gulešić Machata, I. Nazalević Čučević (ur.) *Hrvatski B1: Opisni okvir referentne razine B1*. Zagreb: FF press: 307–310.

- Korajac, A. (2015) Dodatak 2: Popis udžbenika i priručnika za učenje hrvatskoga kao inoga jezika // A. Grgić, M. Gulešić Machata (ur.) *Hrvatski B2: Opisni okvir referentne razine B2*. Zagreb: FF press: 497–502.
- Macan, Ž. i Kolaković, Z. (2008) Prijenosna odstupanja govornika njemačkoga u ovladavanju hrvatskim jezikom, *Lahor* III, 5: 34–52.
- Matovac, D. (2014) Kognitivnolingvistički pristup poučavanju prijedloga, *Lahor* IX, 17: 5–32
- Medved Krajnović, M. (2010) *Od jednojezičnosti do višejezičnosti: Uvod u istraživanja procesa ovladavanja inim jezikom*. Zagreb: Leykam International
- Mušanović, M. i Lukaš, M. (2013) *Osnove pedagogije*. Rijeka: Hrvatsko futurološko društvo
- Nazalević Čučević, I. (2016) *Sintaktička negacija. Usporedna analiza sintaktičke negacije u hrvatskome i makedonskome jeziku*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Obad, L. i Šarić, A. (2015) Međujezik, *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja* LXI, 2: 135–141
- Pavlin, A. (2006) Odrasli učenici hrvatskoga jezika i komunikacijski pristup, *Lahor* I, 1: 90–97.
- Pavlinušić, E. i Kelić, M. (2011) Povratni glagoli u hrvatskome kao inome jeziku, *Lahor* VI, 11: 5–22.
- Solmecke, G. (1983) *Motivation und Motivieren im Fremdsprachenunterricht*. Paderborn: Schöningh Verlag
- Storch, G. (2009) *Deutsch als Fremdsprache – Eine Didaktik*, Paderborn: Wilhelm Fink
- Udier, S. L. (2006) Položaj glagolskih enklitika u nastavi hrvatskoga kao stranoga jezika za početnike, *Lahor* I, 1: 61–68.
- Udier, S. L. (2014) *Razgovarajte s nama!: udžbenik hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika za razine B2-C1*, Zagreb: FF press
- Udier, S. L. i Gulešić-Machata, M. (2011) Kakvom jeziku poučavati neizvorne govornike? Viši i niži varijetet u poučavanju hrvatskoga kao inog jezika, *Nova Croatica* V, 5: 329–349.

Vuk, D. (2013) *Ovladanost hrvatskim jezikom dvojezičnih govornika iz Mađarske i Austrije*. Interdisciplinarni diplomski rad

Wilberg, P. (1994) *One to One: A Teacher's Handbook*, London: Language Teaching Publication

Zajednički europski referentni okvir za jezike: učenje, poučavanje, vrednovanje (2005) Zagreb – Strasbourg: Školska knjiga – Council of Europe.

Zovko Dinković, I. (2013) *Negacija u jeziku. Kontrastivna analiza negacije u engleskome i hrvatskome jeziku*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Mrežni izvori:

Croaticum. Centar za hrvatski kao drugi i strani.
http://croaticum.ffzg.unizg.hr/?page_id=849&lang=hr
(pristup: 2. srpnja 2017.)

Duden Online-Wörterbuch. <http://www.duden.de>
(pristup: 27. lipnja 2017.)

Hrčak. Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske
Časopis Lahor. <http://hrcak.srce.hr/lahor>
(pristup: 27. lipnja 2017.)

Časopis Nova Croatica. http://hrcak.srce.hr/nova_croatica
(pristup: 27. lipnja 2017.)

Hrvatski jezični portal. <http://hjp.znanje.hr>
(pristup: 27. lipnja 2017.)

Kelleher, A. (2010) What is a heritage language?
<http://www.cal.org/heritage/pdfs/briefs/What-is-a-Heritage-Language.pdf>
(pristup: 4. srpnja 2017.)

Kroatisch Lernen – Školica kroatishche Sprachschule. <http://www.kroatischlernen.eu>
(pristup: 27. lipnja 2017.)

12. PRILOZI

Prilog 1: Upitnik o polazniku, i motivaciji za učenje HJ-a

Kroatisch als Fremdsprache

eine Umfrage zum Kroatischerwerb

E-Mail-Adresse *

Ihre E-Mail-Adresse

Persönliche Daten

Geschlecht

männlich

weiblich

Geburtsjahr

Meine Antwort

Geburtsort (Stadt, Land)

Meine Antwort

Welche Staatsangehörigkeit haben Sie?

kroatische Staatsangehörigkeit

deutsche Staatsangehörigkeit

österreichische Staatsangehörigkeit

schweizerische Staatsangehörigkeit

Sonstiges:

Was ist Ihre Muttersprache?

Kroatisch

Deutsch

Sonstiges:

Welche Fremdsprachen sprechen Sie?

Englisch

Französisch

Italienisch

Spanisch

Sonstiges:

Haben Sie (neben Kroatisch) noch weitere slawische Sprache gelernt?

JA

NEIN

Wenn ja, welche?

Russisch
Ukrainisch
Tschechisch
Slowakisch
Polnisch
Slowenisch
Serbisch
Bosnisch
Montenegrinisch
Mazedonisch
Bulgarisch
Sonstiges:

Daten über Ihre Eltern

Welche Staatsangehörigkeit hat Ihr Vater?

kroatische Staatsangehörigkeit
deutsche Staatsangehörigkeit
österreichische Staatsangehörigkeit
schweizerische Staatsangehörigkeit

Sonstiges:

Geburtsort (Stadt und Land) Ihres Vaters:

Meine Antwort

Was ist die Muttersprache Ihres Vaters?

Kroatisch
Deutsch

Sonstiges:

In welcher Sprache kommunizieren Sie mit Ihrem Vater?

auf Kroatisch
auf Deutsch

Sonstiges:

Welche Staatsangehörigkeit hat Ihre Mutter?

kroatische Staatsangehörigkeit
deutsche Staatsangehörigkeit
österreichische Staatsangehörigkeit
schweizerische Staatsangehörigkeit

Sonstiges:

Geburtsort (Stadt und Land) Ihrer Mutter:

Meine Antwort

Was ist die Muttersprache Ihrer Mutter?

Kroatisch

Deutsch

Sonstiges:

In welcher Sprache kommunizieren Sie mit Ihrer Mutter?

auf Kroatisch

auf Deutsch

Sonstiges:

Daten zum Kroatischlernen und zu Ihrem Sprachgebrauch

Wie sind Sie in Kontakt mit der kroatischen Sprache gekommen?

Familie und Verwandtschaft

Freunde

Partner/Partnerin

Reise nach Kroatien

Ausbildung

Arbeit

Sonstiges:

Seit wann (Alter) lernen Sie Kroatisch?

Meine Antwort

Haben Sie vor Ihrem Sprachkurs bei Školica bereits Kroatisch gelernt?

JA

NEIN

Wie lange (Jahre/Monate) haben Sie vorher schon Kroatisch gelernt?

Meine Antwort

Falls ja, wie haben Sie bis dahin Kroatisch gelernt?

zu Hause (selbstständig)

zu Hause (mithilfe des Muttersprachlers)

im Sprachkurs (an einer Schule)

im online Sprachkurs

Sonstiges:

Wie lange? (Jahre/Monate) lernen Sie Kroatisch bei Školica?

Meine Antwort

Sind Sie im Kontakt mit der kroatischen Sprache auch außerhalb des Unterrichts bei Školica?

JA

NEIN

Wenn ja, auf welche Weise?

Familie und Verwandtschaft

Partner/Partnerin und seine/ihre Familie/Verwandtschaft

kroatische Freunde in Deutschland, Österreich oder in der Schweiz

Freunde in Kroatien

Schulkollegen

Geschäftspartner

Medien (TV, Internet)

Wie oft fahren Sie nach Kroatien?

nie

alle 5 Jahre

alle 2 Jahre

einmal pro Jahr

zweimal jährlich

3 Mal pro Jahr oder öfter

mehrmals monatlich

Sonstiges:

In welchem Maße kommunizieren Sie mit kroatischen Muttersprachlern auf Kroatisch während Ihres Aufenthalts in Kroatien?

immer

meistens

nur in alltäglichen Situationen

selten (bei der Begrüßung, beim Einkaufen usw.)

nie

Aus welchem Grund lernen Sie Kroatisch? (mehrere Antworten sind möglich)

Ich möchte die Sprache und die Kultur meiner Familie besser kennenlernen.

Ich möchte die Sprache und die Kultur meines Partners/meiner Partnerin besser kennenlernen.

Ich lerne Kroatisch, um meine Kenntnisse in slawischen Sprachen zu verbessern.

Ich lerne Kroatisch wegen Geschäftsbeziehungen mit kroatischen Partnern.

Ich lerne Kroatisch, damit ich mich mit kroatischen Muttersprachlern während meines Urlaubs in Kroatien verständigen kann.

Ich lerne Kroatisch, um mich mit Sprechern der bosnischen, serbischen und montenegrinischen Sprache einigermaßen verständigen zu können.

Ich lerne Kroatisch, um neue Freundschaften schließen zu können.

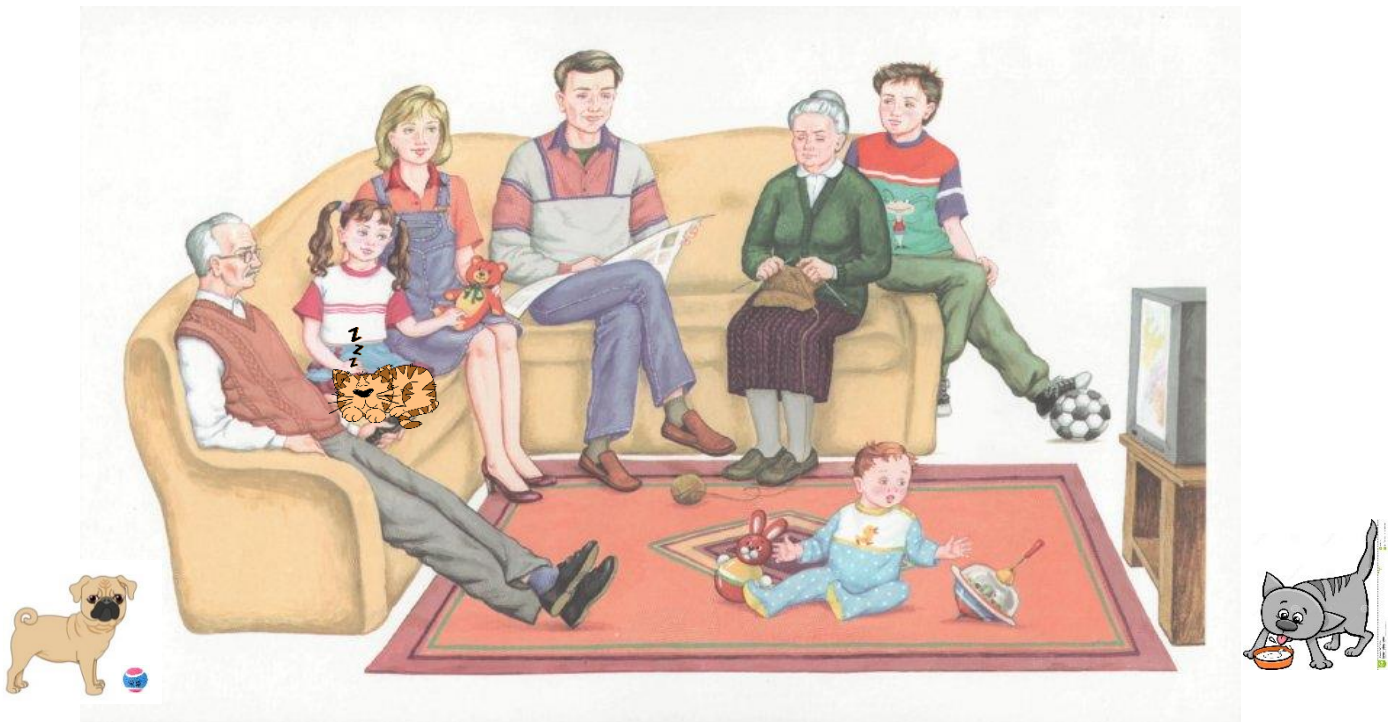
Ich erlerne die kroatische Sprache, weil sie für mich schön klingt.

Ich lerne Kroatisch, weil ich finde, dass Kroatien ein schönes und interessantes Land ist.

Sonstiges:

Prilog 2: Zadaci

Zadaci za razinu A1

I. Beschreibe das Bild (80 – 100 Wörter). Beantworte folgende Fragen:

- Welche Familienmitglieder siehst du auf dem Bild?
- Wie alt sind sie, was könnten sie von Beruf sein?
- Wo befinden sich die Familienmitglieder? Was machen sie?
- Wie sieht der Raum aus?
- Haben sie Haustiere? Welche? Was machen sie?

II. Du bist gerade im Urlaub. Schreibe eine Ansichtskarte (80 – 100 Wörter) an deinen Freund/deine Freundin. Vergiss nicht, folgende Informationen zu schreiben:

- Wo bist du?
- Wie ist die Stadt und wie sind die einheimischen Bewohner?
- Was gibt es alles da? Was gibt es leider nicht?
- Was machst du abends? Wo gehst du hin?
- Was magst du besonders?
- Was machst du da besonders gern?

I. Beschreibe die Bilder (120 – 150 Wörter). Was hat Gustav am Dienstag gemacht?

II. Schreibe einen Aufsatz (120 – 150 Wörter), in dem du deine Pläne zu bevorstehendem Sommerurlaub beschreibst. Antworte dabei auf folgende Fragen:

- Wo gehst du hin?
- Wann (Datum)?
- Wie lange bleibst du dort?
- Womit fährst du dorthin?
- Wer geht auch mit?
- Was werdet ihr da alles machen?
- Was werdet ihr besichtigen?

Zadaci za razinu B1

I. Beschreibe die Bilder (150 - 180 Wörter).

(Was machen die Personen, wer sind sie, wo befinden sie sich, was ist passiert, wie, warum...?)

(Preuzeto od Vuk, D. (2013) *Ovladanost hrvatskim jezikom dvojezičnih govornika iz Mađarske i Austrije*. Interdisciplinarni diplomski rad)

II. Schreibe einen Aufsatz zum Thema „Meine beste Reise“ (150-180 Wörter).

Antworte dabei auf folgende Fragen:

- Wo warst du?
- Womit bist du gefahren?
- Wer war auch mit?
- Wofür ist dieser Ort bekannt?
- Was hast du alles gesehen/besichtigt?
- Was hat dir besonders gefallen?
- Wovon warst du nicht begeistert?
- Warst du von etwas enttäuscht?
- Würdest du nochmals dorthin fahren? Warum?
- Was könntest du den zukünftigen Besuchern empfehlen?

Prilog 3: Tekstovi ispitanika²⁵

Tekstovi na razini A1 (opis slike, tekst razglednice)

P2

1. Na slika baka i djed i majka i papa i tri djeca. Onda ja vidim jedan pas i dva mačka i obitelj sjediti na malo naslonjač i ispred kauč je tepih i jedan TV. Djed i baka su penzion, dva djeca idu školica i mama i papa oni su jedan trgovina igračke. Ljudi oni su gledali TV, baka radi štriken. Djed nikad radi štriken, on samo voli gledati TV i on ima zabavu kod gledati Jedan mačka leža i spavati na djevojka i drugi mačka jede mlijeko. Pas glup vidjeti. Pas ima malo lopta. Pas iza kauč. Dijete sjedi na tepih i igra. Tata čita novine. Djed ima daljinski upravljač. Dečak želim igrati nogomet.

2. Draga Martina!

Ja sam na Odmor u Biogradu. Bio sam već ovdje zadnji Godina. Ovdje to je jako lijepo. Ljudi su ljubazni. Jucer bio sam u Zadaru 30 kilometar na sjever. Ja sam vidio puno stara zgrade, spomenici i znamenitosti. Bio sam isto na tržnica i kupim par

²⁵ Oznake polaznika (Pbroj) dodijeljene su prema tablici 1 (poglavlje 4. 3. 8.)

stvari. Najviše vrijeme bio sam u brodu na more. Ja uživam ove vrijeme. Veselim na navečer. Navečer ja idem uvijek s moja ženom večerati. Moja žena je mi rekla, da ona želi u naš restoran. Mi imamo restoran sa jako dobro jesti. Sa konobar ja može reći na hrvatski. To je lijepo kada mi ćemo opet učiti hrvatski jezik.

Dragi pozdrav!

M.

P13

1. Na ovoj slike vidimo deset živo biće: baka i djed, mama i tata, tri djece, dvije mačke i pas. Pada kiša i obitelj je u dnevnu sobu. Djed i baka su stari i u mirovinu. Djed gleda TV, baka plete. Tata i Mama su mladi. Tata radi u „Zagrebačka banka“ i čita novine „Glas istre“. Mama je domaćica i igra sa dijete. Sin i kćer ide u školu. Beba igra na tepihu. Jedan mačka spava, drugi mačka piće mlijeko i pas igra sa loptom.

2. Bok Hugo!

Ja radim odmor u Hrvatski, u Puli. Grad je jako lijep i zanimljiv i stanovnici su ljubazno. U puli ima jako dobre restorane i posebno zanimljivo je arena od Pule. To je stari amphitheater. Svaki dan idem na plažu. Ja volim kupati i ležati u sunce. Voda je isto topla. Navečer idem u restoran na večeru. Nažalost za 3 dani opet idem doma i na posao.

Pozdrav,

R.

P4

1. To je obitelji Meier. Oni su u dnevna soba, Svi sjedite na kauču, samo beba sjedi na podu. Djed Meier ima osam deset i pet godine. On je penzioner. On gleda televizija. Njegova žena, baka Meier, ima sedamdeset i tri godine. Ona plete šal. Pokraj baka Meier sjede njezin unuk, Tom. Tom igra s loptom. Lijevo od baka Meier, njezin sin, Anton, čita novine. Anton je zubar po zanimanju. Njegova žena, Greta, sjedi između Antona i njezina kćerka Anna. Ona igra sa Anna. Greta drži Annina plišana igračka. Greta je informatičarka po zanimanju. Beba sjedi na tepihu ispred televizije i igra s igračkama.

U dnevna soba ima velik kauč. Ispred kauča je mali televizor. Ispod televizora je mali stol. Tepih je na podu između kauča i televizor. Obitelji Meier imaju dvije mačke i

jedan pas. Jedan mačka spava na kauč. Druga mačka jede iza televizija. Pas igra s loptom iza televizija.

2. Draga Ana,

Pozdrav iz Splita u Hrvatske. Split je fantastičan. Stari Grad je tako lijep i ljudi su jako simpatični. Hrvati su uvijek veseli i uglavnom ljubazni. U gradu ima puno mladi ljudi od svih vrsta zemlja. Grad ima lijep riva s mnogo kafići. Luka je velika. Brodovi idu na otoke puta dnevno. Nažalost Split nema međunarodnu školu. Idem na more svaki dan. Uvečer idem u restoran na večeru ili u kino na film. Volim isto ići u muzej. Ponekad moja obitelj i ja iznajmljujemo barku sa skiperom. To je super! Pusa, D.

P5

1. Na slici je 7 osoba. Starije su djed i baka. Djeca su njihovi unuci. Djeca su od braćni para. Možda je žena kći ili je muž sin. Djed i baka su stariji. Mislim da su oko 70 godina i penzioneri. Veće dvoje djece idu u školu. Mislim da ona je 10 a on 15. Mala beba je možda 1 godina. Mislim da žena ne radi. Ona radi kućanstvo (Haushalt machen). Mislim da muž radi u uredu. On je oko 40 godina. Obitelj je u dnevnom sobu. Djed gleda televiziju, baka pleće, beba igra, sin igra nogomet, kći igra s medvjedom i njezina mamom. Dnevna soba je mala, ima jedan kauč i televizor. Izpred kauča je tepih. Oni imaju pas i dvije mačke. Pas igra s loptom, mačka spava i druga mačka jede.

2. Bok Bertol!

Ja sam dobro. Ja imam odmor 7 dan i sada vozim na Biograd. Tamo moj obitelj ima apartman. Biograd je lijep grad i u odmoru ima puno ljudi. Navečer s moj prijatelj radimo šetnju na plažu i ponekad mi idemo u grad na primjer na večeru ili u koncert. Jako volim klimu i lijepo vrijeme. Kako si ti?
Lijep pozdrav, D.

P11

1. U dnevna soba je kauč, televizor, tepih. Na kauču sjede djeca, roditelji i baka i deda. Baka je 74 godine. Ona pleće. Deda gleda TV. On ima 75 godine. Otac čita novine. On je 38 godine. Njegov posao je ljekar. Majka je Domaćica. Ona je 36 godine. On ide u školu i 8 godine. On sjedi pored majke. Iznad nje spava majka. On ima teta. Sin je 12 godine. On sjedi pored baka. On ima nogu ispod nje. On ide u školu. On igra nogu. Majka pije mlijeko iz TV. Malo djeteta igra iznad tepih.

2. Pozdrav iz Lüneburga!

Draga Martina!

Lüneburg je stara grad, s jako stare kuće. Ima malo ulice. Vrijeme je dobro, toplo i sunčano. Lüneburg ima mala rijeka, zovu se Ilmenau, ali nema luka. Lüneburg je stara grad sol, ima sol muzej, ima sol bazen i park s sol. To je stara *Stadtmauer*. Lüneburg ima malo ulice za kupiti i male trgovine. To su Restaurants. Ja volim kinesku hranu i hladno pivo. Ljudi su ljubazni. Vozim s Autobusom, trebam ne moje Auto. Lüneburg ima kina, kazalište, fakultet. Večeras idem u kina, gledam film, Kriminalfilm. To je lijep !

Vidimo se !! I.

P15

1. Opis slike

Na slici je velika obitelj. Tamo je mama, tata, baka, djeda, kćer, i njezini dva brata. Jedan brat još je beba. Svi osim bebe sjede na kauču. A u sobi isto je jedna mačka i dva psa. Tata, mama, djeda i kćer gledaju TV. Baba šiva, a ne gleda TV. Veliki brat isto ne gleda TV, on hoće igrati nogomet. A beba igra na podu. Djeda je star, ali još nije jako star. On ima oko 66 godina. Njegova žena ima oko 72 godine. Oni su penzioneri. Ranije, oni su bili učitelji. Kćer je još mlada. A njezin mali brat je jako mlad, on ima samo jednu godinu. Roditelji rade u uredu i oni su po zanimanju inženjeri. A sad oni ne rade, oni gledaju TV, čitaju novine i uživaju.

2. Bok Nina!

Kako si? Ja sam dobar. Ja sam u Rimu! Grad je jako lijep, a isto jako star! Ovdje su puno spomenika, akvadukta i muzeja. A naravno isto je Colosseum i je Circus

Maximus. Ja mislim, da ti sve znaš iz škole...! Ja jako volim grad. Često sam bio u restoranu i kafiću i već znam puno ljudi iz Rima. Talijani su jako lijepi i sviđa se mi govoriti na talijanskom. Vrijeme je isto super! Mi smo imali svaki dan više od 30 stupnjeva. Nažalost, u Rimu nema mora. I u rijeki bolje ne spivati ;) Danas, nažalost, već posljednji dan! A ja još imam veliki plan: večeras idem na koncert Erosa Ramazotti.

Pusa i lijep pozdrav, K.

P7

1. Na sliku obitelj sjedi na kauču u dnevnu sobu. U Dnevnu sobu je kauč, tepih i televizor. Djed ima oko 75 godina i ne treba raditi. On je pensioner. Djed gleda televiziju. Pokraj djeda sjedi njegova unuka. Unuka ima oko 8 godina i ona je učenica. Na unuku sjedi mačka i spava. Pokraj unuku je njezina mama. Mama ima oko 40 godina i po zanimanju je liječnica. Ona isto gleda televiziju. Pokraj mame je njezin muž. Muž je djedov sin. On je oko 45 godina i po zanimanju je zubar. On čita novine. Baba sjedi pokraj njezin sin. Ona ima oko 70 godina i ona je isto pensioner kao njezin muž. Ona pravi šal. Pokraj babe je unuk. Unuk ima oko 12 godine i on je po zanimanju učitelj. On želi igrati nogomet ali mora gledati televiziju. Na tepihu je beba i igra. Obitelj voli domaće životinje i oni imati dvije mačka i jedan psa. Pas želi igrati i jedna mačka pije mljeko i druga mačka spava.

2. Dragaa Martina!

Pozdrav iz Hrvatske. Ja sam u Opatiju. Grad je jako lijepo i vrijeme je isto lijepo. Ovdje su puno turisti jer Opatija je na moru i ima restorane, plaže, koncerte, crkva,...Nažalost nema kina i kaŕalista. Ima puno hotela i ja isto prespavam u hotelu. Svakog dana ja idem na plaža. Ja volim plivati i sunčati se ali ja ronim nikad. Ima puno ljudi na plaži. Navečer idem u restoran i posljie idem u koncert. Hrana je jaka odlična. Lijepo pozdrav iz Opatije

Vidimo se

C.

P8

1. Učenica dan

Učenici nemaju vrlo lagan i moraju vrlo učinite također. ;-) Prva slika pokaza mladića, svoje ime je Gustav, u kupaonicu. On se pere i se češlja šestomjesečni kosu u sedam sati. Hladna vođa teče. Onda u sedam i trideseti sati on ide sa svoj bicikl jako brz. On sreta se sa svoj prijatelj u osami sati u školi. Deset sati oni imaju pauzu i trinaesti sati Gustav i prijatelji oprostite se jedni od drugogi. Gustav i svoj prijatelj igraju nogomet u četrnaesti sati. Svoj zadatak obavi u šestnaesti sati i telefonira istodoban. Zatim, oko sedamnaesti sati, on gleda TV. Navečer on ide u krevetu i čita knjigu u dvadeset i jedni sati, prije no što on će spavati.

2. Odmor je uskoro!

Mi rezervirali za odmor na Caldas da Rainha na Portugalu ovaj godinu. Ćemo ići sa zrakoplovi i auto, živimo u apartman za deset dan. Poletjemo 4. lipanj ili četiri dani. Prva zrakna luka je Münchenu, Njemačku. Letjemo preko Espana, Madrida u Lisabona, Portugala. Putnici je moj muž, moj sin, moja kćerka i ja. Ćemo ići za autu cestom morski obali, posjetimo novi i stari grad, ćemo ići pecati ili ćemo jahati. Ćemo ići kupati na moru ili na bazenu. Vratimo se četvrtak prije Tijelovo. Radovan bijesan odmor! Će imati dosadni kafići i krčme za topli večeri. Fotografirat ćemo mnogo i sve. Zatim djeca moraju ići u školi i smo ići na posao.

P1

1. Što je napravio Gustav u utorak?

U jutro u sedam sati nakon doručka oprao se je i počeo je kosu s vodom. On ima jako gustu kosu. Pola sata kasnije je u školu otišao. Voli brzo voziti bicikl i uvijek nosi kacigu i torbicu. Put nije dugo. Kad pocetala je nastava u osam sati već je govorio o važnim stvarima s prijateljima. Smijali su se puno jer su govorili od njegovih mlade mačke. Isto su se porecali za podone. U deset sati uživao je pauzu i pio je sok. U pola dva sata pozdravao se od prijatelja i s biciklom je otišao kući. Već pola sata kasnije bio je u vrtu igrati nogomet. Voli pobjeđivati ali najvažnije mu je lijepu igru. U četiri

sata radio je na zanimljivu a ne laku zadaću. Imao je pitanje stoga je pozvao kolegu od škole. Nakon večere u sedam sati gledao je televiziju. U devet sati bio je u krevetu ali nije još spavao. Čitao je neku uzbudljivu knjigu i to mu je zadržao budan.

2. Moj veliki put u ljetu

Ova godina još jedan put ćemo ići na Havaje za ljetnog praznik. Ić ćemo osmog srpnja i ja ću ostati pet tjedna s mojim dečkima. Moj muž Lars i moji sinovi Jesper i Magnus voli jako surfati. Moja kćer ne voli surfati i zbog toga ona ne hoće provesti cijeli odmor snama. Ona ima isvernog ugovor s bakom i dedom: Prvo će ići u finlandskoj čuvjeti djece od strica, onda ići će na putovanje u finlandskoj s bakom, i za zadnji dva tjedna baka, deda i Smilla će doći kod nama na Havaje uživati ostatak odmora. Prilično ludo sa sama cetnaest dana! Ali to će biti jedinstven put koje nećeju zaboraviti – „sada ili nikad“ su rekli Larsove roditelje. Ja sam vrlo zadovoljna što će dolasiti Riitta i Nesto. Riitta hoće plivati s dihalicom, dugo to već je svoja želja. Nadam se da ćemo vidjeti punih ribe i kornjače. I isto da će doći Smilla. Mislim da idemo sad zadnje put na Havaje, jer Lars ima će novi posao od rujna i ne vjerovam da ćemo još moći uzmiti tako dugo odmor. Sbog toga ja ću dvostruko uživati mirise od biljaka, voziti bicikl svaki dan, plivati u toplom moru, malo isto surfati s dečkima i fotografirati mnogo! Uživati ću vrt s egzotične voća. Iznad svega volim biti s mojom obitelji – bez termine, bez stres. Veselim se u savršenoj klimi i biti bos.

P10

1. Sedam sati a Gustav je u kupaonici. U sedam sat on je si čistio zube. Onda je pere se s hladnom vodom. Sedam sati i trideset on vozi s crvnom biciklom u školu. Gustav je oblačio kratke hlance, majica i uz to plava cipela. Osam sati Gustav je stićio u školu a tamo on sretam njezin prijatelj. Osim toga na stolu je crvena jabuka. Štoviše ja mogu vidjeti mlada žena. Deset sati sva djeca imaju velika pauza. Nekoliko djeca jedu doručak. Druga djeca porazgovaraju opet druga djeca trče. Hvala bogu jer jedan sat a škola je fin. Gustav ide kod kuće. On kaže "Bok" kod svojim prijateljom. Dva sata Gustav a njezin prijatelj mogu igrati nogomet. Oni igraju na zeleni travi. Četiri sata vrijeme za domaća zadaća. On telefonira a sjedi na stolu. Uz to Gustav čita jedna knjiga. Sedam sati Gustav gleda televiziju. Pri tome on leža na podu. Devet sati dan ću biti kraj. Gustav leža na krevetu a čita knjiga.

2. Bok Martina,

kada piša zbog toga sada moj sastavak.

Mi ćemo voziti u Trogiru u Dalmaciju. Mi smo u Hrvatskoj od početak rujan do oko sredina rujan. Kao i uvijek mi vozimo sa automobil ali put je stvarno dalek, mi ćemo spavati u Austriju za jedan noć. Jer mi smo vozili oko tisuća i dvjesto kilometara. Tamo naravno mi smo umoran. Prije nego mi idemo spavati, moja žena i ja idemo na večeru a pijemo nešto pivo. U Trogiru mi imamo stan blizu od stari grad. Često mi radimo mješnog odmor. Ujutro ja idem džogirati a moja žena donosi žemlje. Onda doručak na balkonu sa pogled na moru.

Mi ćemo donositi bicikle a otkrivamo županija od Trogir, sa primjer. Naravno mi idemo na plažu. Sunčanje, plivati i uživamo život. Isto kao i uvijek mi pogledamo druge gradove. E da mi znamo koji grad mi ćemo voziti druga godina. Jako važan sa meni je , da ja govorin puno hrvatski u odmoru. Zato probavam govoriti uvijek. Mi smo u restoranu ili u supermarket... Ja sam imao dobru zabavu ako ja govorim nešto hrvatski i onda moja žena kaže često: ja sam isto ovdje

Sada ja sam gotov a ponekad ja ću ugušiti hrvatski jezik. Ali ovo je naša tajna.

Vidimo se

Tekstovi na razini B1 (opis stripa, sastavak)

P9

1. Prije kuće, četiri prijatelja igraju nogomet. Ljeto je, mačke spavaju u suncu i prijatelji imaju odmor i puno vremena. Život je lijepo! Roditelji od Davida su u kući. Teta čita list i majka plesa šal za zimu. Oni slušaju radio. Radio svira jako lijepu glazbu. Ja mislim, da ovaj obitelj živi u Hrvatskoj, jer televizor radi, ali niko ne gleda. U televizor može vidjeti nogometna utakmica, ali majka i teta ne gledaju. Roditelji ne gledaju nogometna utakmica u televizoru a isto ne gledaju nogometna utakmica vani. Izenada, David ima nesreću. Svoj koljeno krvari, on ima bol i on plače. Prijatelji i mačke su tužni. Da pločnik nije dosta, majka završi plesati i ide u bolnici s Davidom. U bolnici, medicinska sestra čisti a onda spoji koljeno. David dobi tablete i tek sve je u redu. Kod kuće, majka daj Davida i prijatelja kekse i caj. Sada prijatelji smiju gledati nogometna utakmica u televizor. Gledati nogomet nije opasno kao svirati nogomet.

2. Moje najljepše putovanje

U zimu 2014 ja sam bila u Tunisu pustinju s osam žena i pet beduina i oko šest deva. Svaki dan mi smo hodili neki kilometara ili vožnjali na kamela. Uvečer mi smo sjestili kod vatre ili čitali ili razgovorili. Beduini su svirali bubanje i fluata i pjevali stare pjesme o ljubava ili biblijske priče. Život je bilo interesantno ali teško. Ja ne znala ništa. Ništa nije funkcioniralo kao kod kuće. Mi smo spavali vani na podu. Mi nismo nemati kreveta, kupaonice, tuša, WC ili kuhinje. Mi smo morali oprati lica i zube s malom vodom od boce. WC mi smo morali kopati u pijesku. Beduini su kuhili povrću juhu – svaki dan. Ujutro oni su napravila kruh ispod vatre i mi smo doručkovali kruh i datteln i caj. Zato je bila zima, vrijeme je bilo jako hladno. Noć je imalo samo led, a jedan noć, kiša je padala. Ja sam bila mokra, hladna i ljuta! Drugi žene su bile jako dobre prijateljice! Najljepši je bilo mir. Samo pijesak, nebo, zvijezde, deve – ne računala, ne posla, ne stresa – samo mir. Ja mislim, da ja ću ići tamo drugi put.

P12

1. Vidi se kuću i ispred toga je nogometno igralište. Tamo su neke dečki koji igraju nogomet. Pred kućnom vratom spavaju dvije mačke. Sunce sija i ptice pjevaju. Unutar kuću vidi se dnevni sobu u koj su muž i žena. Oboje sjedi u fotelju. Muž čita novine i žena ples šal. Oni isto slušali radio i gledali televizor s nogometom. Kroz prosore vidi se te dečki koji igraju nogomet. Jedan od te dečki sjedi na pod i plaka. Svoja noga boli i on misli da je sigurno slomljen. Druge dečki stoj tužno pokraj njega i pokušaju utješiti ga. Isto te dvije mačke su došli u susret. Priva pomoć je tu i gipsa nogu od dečka. Žena od te kuće je isto tu. Možda je taj dečak njenoj unuk. Dečak leži na ležaj u dnevni sobu u taj kuću. Žena dolazi s kakao i kekse. Prijatelji od dečak su isto tu i oni smiju opet. U televizor je još uvijek nogomet.

2. Moja najbolja putovanje

U godine 2016 sam bila u hrvatskoj u maloj selo Kanica. Kanica je u blizini Rogoznicu i tu je u sredini između Šibenik i Split. Bila sam tamo s mojim roditeljima i mojim braćama. Mi smo putovali s našim VW T5 i bili smo skoro 20 sati na putu. Taj mjesta je vrlo ljepa i miran. More je sasvim bistar i čisto. Razgledali smo neke gradove i nationalni parkovi u hrvatskoj. Najljepša je bila razgledavanje od splita s

vođitelj gradom. Tamo smo bili u Dioklecijanovu palaču. To je bilo vrlo interesantno. Jedan stvar mi ne sviđa u hrvatskoj: Vrlo teško je da dobiješ sitan novac da možeš ići na javni WC! Ali nisam bila uoptće razočaran, u svakoj prilici će opet putovali u hrvatskoj jer taj zemlje je vrlo ljepo i ima dobru klimu. Moram preporučiti drugim gostima da uče jedva malo hrvatski jer domaćnici su vrlo ljubazni kad čuje svoj jezik.

P6

1. Na prvoj slici mozemo gledati kako četiri djeca igraju nogomet. Na drugoj slici vidimo da su roditelji u kuci i doduše u deveni sobi. Otac čita jutarnji list u svoju naslanju i njegova žena štrika dok ona sluša glazbu. Osim toga je i jos ukljucen televizor. Na trecoj slici vidimo da je neki igrač ozlijeđen. On se razbio koljeno. Macke koje su dosada spavale su isto došle na sportsko igralište kao svojeg Priatelja. Ja mislim da je maici nazvala liječnici. Kako mi mozemo vidjeti na cetvrtoj slici. Ona je odmah došla i *ima* mu odmah previla koljeno dok on već leza na stolu. Na petoj slici vidimo kako on leza u svoju krevetu i s njim isto leze macke ispod svoja nogu. Naravno vec opet je ukljucen TV. Gdje je upravo neku utakmicu gledati i Majka je skuhala kakao i pekla svjeze pecivo. Njegovi Priatelji gledaju kako on ima srecu jer se svoju Maiku brine oko njega.

2. Moje najbolje Putovanje

Ja sam bio u Talijanskoj na jezero „Kalterer See“. To je u sjevernoj dio od Italije. Tada sam imao 16 godine i to je bilo moje prve putovanje bez roditelja. Ja sam otišao s priateljem Andi. On je imao već vozačka dozvola, zato mi smo vozili svoje Aute. Svoja Auta je bila mala. Nisam siguran, ali mislim da Auta je bila Fiat 500. Mi smo slušali cijeli put sve pjesme od grupa „Abba“. Poznat je mjesto zbog vinogradarstva i za turističko mjesto. Naravno isto za svoja jezera. Malo i veliko „Kalterer jezero“. Tamo se mozes isto vrlo dobro gibati i planinariti. Tada sam planinarao na neke jako visoku brdu koje ima skoro 2500 metara. Domaća kuhinja tamo je bila vrlo dobro. Od ovog putovanja nema nista zbog čega ja mogao biti razočaran. ne mogu kazati da li ja još jednom bih vozilo onamo. Ja ne mogu nesto preporučiti, jer ja sam bio tamo prije 30 godine, i ja mislim otada se imati puno mijenjalo.

1. Moj najbolji put

Ja sam letio 2002. avionom iz Stuttgarta za Auckland, Novi Zeland. Let je već dvadeset četiri sata. Ja sam bio tamo pet tjedana na Novom Zelandu i smo putovali automobilom. U pet tjedana ja sam gledao Sjeverni i Južni otočići. Vrijeme je bio prekratak, ali vrlo intenzivna. Ja sam upoznao mnogo različiti ljudi u pet tjedana. S nekim ja sam proveo moj odmor u Novom Zelandu. Na Novom Zelandu možete sresti ljudi iz cijelog svijeta. Prvo ja sam gledao na Sjevernom otoku. Postoje geizirima, planine, vruća vrela i vrlo topla rijeka. U jednoj dupljici ja sam mogao vidjeti na plafonu krijesnica, poput zvijezdanog neba. Na Sjevernom otoku, bio sam na vulkanu brda Ngauruhoe, i mogao domorci, Maori, znati. Na dalekom sjeveru su šume s divovskim stablima. Jug otok je sasvim drugačija. S planinom i ledenjakom, obale kako na Karibima, fjordovi kako u Norveškoj i široka, zelena zemlja. Arthur pass s papigama (Kea). Može se vidjeti kitova i pingvina u slobodnoj prirodi. Tu su na Novom Zelandu vjerojatno više ovaca nego ljudi, ali ljudi tamo su vrlo ljubazan ja sam ikad sresti. Ja imao zemlju, prirodu i ljudi tamo puno uživao. Ako nije daleko, ja ću putovati s mojom ženom i moju djecu onamo, da bi pokazati ovu lijepu zemlju. Važno je uzeti sebe vrijeme i početi mir i mirnoća od prirode i ljude.

2. Opis to Slike

Slika jedan:

Na nogometom igralištu pet mladih igrati nogomet. Sunce sja, i mačke leži prije kuća. Lijevo od kuće staja je drvo. Četir ptice lete kroz zrak. Kuća ima pet prozore i jedna vrata. Trava treba raziti.

Slika dva:

Roditelji sjede u kući za stolom. Otac čita novine a majka štrika. Televizija i radio su uključeno. Roditelji možete vidjeti djecu igraju vani. U sobi je još jedan ormar i jedan stol. Između prozora visi sliku. Pored radia staja cvijeće.

Slika tri:

Jedno dečko ima sebe na koljenu ozlijedio. Jedno dečko pomoći njemu. Mačke i drugom djeca gledaju. Dečko vjeruje da je njegova noga je slomljena.

Slika četiri:

Majka je vozila sa svojim sinom u bolincu. Koljeno je samo uganuće. On leži na nosili i sestra spaja (verbindet) koljena. On može na štakama kući. Jer on tako hraba, dobije on sladoled s šlagom.

Slika pet:

Sutra dan njegovi prijatelji dolaze njemu posjeti. On gleda baš televizor i mačke leže na nogama. Majka je pravila kakao i pekla kolačići. Na sliku na zidu su stabla. Na stolum stoje cvijeće i radio.

P3

1. Sunčano je. Vrijeme je lijepo pa djeca igraju nogomet. Ispred kuće ležaju mačke u sunce i gledaju djece. I u kući sve vrti se oko nogometa. Manje-više. Iako u televizoru igra nogomet otac čita novine i majka štrika. I slušaju glazbu. Kroz prozore mogu vidjeti i djece igrati nogomet. Dakle, dan je super. Ali nažalost mir presta. Jedan od djeteta počeo plakati i vikati. „Moja noga! Moja noga! Slomjen je! Slomjen je! Boli me!“ Što se dogodilo? Padao je i slomio nogu. Svi su šokirano, čak i mačke. Dječak treba ići do bolnice i njegova majka prati ga. Bolničarka zbrine dječka i na sreću skoro mogu vratiti kući. Dječak sijedi na počivaljku. Ima velik povoj na nogu. U televizoru još uvijek igra nogomet. Mnogo sigurniji je gledati nogomet u televizoru nego igrati sebe, to dječko sada zna. Majka je pripremila ukusne kekse i kakao. Dan je opet mirno.

2. Moj najbolje putovanje

Već tri puta sam bio u Hrvatskoj – i svaki put je najbolji put. Mi smo išli do Hrvatske autom. Avionom je preskupi, jer mi smo pet osobe, to znači moji roditelji, moja sestra i moj brat. U Njemačkoj Hrvatska je poznat za ljepo more i prekrasnu obalu i za Nacionalni Park Plitvice. I tamo smo bili, kao i na drugim mjestima, na primijer u Zadru, Šibeniku, Nacionalnom Parku Krke i Dioklecianovoj Palači u Splitu. U Splitu smo bukirali voditeljicu. Ona je bila jako kompetentna i simpatična. Zbog vodstva Dioklecianova Palača u Splitu je bila jedan od vrhunca u Hrvatskoj što se tiče gradovi. Što se tiče prirodu moj favorit je Nacionalni Park Krka. Iako Hrvatska je jako lijepo ipak ima potencial za poboljšanje. Na mnogim mjestima nema dovoljne javnih

zahoda. U prirodi otpad leži naokolo uvijek i svugdje. I uvijek je teško vratiti povratne boce.

Jako razočaran sam od činjenice da do sada nisam vidio nijednu magarcu u Hrvatskoj – jako volim magarce i ustvari magarci su bili tipični za Dalmaciju. Naravno ću opet ići do Hrvatske – već planiram idući putovanje do Hrvatske s obitelji. Hrvatska je prekrasna! Preporučim drugim ljudima koji planiraju ići do Hrvatske naučiti hrvatski. Iako mnogo Hrvate dobro govori engleski ili čak njemački uvijek je lijepo imati mogućnost razgovarati s drugim ljudima u njihovom maternom jeziku.

P14

1. Na prvu sliku vidimo u pozadini kuću, pored kuće stoji veliko drvo i između drvo i kuću lete ptice. Ispred kuće ležaju dvije mačke. U prednji strani je igralište za nogomet i četiri mladići igraju nogomet. Vrijeme je odlično, sunce siji. Drugu sliku pokazuje boravak gdje muškarac i žena sjede u foteljama. Čovjek čita novine i žena plete. Između foteljama stoji stol na kome stoji sveće i radio koje svira muziku. Na lijevoj strani stoji ormar, na desnoj strani stoji počivaljka. U pozadini sobu nalazi se TV koji pokazuje utakmicu nogometa. Ima i prozore kroz ovih može se vidjeti mladići iz prve slike igraju nogomet. Možemo slutiti, da čovjek i žena su roditelji od najmanje jednog tih mladića. Na treću sliku jedan mladić sjedi na zemlju. Drugi mladići stoji pored ga i pogledaju njegovu nogu. Možemo vidjeti da prvi mladić ima bol. On misli da kost nogi je slomjen. Četvrtu sliku može biti u bolnicu. Vidimo taj ranjen mladić, ženo o kome mislimo da je njegova majka i druga žena koji izgleda kao liječnici ili bolničarici, jer potpuno odjeven na bijelu odjeću i ima kapu s crvenom križom. Ona lijeći mladićov noge. Na zadnju sliku vidimo ranjen mladić koji sjedi na počivaljku u boravaku svojih roditelje. Majka je pripremala keksi i kakao za njega i drugi mladići.

2. Moje najbolje putovanje

Pitanje na najbolje putovanje je uvijek teško za me. Naravno, odmor je dobar kandidat, ali je jednostavnije nazvati najgori putovanje ipak to nije tema. U svakom slučaju moj odmor prošle godine je bio vrlo lijep zato što malo pričam o tome. Prošle godine bio sam u malu selu u blizinu Rogoznicu. To je malo grad između Šibenika i Splita. To selo se zove Kanica i bio sam u još manje dio Ostričke Luke. Najbolje tamo

je tišina. Nema disko, nema clubove i tako dalje. Većina ljudi su domaći i svaki zna sve. Kad tražite netko, broj kuće neće pomagati. Baš i obiteljsko ime je ponekad teško. Bolje da znate nadimak. Bio sam tu s mojem obitelji. Putovali smo tamo naš T5-om. Dolazak je bio prilično pustolovan. Da izbjegnemo normalan zastoј, koji doći svaki subotu u hrvatskoј ljeta, počeli smo naš dolazak petak prije podne i oko 12 sati u noć stići smo blizinu Zagreba i napravili smo pauzu da malo spavati. Nakon sat i po vozili smo dalje. Opazali smo da vjetar vrlo više pojačao. Kad smo došli do tunel „Sveti Rok“, tunel je bio zatvoren, jer nakon tunel doći vrlo dug most i vjetar je postao jaku buru. Sad stajili smo u zastoј za neki sati prije mogli smo napuštati autoput. Vozili smo na starom ulicu do Benkvac gdje opet koristili smo autoput. Mislim da područje je vrlo lijepo, ali kad kiša pada vodoravno i vrlo više automobile su na ulicu nemate mogućnost uživajte prirodu. Vrhunac odmora je bio izlet do Split. Razgledali smo Diocletian palače. Gledati velike zgradu koji ljudi prije dva tisuća godine su nagradili je vrlo zanimljiv. I da kuće postoje već i danas. Mi smo bukirali vodičica. Cijena je bio samo malo više nego „velik“; vodstvo s 30 drugi ljudi, ali, kad ste samo mala grupa s pet ljudi možete bolje slušati. Kad imate izbor, ne putovati do Split u glavnu sezonu, jer će biti pre pun. Bili smo tamo malo prije glavna sezona, i bilo su dosta ljudi tamo.

13. SAŽETAK

Znanstveno proučavanje hrvatskoga kao inoga jezika (HIJ-a) u posljednjih je petnaestak godina u razvitku. Tema ovoga rada prijenosna su odstupanja govornika njemačkoga jezika pri ovladavanju hrvatskim kao inim jezikom, a predmet su analize odstupanja na (morfo)sintaktičkoj razini. Izvor su za analizu sastavci i drugi pisani materijali sedamnaestero odraslih polaznika *online* tečaja hrvatskog jezika na razinama A1, A2 i B1 u privatnoj njemačkoj školi za hrvatski jezik *Kroatisch lernen – Školica kroatische Sprachschule*. Sociobiografski podaci prikupljali su se anketiranjem, a zadaci kojima se provjeravalo jezično znanje ispitanika različiti su za svaku razinu.

Ključne riječi: hrvatski kao J2, njemački kao J1, prijenosna odstupanja, morfosintaktička razina, e-učenje

Key words: Croatian as L2, German as L1, transfer errors, morphosyntax, E-learning

14. ZUSAMMENFASSUNG

In den letzten fünfzehn Jahren ist Kroatisch als Fremdsprache zum Untersuchungsgegenstand vieler Kroatisten geworden. Das Thema dieser Arbeit sind die interlingualen Fehler, die die Deutschsprachigen beim Kroatischlernen begehen. Die linguistische Analyse wird auf der (morpho)syntaktischen Ebene vorgenommen, und das analysierte Korpus besteht aus Aufsätzen und anderen schriftlichen Materialien von 17 erwachsenen Kroatischlernern auf den Niveaustufen A1, A2 und B1 an der deutschen Sprachschule *Kroatisch lernen - Školica kroatishche Sprachschule*. Die Aufgaben, mit denen das Sprachwissen überprüft wurde, waren für jedes Sprachniveau unterschiedlich formuliert. Die soziobiographischen Daten der Befragten wurden mithilfe einer Umfrage eingeholt.

Schlüsselwörter: Kroatisch als L2, Deutsch als L1, interlinguale Fehler, morphosyntaktische Ebene, E-Lernen